

СВІТЛО ЗНАНЬ І ЛЮБОВІ

На засіданні Головної Ради «Просвіти» 8 грудня 2003 року (фото в центрі).
Час нагород настав! Подяки від Голови отримали (зліва направо): науковці Ольга Пугач, Петро Панченко, Василь Скуратівський.

Голови крайових «Просвіт» Марія Олійник, Петро Шимко, Надія Верхогляд (зав. відділу мовної політики КМДА) і Борис Манжела, Ярослав Пітко, Віктор Косяченко, Степан Волковецький

8 грудня 2003 р. у Києві, в приміщенні Національної Спілки письменників зібралася Головна Рада Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Напередодні Львів урочистим зібранням відзначив день народження Матері-Просвіти, яка започаткувалася 8 грудня 1868 року.

135 літ. Як сказав Віктор Ющенко, вітаючи просвітан із цією знаменною датою, жоден український проект не існував так довго і не працював так плідно. І це справді так, бо саме «Просвіта» готувала громадську і суспільну думку до боротьби за українську державність, виховувала лідерів національних змагань.

Структура історичної «Просвіти» була настільки розгалужена, що ще й сьогодні нам треба багато вчитися і багато працювати, аби досягнути того рівня, який задавали

товариству своєю діяльністю його батьки: Борис Грінченко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Дмитро Яворницький, Микола Аркас та багато інших, чий імена зоряно освітлюють та освячують нинішній шлях українства.

Що є актуальним із історичного проекту «Просвіти» сьогодні? Як свідчить саме життя, нам знову потрібні читальні та бібліотеки, як структурні підрозділи товариства, аби зосереджувати українську книжку, оскільки нині вона загрожена в своєму існуванні, потрібно зміцнювати і масово поширювати просвітянські газети й журнали, оскільки інформаційний простір нашої держави окуповано Росією, на часі економічна та правова просвітянська діяльність на селі, бо народ потребує захисту від тих, хто хоче перетворити його на безсловесну робочу силу, позбавити землі і

знищити українську хліборобську культуру. «Просвіту» знищила радянська влада в 1939 році. Десятки тисяч просвітан було вислано, репресовано, розстріляно.

Вона відродилася 13 червня 1988 року у Львові. Її першими зачинателями, організаторами Товариства української мови імені Тараса Шевченка, були письменники Роман Іваничук, Ніна Бічуня, інженер Ігор Мельник та десятки інших львів'ян, генетична пам'ять яких зберегла уроки «Просвіти». Саме Всеукраїнське товариство української мови, яке очолив поет Дмитро Павличко, висунуло кандидатів у депутати всіх рівнів, які забезпечили демократичний шлях розвитку, а згодом — і незалежність України.

Закінчення на с. 4

Фоторепортаж **Олександра ГАЛАТИ**

Сьогодні в номері:

**Довга
тінь
Дюранти**

стор. 2

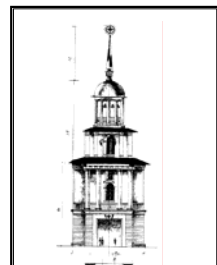
**Проше
бардзо!**

стор. 3

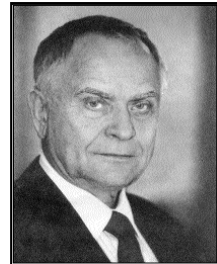
**Лауреати
премії
Бориса
Грінченка**

стор. 5

**Тарасова
церква**

стор. 8—9

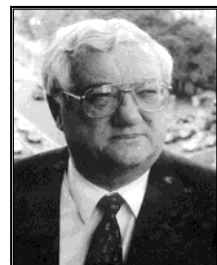
**Поезії
Дмитра
Павличка**

стор. 10

**Що
слухати,
дивитись
молодим?**

стор. 11

**Виклик
і вибір**

стор. 13

**До нас
«Журавлик»
прилетів**

стор. 15

ДУХОВНОМУ ГЕНОЦИДУ В УКРАЇНІ — НІ!

МОВА І МИ

Мова — то історія, характер і душа народу. Я виховувалася в суто українському середовищі, на козацькому хуторі поблизу колишньої гетьманської столиці Батурина. Від народження купалася в чистому морі українських пісень. До цього часу ті пісні живуть у моєму серці, у них знаходжу втіху й розраду.

Із зневагою і презирством ставилися всі мої односельчани до того, хто калічив рідну мову.

Побувавши десь у місті, повертається людина додому і починає говорити мовою Свирίδα Голохастова. З нього починають усі сміятися, кажучи: “Ти не штокай і не какай, а по-нашому балакай”. Не пам’ятаю, щоб когось не допомагало. Чудова народна педагогіка.

З 1960 року вважаюся киянкою за паспортом. Досі ж відчуваю себе хуторянкою, і пишаюся тим, що пам’ятаю своє коріння й ті неоціненні народні скарби, завдяки яким залишилися українкою, — народну пісню та найчарівнішу в світі українську рідну мову. Бажання глибоко вивчити її привело мене до омріяної альма-матері — Шевченкового університету.

Більше 40 років передаю любов до неї дітям. Ніколи ні з ким не спілкуюся іншою мовою, крім рідної. І всі розуміють. Навіть дехто переходить з “общепонятного” на українську.

Іноді доводиться нелегко, навіть стерпіти образи чиновників.

Хочу розповісти кілька епізодів. Можливо, це допоможе тим, хто вважає себе українцем і хоче ним залишитися.

Те, що твориться вже кілька років на державному рівні з українською мовою, є цілеспрямованим духовним геноцидом. До болю з кожним днем відчуваю новітнє зросійщення України, відвертої наруги над її духовним скарбом — мовою. Це небезпечна загроза для існування нашої державності. Адже народ, що з гордістю називав себе українцями, спокійно сприймає назву “хахол” чи “перевертень”, “покруч”. Поняття патріотизму для останніх кількох поколінь забуто, а слово “національність” сприймається як образа й досі.

На всіх каналах телебачення рідне слово почуєш нечасто. Для кого створено канал “Україна”? На ньому нічого ж українського не почуєш. Низькопробна, банальна, часто вульгарна продукція чужою мовою пригощає глядача цього горе-каналу.

Регулярно дивлюся інтелект-

шоу “LG-Еврика”. Милуюся юними чарівними інтелектуалами. Та далеко не всі з них закохані в рідне слово, не розуміють, який це неоціненний скарб. Починають гру співучою добірною українською (знають же), а потім чуєш “общепонятний”. Доречно було б у правилах гри обмовитися про необхідність спілкування мовою державною. Думаю, ці юні інтелектуали усвідомили б, що вони — представники великої нації і держави Україна, чим слід пишатися.

Бо доки влада, Президент разом зі своєю дружиною і дітьми не будуть українцями в найкращому розумінні цього слова, доти ми будемо країною “третього світу”. А дух нації — її мова залишиться упослідженою. Хто відповідь за те, чи виконується закон про мову? Там чітко записано, що чиновники, урядовці мають спілкуватися мовою держави, ім’я якої — Україна.

Та далеко не всі так звані державні службовці це пам’ятають. Багато з них зневажають того, хто “настирливо” спілкується з ними рідною українською мовою. Мені особисто доводилося не раз відчувати це. Ось приклади.

ІСТОРІЯ ПЕРША

Напередодні домовилася в екскурсбюро Софійського заповідника про екскурсію для учнів 9 класу.

Гось ми в соборі Святої Софії. Вийшов екскурсовод. Після мого вступного слова він категорично заявив:

— Говорить буду на русском языке.

Довелося нагадати, що Украї-

на — незалежна держава, а ми, її громадяни, бажаємо слухати екскурсію рідною державною мовою.

— Этой мовы я не знаю. А така учительница ничему хорошему не может научить, — відчеканив “просвітитель”.

Українськомовного екскурсовода в цій конторі не виявилось. Довелося чекати 45 хвилин, доки такого викликали.

Крім цікавої екскурсії, 17 юнаків і дівчат отримали прекрасний урок утвердження людської гідності, національної гордості. А дискусія, проведена на виховній годині, посила в юних серцях добірне зерно, яке, я впевнена в цьому, дало не поодинокі сходи. Та й мої учні, які вже давно стали батьками, при зустрічі з теплою згадують той день.

ІСТОРІЯ ДРУГА

Вона пов’язана з обміном радянського паспорта на український, у якому не вказувалася національність. Я довго не хотіла брати безнаціонального паспорта. Та довелося.

Я настирливо домогалася, аби російською мовою (теж наруга!) моє ім’я було відтворено без букви “Е”, тобто — Катерина.

Паспортистка відмовилася зробити такий запис і відіслала мене до паспортного столу. Там я намагалася довести про існування імені Катерина в російській мові, посилавшись при цьому на російських класиків.

Представила своє “Свідомство про народження”, де Катерини, на щастя, не було.

Та вперті русифікатори не здавалися:

— А какая вам разница? Мы же поменяем имя.

— Подібні Вам уже раз його спотворили без моєї згоди, а тепер я його поверну таким, як мене нарекли батьки, — відповіла я.

— Ну, и националистка! — гнівно-презирливо кинула чиновниця мені вслід.

Довелося все стерпіти. Уже біля дверей я твердо заявила:

— Так, я націоналистка, але Вас мені жаль. Ви ж — перекотиполе. А запишете моє ім’я так, як потрібно — Катерина. Не буду вдаватися до подробиць. В Інституті мовознавства, правда, не відразу (довела за допомогою “Словника імен”) видали довідку, що моє українське ім’я можна записати в російському варіанті.

Тепер маю безнаціональний паспорт, зате зі справжнім українським іменем.

ІСТОРІЯ ТРЕТЯ

Це було 1991 року. Пригадую, як в мою школу завітав депутат Верховної Ради Я. Кондратьєв. Голова Комісії з питань правопорядку та боротьби із злочинністю застерігав учнівську молодь від усіляких небажаних вчинків — крадіжок, насильства, хуліганських дій. Цікаво та змістовно розповідав Ярослав Юрійович, а головне — вчасно, перед літніми канікулами.

Було прикро — високий гість говорив чужою мовою в українській школі, адже Ярослав Юрійович досконало володів державною мовою.

Зате сьогодні, будучи ректором Національної академії внутрішніх справ України академії, шановний генерал Кондратьєв завжди говорить рідною співучою українською мовою.

Народні обранці, Ви часто посилаєтеся на досвід інших країн із різних правових питань. То ж візьміть за приклад країни Балтії, де після жорстокої політики зросійщення питання двомовності не виникає, хоча корінне населення становить лише 50 відсотків. Українців же, якщо вірити останньому перепису, близько 80 відсотків.

А Ізраїль відновив мову з мертвих, яка є єдиною державною.

Прийміть, нарешті, ще один, останній закон на захист державної мови і, найголовніше, виконуйте його самі.

• **Катерина РОМАНЕНКО**, вчителька школи-інтернату № 26, член Чернігівського земляцтва в м. Києві

ЦИТАТИ

ДУМКИ МОЛОДІ З ПОЛТАВЩИНИ

Проблема — говорити чи ні рідною мовою — мене особисто не стосувалася. Про її існування я знав зі ЗМІ. А зіткнувся з нею вперше, коли учні нашого навчального комплексу побували на екскурсії в Києві. На вулицях, у музеях, у магазинах ми чули російську мову і дивувалися: як же це у столиці суверенної держави панує мова сусідньої країни? Наступним неприємним відкриттям стосовно мовної ситуації уже в нас, на Полтавщині, стало моє спілкування з учнями, які разом зі мною брали участь в обласних олімпіадах. ...Я не можу змиритися з тим, що українську вважають мовою селянською, мовою простолюду. Адже українська — це мова цілої нації, політичне майбутнє якої ще попереду, але чиє місце на право самостійного розвитку в ряду цивілізованих народів уже завойоване і не може бути зайняте ніким.

Сергій РУДЕНКО, с. Оболонь, Семенівського району

В Україні дуже мало гуртів, що співають рідною мовою. А як хочеться чути українські пісні на сучасну тематику!.. Рідною мовою послуговуються етнічні українці США, Канади, Британії, Бразилії та ін. Вони видають рідною мовою книжки, газети, проводять богослужіння, телепередачі. Українцях викладається в 28 університетах і коледжах США. Так чому ж ті українці дбають про рідну мову навіть на чужині, а ми не можемо її зберегти? Чи, щоб зрозуміти сутність мови, треба виїхати за кордон?

Ксенія ГАК, м. Кобеляки

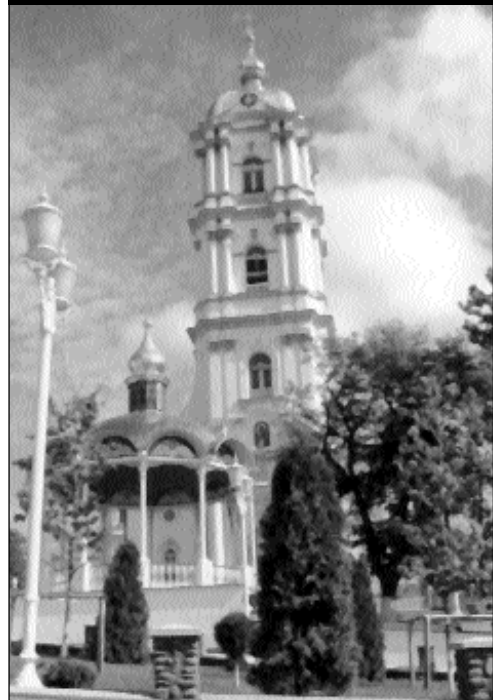
Ми хочемо бути, як усі: стильно одягатися, класно жити, модно говорити, бути вільними у власному виборі, не помічаючи, що якраз цю саму свободу вибору поступово і втрачаємо. Ми не помічаємо, як власною рукою вбиваємо свою українську неповторність, стаємо сірою однорідною масою, бездумною отарою овець, яка йде туди, куди її женуть... Зайдіть у магазин із красивою назвою “Паляниця” і почуйте: “Какою буханочку желяте?” А хіба важко сказати простими, але такими рідними і милими українському серцю словами: “Яку паляницю бажаєте?” Невже українська паляниця гірша за російську “буханку”? Мені особисто паляниця навіть звучить смачніше!

Тетяна ЗІНЧЕНКО, студентка II курсу ПДПУ ім. В. Г. Короленка

У наш час, коли слабкість усіх підкошує і випробовує на міцність, дуже важливо залишатися справжнім. Не підкорятися світові й керуватися власними правилами душі... Чи існує ще такий народ, щоб спілкувався і доносив свої думки до інших через чужу культуру і чужу мову? Ми як були Малоросією, так нею і лишилися, так і лишилися слабкими хробаками, якими керують, користуються, а потім топчуть. Коли я розмовляю українською, то вважають, що я з села, вони дивуються, чому я це роблю. Мені набридло пояснювати світові, що це — форма щасливого життя, що це зовсім не боляче, а навіть приємно. Я завжди любила неординарність і навіть у таких звичайних речах доводиться виділятися.

Алла МОЙСІЯКА, м. Лубни

ОТАКЕ ЖИТТЯ

БУЛА МРІЯ — СТАЛО ПРИНИЖЕННЯ

Побувати в Почаївській лаврі мріяла давно. Моя старенька мама часто розповідала, як з її села, що на Холмщині, ходили до цієї української святині прочани. То ж із запропонованих Трускавецькою фірмою “Підгір’я” туристичних маршрутів без вагань вибрала Почаїв. Хоч стояли досить сильні морози, сніжило, але тишилась, що поїздка випала якраз на Водохреща. У цих мыслях я не вперше; завжди радію, що чую навколо себе українську мову, яку, на жаль, так рідко почуєш у своїх краях. Та була прикро здивована, коли екскурсовод почала розповідь російською. На мій протест ця жінка відповіла, що в автобусі є росіяни, і я мушу зважати на це. Певно і в Росії для українців екскурсії проводяться українською... Слід зауважити, що про історичні пам’ятки, повз які ми проїздили, говорилося досить побіжно, більше екскурсовод інформувала нас про події в Росії. Але ж попереду Почаївська лавра, тому намагалася не звертати уваги, налаштувалася на свято. Та українцям в Україні скрізь не затишно. Свідченням тому — те приниження, якого я зазнала в лаврі. Я, звичайно, знаю, що цю українську свя-

тиню окупувала московська церква, котра називає себе українською. Але що вона не українська, пересвідчилася вже у котрий раз.

Коли простягнула служителю записки за здоров’я та упокій моїх рідних (за кожне ім’я в яких треба було заплакати), він запитав: “А Ярослав церковью каково патріархата крещен?” Відповіла, що православною, Київського патріархату. Служитель ретельно викреслив це ім’я. Я не знаю, чим завинив мій п’ятирічний онук, за здоров’я якого відмовились молитися в храмі, побудованому на українській землі. Святковий, піднесений настрій був зіпсований, не могла стримати сліз. Молилась за те, щоб Господь дав нам, українцям, силу утвердитися на своїй батьківщині, бути господарями на своїй прадавній землі.

Це ще один приклад зневаги до нас, українців, із боку зайд, що топчуть нашу національну гідність. Влада підтримує московську церкву, і цьому безліч свідчень.

• **Зоя ШАЛІВСЬКА**, м. Конотоп Сумської обл.

Так, герой цієї бувальщини — пес. Проте почну не з Сірка, а... зі щирості. Йй звичайно, співають панегірики. Гай-гай, але й щирість може бути від лукавого. І впевнив мене в цьому не якийсь там банальний крутий чи дурисвіт, а той, від кого я найменше сподівався підступу...

Одного разу в пориві такої щирості, — до неї неабияк спричинилася і енна кількість чепурух, перехилених із нагоди зустрічі по догній перерві, — мій давній приятель, один із тих, перед ким немає сенсу з чимось критися, після бурхливого обговорення нашого життя-буття, заскаливши посоловіле око, напівжартома, напівповажно запропонував, як-то кажуть, приєднатися за компанію:

— А, ну його к монахам! Давай зрадімо, га?

Я, певна річ, зажадав пояснень і почув у відповідь:

— Ну, подумай сам, кому потрібна наша солонина? Тим, хто мав би бути її носієм? Чи й не так! Дурень, як той казав, думкою багатіє!

І з мстивим вогником ув очах новоявлений апологет зради додав:

— Нас пошито в дурні, змикай? І зрада — наша помста тим, перед ким ми так довго розсипали перли.

Завтра буде видніше, подумав я. Коли мій товариш проспиться, то поставити сьогоднішнього біса ренегатства на карб чорному гуморові, та й квит! Надто добре я його знав, аби брати почуте наповажне.

Та ба, насінину підозри вже було заронено.

І за кілька день вона проросла! І в якому б ви думали місці? На русанівському базарі, де в ціннику на машині з Прилук зазначалося, що продавець, — моторний та меткий, якими бувають лише сільські парубачки, змалку звиклі до заступа, пилки та молотка, і водночас престижно пострижений під нулівку, по пояс голий та обперезаний, як годиться, новочасним чересом-капшуком, — притарбанив до столиці **лук**. Феномен збугу дарів української землі під чужинецькими назвами в українському столярному городі, мені, майже корінному киянину, був не в дивовижу, але тільки тепер до мене уповні дійшло все його падлюке бузурівство, весь його здоровий, гвалтівний, глибоко знуцальний підтекст.

— А стріл у тебе часом не знайдеться? — безневинно поцікавився я.

Юний зек непорозуміло закліпав очима.

— Стріл?

— Еге ж. І сагайдака, — провадив я солодко.

— Не поняв.

— Я питаю, у вас що — на баштані родять гарбузи? А на лану вже барина-рожь? А женуть там у вас що — свеклоківку?

Брижі на зеківському чолі засвідчили напружену роботу думки.

— Ти що, бусурмане, продаєш, цибулю чи мову? — лиховісно світячи очима, пішов я пробювати.

Але аматор модернізованих чересів видавався ще замороченішим, ніж досі. І лише, коли я тицнув на горезвісний цінник, зморшки на його чолі розгладилися.

— А, пойняв, дак це ви ето — западенець?

“Еге ж, як ти — московський боярин!” — мало не зірвалася у мене з язика, але я вчасно схаменувся: негоже збиткуватися над своїм найвним братом, не-

часним мовним калікою, яких довкола тисячі.

— Ти купляєш? — побичачому нагнувши голову, вовком бликнув з-понад окулярів опасистий добродій із “Кієвським телеграфом” у руках — наступний за мною у черзі. — Ілі мітінги тут устроюєш? Хватить нам Драча і Павличка!

— Купляю, — мляво огризнувся я. — Чіполо. А тобі, большевицька галушко, лишаю лук. Яким пропах Тарас. Тільки гляди не подавися, як закусуватимеш!

Поки царський телеграфіст апоплексично буряковів, я шатнувся на пошуки “чіполо”. Але на цьому базарчику буяє тільки чортополох. Навіть кароока, чорнобрива і тилиста, як гоголівська Солоха, зеленярка засокорила до мене по-голохастівському:

— Ондечки лук, зелений лучок, так на вас і дивиться! Купляйте лучок, молодий чоловік! І сьомушкі беріть теж!

Коло неї стояв вусатий, сухий як тараня дядько, досоту гоголівський Чуб — чи не її чоловік. Я зирнув на нього, і — о, диво! — його очо начебто підморгнуло мені, стеменнісінько, як недавнеча-

На найближчій зупинці я, мов шкідливий кіт, шугнув у двері й на пероні ледь не збив із ніг огрядну тітоньку з цілою папушею “Сьогодні” у руках. Допомогати зібрати розкидані примірники кинулася її посестра, чий ніс ледь визирив із-за оберемка “всеукраїнських” “Фактов” — лиш мізерної частки свіжовіддрукованого астрономічного накладу.

Уже внизу, в холі, біля пропускних автоматів ув око впала ціла гора бездоглядних чисел московськомовної газети “Метро” — бери, скільки донесеш, і ніхто за тобою не поженеться, аби відняти. І що ж, брали...

І знову мені приверзлося приятелеве обличчя, шорсткі, жстиві вогники в його очах і, мов подзвін, загуг у вухах його понурий заклик:

— Давай зрадімо, га?

Я вдивлявся у його твар і така вона була мені на когось схожа! От тільки на кого? Хоч убий, не згадаю!

На лихо, сьогодні їй судилося ввижатися ще не раз і не два! Байдужість до свого національного обличчя, мов середньовічна лепра, роз’їдала предковічне місто Кия!

СІРКО, СІРКО, СІРКО МІЙ ПЕС... Бувальщина

ко мій приятель. Я труснув головою і протер очі. А, бо-дай тобі! Мана, та й годі.

Раптом, зненавидівши цей базар, я вирішив дмухнути на “Юність”, мо’ знайду “чіполо” там, і за якусь часину вже мчав у потязі. Я гадав, метро це кийське. Та ледве вскочивши у вагон, нараз зрозумів, що опинився у чужоземній державі. Прямо на мене пер, юрливо пробіраючись між шпалерами пасажирів, обвішаний торбами з пресою молодик із косицею в гумовому кільці і безпардонно, наче все життя тільки те й робив, на все горло мекекав тремтливим козлітоном:

— Уважаєміє дами і гаспада! Покупайте і читайте! Последніє оставшієся номера! Всеукраинская газета “Бульвар”! “Кієвські ведомості”, “Кієвській телеграф”, “Кієвлянин”! “Московський комсомолец в Україні” Дами і гаспада! Царь Николай бил би рад! Год Россіи в Україні! Міф і реальність: Бузіна — Грушевській! Всеукраїнській казак Черномирдин: любопитніє мислі і трубе! Жіріновській о культу-ре мата! День заштітніков Родіні! Всеукраїнское празднічне шоу на Майдане Незалежності!

Ледве змовк щасливий володар незрівняного, рідкісного тембру і краси козлітону, як у другому кінці вагона озвалось скорострільне стакато крикливиці, яка пропонувала “вниманію” “Путеводитель по матері городов русскіх”...

“Хтось неодмінно попросить не “всеукраїнську”, а звичайну українську!” — очамріло думав я. Та ба, всі сиділи тихенько як миші, ні пари з уст, дивились перед себе кудись у простір і навіть не чухали чубів. За винятком, звичайно, кількох цивілізованих на московський кшталт доморослих “дам і гаспод”, які таки придбали царські газети.

І коли, повернувшись увечері додому, я ввімкнув телевізор і наче перенісся в добу німецької окупації (мені тоді було п’ять років), почувши: “Усе для українців-ф!” то мстивий вираз мого приятеля, чия парсуна явилася сьогодні ще раз, викликав уже майже співчуття. На кий біс я маю зберігати вірність своїй мові! Кому вона потрібна? Тим, хто спокійно ковтає “московську блекоту” в салонах метро? Чи тим, хто, як оце зараз, шанується тільки про око? Адже німецька фонетика патентованих користувачів державною мовою виказує їх із головою вдома, у себе в хаті, вона для них чужа!

Виходить, вірність для вірності? Чи як? Я видобув із секретера “українську з перцем”, зачичився по-англійському в себе в кабінеті й по-англійському таки, коротко, а втім, ви й самі здорові — знаєте, що роблять англійці при такій нагоді.

Коли червоножарий остріук плавав уже десь на половині висоти пляшкі, я, знеможений невпокоєм дня, упав на канапу із єдиною думкою — чимшвидше заснути. Та де тобі! Підсві-домість ніби тільки й чекала, коли я ляжу.

Зненацька пригадалося, на кого схожий мій неборака-приятель. Так на одного із завсідників голубого екрана вископоставленого олігарха! Ще недавно, виступаючи перед донбаськими виборцями, цей мільйонер-скоробатяк, він же майбутній більшовик у Верховній Раді, мов змій-спокусник, лукаво дивувався: “Вигадали якусь національну ідею! Ну, скажіть мені, будь ласка, що воно таке і з чим його їдять?” (Безрідний космополітизм чи московський расизм для нього, хапуги, zagrożеного можливим зростанням самосвідомості довколишнього українського моря, певна

фото О. Цезаури

одчикрижати і пришиють чужого. Завтра ж!

Що тут зчинилося! Усі москаліки враз пооживали і пустилися у несвітську джигу. І такі колінця викидали! Декотрі навіть почали літати.

— Лягаю! — повторив я, і москаліки враз ізгинули, ніби позападалися.

Я втер із чола піт. Та ледве одвів дух, як на груди мовби налягла земля. Ота сира, що присипають небіжчика. І так давила — страх! Останнє, що пам’ятаю — темрява, куди я провалився.

...Розбудив мене при-торк шерехатого язика. Язик ревно лизав щоки. Я розплющив очі і побачив пса Сірка, родом із пісні, зі славного шлягеру рівненського гурту, а може, то був його побратим, — сірома-нець із казки, — який жаліється з-під столу: “Ой, більш не витримаю, заспіваю!”

Я погладив його по голові, і тут... Чудасія, та й годі! Сірко замолов хвостом і — що б ви думали? — зненацька озвався людським голосом, ба більше, якнай-добірнішою українською мовою. Такою, знаєте, соллодкою, божественно го-жою, кароокою та чорноб-ривою, ще й для більшої щирості присмаченою ко-зелецькими архаїчними дифтонгами. Та й каже:

— Ну, що, пане-госпо-дарю, не мед? Ото щоб не ліз поперед батька в пекло! У мене он язик, мов тертуш-ка, а не проміння ні на чий! На гицельський і поготів! Бо хіба ж удасться чужим так широ, гідно і відважно по-гавкати на зайду-злудію, що лізе до тебе у вікно? Чи так ревно, палко і побожно помолитися на Його Ясно-вельможність — місяця-князя? А головне — хіба ж я буду тоді я?!!

Ну ж бо, чого зупинився, пар мене, Сірку, збий на бо-лото, не жалій!

— Якщо ти хочеш зберегти своє “я”, а цього хоче, повір мені, всяка Божа тварь, то навіщо носити в роті паразита? Щоб він за-мість тебе (не ти, а він!!!) проживав твоє життя? А ти був для нього тільки доно-ром? Ні, прошу пана, чужим

підбрехачем я не буду!

“Як же я про це не подумав? — блискавично про-майнуло у мене в голові. — Незалежно ні від чого, ма-теринська мова насампе-ред потрібна... мені само-му! Без неї мене просто не буде!”

І вмить усе стало на свої місця.

“У разі її зради не ти сам, а хтось інший у твоїй личині, чужий чужаниця, який думає не так, почуває не так і молиться не на те, одне слово, дихає чужим духом, — визначає якість, саму суть твого “я”! — про-вадив гримкий, достоту су-ремний внутрішній голос. — Ідентичність твого “я” — ось достеменна ціна материн-ської мови! Або ти жтимиш своїм власним життям, або чужим, фальшивим, під-ставним, розминувшись із собою справжнім, таким, як на загод Божий породила тебе мати, а, отже, пере-ресливши сам факт свого унікального буття... І якщо можна собі уявити найлюті-шого душогуба, то це, без-перечно, той, хто зазіхає на твою ідентичність, тож-ність самому собі! — висну-вав я, відтаючи душою під звуки янгольських хоралів, що заповнили всю мою іс-тоту. — Оце так Сірко! Розу-му двоє кляло, а третій топ-тав! Не Сірко, а Соломон, собачий Скворода!”

І тут раптом, — де й го-лос узявся! — я загавкав до Сірка... по-собачому. Та й кажу:

— О, Сірку, чотириногий мій брате! Родом із краю, де немає пісні без слова “козак”! Послухав я тебе і так звеселився духом, що дійшов неохитного перес-відчення: чудову операцію, ідея якої щойно мені спала, гріх відкидати бодай на день!

Сірків хвіст знерухомів.

— Але тобі можна тан-цювати! Це буде найбез-кровніша операція у світі. Кодова назва “Геркулес”!

У Сіркових очах світився всеукраїнський жал.

— Вівсяні пластівці! Збагнув?

Сірків хвіст ворухнувся і знову завмер у непевності.

— Зараз же сідаю на вівсяні пластівці! Сьогодні ж! Зате тобі — коштом заощаджуваної у такий спосіб пенсії — собача радість “Педі-грі”, як суха, так і кон-сервована! Найбільша сма-кота під сонцем! Істимеш од пуза, вовки і прісно, хоч би я сам став плескатий, як хорт. Бо ти, Сірку... не прос-то пес, ти — мій інстинкт **са мозбереження**. Ти на-гадав мені, українцеві, — і то дуже вчасно, — про смертельний гріх духовного самогубства. Авжеж, смер-тельний, бо ми на землі єдині, бо ми на землі Коза-ки. А у Всесвіті, за Миколою Руденком, — ще й Віісько Боже, богонатхненні Мона-ди, святі одиниці буття!

На що Сірко потішено замолотив по долівці хвос-том і сором’язливо запро-понував:

— Ні, ні, не “Педі-грі”, краще рихтуватимеш ко-зацьку саламаху. Стане і то-бі, і мені!

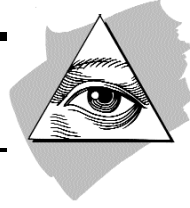
А тоді додав, киваючи головою на вікно:

— Он диви, який підбив-ся, не вгадали, коли й уро-дился! Мідяної барви і здо-ровий, як покотьюло! Так і кортить спробувати голос!

— Мені теж, — скромно зізнався я.

І, приступивши до вікна, ми по-братерському, само-забутньо і щасливо завили удвох на місяць...

● **Валентин КОРНІЄНКО**, член НСПУ, м. Тернопіль

ПО-СУСІДСЬКИ

Незважаючи на те, що з 1 вересня, відколи було запроваджено візовий режим на українсько-польському кордоні, польські консульські установи в Україні видали понад 100 тисяч віз, далеко не всі громадяни достатньо поінформовані про порядок отримання віз до Польщі. А тому нерідко потрапляють у тенета сучасних ошукантів, котрі цю непоінформованість використовують у власних фінансових інтересах, знову-таки створюючи отой самий нездоровий ажіотаж, який так потрібен противникам українсько-польського зближення.

Саме з метою відкритого, прозорого висвітлення поточного стану візових справ, ваш кореспондент побував у Генеральному Консульстві Республіки Польської у Києві, котре від 1 вересня цього року вже видало понад 40000 віз.

На запитання газети відповідає Генеральний Консул Польщі в Києві, міністр Сильвестр ШОСТАК.

— *Пане Генеральний Консуле! Мабуть, варто спочатку пояснити нашим читачам, чим взагалі займається консульська установа...*

— Всі польські консульства у світі, передусім, існують, щоб опікуватися громадянами Польщі і, в разі потреби, надавати їм необхідну допомогу. Так само, як це роблять українські консульські установи в усьому світі, які опікуються громадянами України.

До свого консульства найчастіше звертаються громадяни з приводу заподіяної їм кривди, неприємних несподіванок. Хтось захворів або потрапив у автомобільну аварію, хтось загубив паспорт у чужій країні... Хто їм допоможе? Лише Консул...

— *Це головне завдання Вашої установи, — це ясно. Але ж оці черги біля Консульства зовсім не з цього приводу...*

— Якраз на цей момент нашим головним завданням є видача віз. Згідно із законодавством Європейського Союзу ми мусили їх впровадити. Польща до цього відповідно приготувалася: збільшено штати працівників і розширено мережу консульств в Україні, додатково відкрито консульства в Луцьку й Одесі.

Серед усіх, хто звертається до нас, першочергову увагу приділяємо громадянам України, яким візи оформлюються безкоштовно, а також тим іноземним громадянам, чії ділові або особисті інтереси пов'язані з Україною. Як он, подивіться, отой американець з дитиною на руках. Його приймаємо поза чергою, бо як я вже знаю, він у Києві проходить складну процедуру оформлення документів на усиновлення української дитини з дитячого будинку.

— *А якщо до Вас звертаються представники туристичних фірм, які оформляють візи для груп громадян?*

— Усім, повторюю, всім українським громадянам без винятку, незалежно від форми організації поїздки до Польщі, ми видаємо візи безкоштовно. На превеликий жаль, ми щодня спостерігаємо, що деякі особи, які крутяться біля консульства, беруть за це гроші...

Тут я мушу зробити короткий репортерський відступ і продовжити тему особистими враженнями від перебування в юрбі та черзі біля консульства.

Ще на підході до установи, за 150—200 метрів від ганку при вході, симпатична пані з бейджиком якоїсь фірми на ланкані перепинила мене: “Вам треба візу?”

Потусувавшись серед біляконсульного люду, з'ясував, що певні самодіяльні активісти-підприємці візового руху, не лише намагаються управляти ним, а й досить успішно спекулюють на людській необізнаності, “пропонуючи” свої послуги на підставі власних “понятій”: за надання анкети для заповнення — до 5 грн., допомога в заповненні ан-

фото О. Галати

ХОЧЕТЕ ДО ПОЛЬЩІ? PROSZE BARDZO!

фото О. Галати

Варто нагадати читачам про той нездоровий ажіотаж, який було штучно розкручено багатьма не дуже українськими ЗМІ в Україні з приводу запровадження нових умов перетину українсько-польського кордону.

Нині, коли вже нагромадився тримісячний позитивний досвід оформлення віз польською стороною, ситуація з українського боку продовжує залишатися, м'яко кажучи, дивною. Такий висновок може зробити кожен, хто побував в Києві за адресою: вул. Богдана Хмельницького, 60.

кеті — 15 грн., допомога в оформленні візи — від 40 грн. до 100 доларів США. Чим із віддаленішого кутка України приїхав “клієнт” і чим він необізнаніший, тим більше вимагають “посередники”.

— *Як Ви, пане Генеральний Консуле, могли б прокоментувати цю ситуацію?*

— Це, я Вам скажу, чи не найбільший мій головний біль. Бо нерідко до мене звертаються з претензіями деякі українські громадяни. Мовляв, як же це так — ми заплатили відчутні суми грошей, тоді як візи мають видаватися безкоштовно... Мені шкода їхніх грошей і я можу їм посипівчувати. Проте найприкріше те, що я не можу усунути створену поза консульством систему здирництва і компрометації.

Адже територія моїх повноважень, територія Польщі, обмежується стінами цього будинку. На тротуарі — вже Україна. І я не можу давати вказівки ані громадянам, ані, тим більше, органам української влади і правопорядку...

— *Проте все одно Вам доводиться мати справу із надуреними...*

— Зі свого боку, намагаюся, щоб їх було якомога менше. Щодня, перед відкриттям консульства, виходжу на ганок і звертаюся до людей з коротким роз'ясненням, у якому лише три пункти: всі бланки, візи і їх оформлення для громадян України — безоплатні; всі громадяни, які звертаються по візи сьогодні, сьогодні ж їх і отримують; для швидкого оформлення прошу дотримуватися порядку проходження громадян із черги групами по 4—5 осіб.

— *А скільки громадян щоденно проходить через Консульство й отримує візи?*

— Наше Генеральне Консульство знаходиться у винятково сприятливих умовах, бо має досить просторе приміщення, що дозволяє щодня впровадити шість робочих годин опрацювати документи майже півтори тисячі відвідувачів. Поки що тримається рекорд, установлений 13 листопада, коли впровадити одного дня ми видали 1380 віз, тоді як впровадити цілого першого тижня роботи з 1 по 5 вересня до нас звернулися лише... 38 осіб! Мабуть, це також було результатом певної непоінформованості...

— *...або дезінформованості. Але чи нинішній активний рух багатьох відвідувачів не створює якихось труднощів?*

— У нас діє 10 віконць поточного обслуговування. Оператори працюють від 8 до 16 години. Все організовано так, щоб клієнт ніде не чекав і не затримувався. Анкети для заповнення виносять на вулицю наші співробітники, люди їх заповнюють за зразками, вивішеними на спеціальному стенді, входять до Консульства, реєструються, здають документи і потім удруге приходять до Консульства того самого дня на час, вказаний оператором, щоб отримати паспорт із візою.

— *Я переконався, що черга перманентно становить близько тридцяти осіб і, в середньому, ніхто не стоїть у черзі біля консульства більше як 25—30 хвилин. А може, сьогодні якийсь особливий день?*

— Так, це також цікавий мо-

мент! Цікавий із позиції психології людей, бо, наприклад, по понеділках по візи звертається найменше людей. Мабуть, як мені тут пояснили, дехто його вважає “важким” для залагодження справ.

У кожному разі, в понеділок через нашу установу проходить не більше 800 громадян. Буває і втричі менше. Тоді ще до 11 години ми вже закінчуємо оформлювати документи всім бажаним і цього дня вже ніхто більше не звертається. А після 14 години вони приходять і отримують візи.

У вівторок — відвідувачів трохи більше, у середу — близько тисячі, а в п'ятницю — знову спад...

— *До Вас, переважно, звертаються кияни і ті, хто ближче до Києва?*

— Приїздять звідусіль: із Тернополя, Івано-Франківська, Чернівців, Вінницької області... Вчора була група з Трускавця, яким треба було вже завтра їхати до Польщі. Приїхали до Києва вранці, а вже після обіду отримали візи...

— *Мені спало на думку, що було б недобре, якби після публікації нашої бесіди до Вас у понеділок приїхала вся Україна...*

— Не шкодить! Ми підготовлені до цього так досконало, що все і всі у нас працюють, як у годиннику. Сердечно запрошую до Генерального Консульства всіх, хто бажає їхати до Польщі, та обіцяю, що кожен отримає візу того самого дня, і абсолютно безкоштовно. Ще раз наголошую: безкоштовно!

Акценти пана Генерального Консула можна зрозуміти. Бо, справді, дуже прикро, коли тих “посередників” на тротуарі біля входу до консульства буває часом більше, ніж відвідувачів.

Цих, так званих “посередників”, які постійно крутяться біля консульства, нараховується близько двадцяти чоловік: середньо-представницького вигляду російськомовні молоді особи, переважно чоловічої статі, із причепленими на грудях фірмовими табloidами туристичних і консультаційних контор, знають, чого вони хочуть. І добиваються.

Прагнучи урвати собі грошей на людському невігластві, непевності чи дезінформованості, вони що саму дезінформацію підтримують фактом своєї діяльності й на ній будують свої “бізнес”.

Чи замислюються вони над тим, що явно компрометують нашу державу і принижують гідність українців, а разом демонструють своє ставлення не лише до міждержавних угод між Україною і Польщею, а й конкретно паскудять нам добросусідські відносини?

А може, саме це вони мають на меті? Може, мають підтримку (як нині кажуть — “дах”), що їх прикриває, “згори”? Аякже: повним ходом іде готівка, живі гроші і... жодного тобі пожежника чи перевіряючого з санепідстанції, не кажучи вже про податкового інспектора.

Здавалося б, що наші органи влади й правопорядку мали б бути зацікавленими у ліквідації цього кубла відвертого здирництва й компрометації на міжнародному рівні. Тим більше, що зробити це можна тихо і мирно протягом кількох хвилин.

Але вочевидь комусь вигідно, щоб сумнівний “бізнес” під дверима представництва Польщі у Києві існував надалі й поширював образливі міфи про “українську ментальність”, “польську пихатість” та інші глупоти, зводячи стіну між братніми народами на очах у всіх прямо в столиці України.

А можливо, і сподіваючись на те, щоб не український, а якийсь західний журналіст розмакував на весь світ цю ганебну ситуацію, яка знову-таки не підвищує нашого національного авторитету в очах міжнародної спільноти.

НАВКОЛО ПРОБЛЕМИ

СІЯТИ ІСТИНУ ДЛЯ НАЩАДКІВ

У Донецькому державно-му інституті штучного інтелекту щойно завершилася XIV міжнародна науково-практична конференція

“Роль науки, релігії та суспільства у формуванні моральної особистості”, яка традиційно збирає за круглим столом представників різних віросповідань та конфесій, учених-гуманітаріїв, творчу інтелігенцію та студентство з багатьох країн світу. Під егідою Донецької облдержадміністрації ця конференція проводиться з 1997 року, але за порівняно невеликий проміжок часу вона встигла вже зайняти помітне місце у суспільно-політичному, науковому і релігійному житті України. Професор Керол Бейлі (США), виступаючи на урочистому відкритті, підкреслив, що подібні форуми сьогодні українці не-

обхідні, бо привертають увагу політиків, представників владних структур та всієї світової громадськості до найбільш актуальних проблем сучасності. В унісон йому прозвучали і слова канадійця Алана В. Дадлі, який, звертаючись до організаторів та численних гостей (а їх приїхало більше 500), наголосив: “Той, хто сіє істину — неодмінно пожне людяність”.

Загалом же учасники форуму, — що, до речі, отримав благословення вищих церковних ієрархів: патріарха УПЦ-КП Філарета, президента УГКЦ Любомира Гузара і навіть його святості Папи Римського, — проаналізували сучасний стан і загальні проблеми розвитку людини, обговорили всебічні аспекти формування особистості, а також спробували змоделювати деякі штрихи майбутнього суспільства, в гармонійній атмосфері якого кожна людина, дас-тьбі, зможе вільно творити. При цьому не було обійдено увагою і таке актуальне для нашої держави питання, як роль релігії в нинішніх національно-відроджувальних процесах. Та все ж який би проблематичний не була присвячена та чи інша доповідь, майже всі промовці були одностайні в одному: нема на світі цінностей, важливіших за духовні, бо тільки високоморальна людина спроможна протистояти тим руйнівним процесам, що мають зараз місце в багатьох сферах буття і які, якщо їх не локалізувати, здатні загрожувати людській цивілізації в цілому.

Ну, і наостанок варто, мабуть, зазначити, що, крім наукових центрів та релігійних організацій, активну участь у XIV міжнародній конференції взяли державне Міністерство освіти та науки, Департамент вищої школи, обласне управління сім'ї та молоді, а також кілька місцевих підрозділів Українського реєстрового козацтва.

Євген ГОЛИБАРД

Едуард ЦУР

ГНІЗДО КОСАЧІВ І МУЗЕЙ

Прочанами ступили ми (запросила до подорожі п. Надію Бугай, директора інформаційного центру жіночих організацій України і діаспори) на землю, по якій ходила Леся Українка, й одразу були огорнуті ясними усмішками та увагою наукових співробітників Музею-садиби. Запропонували пригоститися з дороги чаєм. “Та ні, — дякуємо, — швидше доторкнутися б душею до заповітного”. І три з половиною години тривала ця дивовижна екскурсія залами Літературно-меморіального музею-садиби, ця бесіда з милим гідом — п. Світланою Рибчук. І раювала душа, вслухаючись у поезію Лесі Українки і неспішну розповідь. Втомилися ноги, та не пересичувалося серце, причащаючись знань про Лесю Косачівну, про всіх Косачів, про геніальну поетесу Лесю Українку.

З порога першого залу, немов магнітом, притяг зір портрет Лесі Українки львівської художниці Генриєти Лівницької, а в третьому — настіний портрет Лесі Українки, ступили на берег озера Нечимного й стали свідками зустрічі Луки і Мавки в діорамі Олексія Драгоманова, яка створилася тільки після чарування художника цим озером. У цьому ж залі ніби побував у робочому кабінеті поетеси фрагмент якого відтворений у простінку між вікнами: крісло з родинних меблів, на столі підсвічник, ваза, привезена Лесею з Італії, рамка, вишита бісером власноруч Оленою Пчілкою і вправлений у неї портрет Лесі самою мати, копія автографа вірша “Як я люблю оці години праці”. Улюблені години праці вночі... Скільки читаєш про Лесю Українку, — а все мало. От не знала, що володіла вона чотирнадцятьма мовами, що лише за 21 день вивчила болгарську, коли приїхала до Михайла Драгоманова у Софію, де написала більшість поезій із циклу “Невільничі пісні”. Вона творила з пекучим усвідомленням: “Мені соромно, що ми такі невільні, що носимо кайдани і спимо під ними спокійно”. А що 220 пісень із голо-

су Лесі Українки записав К. Квітка в її останні дні, теж не знала. І в четвертому залі, незважаючи на докладність книжки “Дворянське гніздо Косачів” І. Денисюка і Т. Скрипки, дізналася багато нового про долі представників родини Косачів, трагічні долі. Ніби перегукуються із сьогоднішнім словом Лесі Українки: “Хто може не їхати на чужину, хоч би й прекрасну, той щасливий, хоч не завжди тямить своє щастя”... І на останок ми ніби почули останні слова вірша “Сон”, написаного 1910 р. в Єгипті і присвяченого Україні:

Все буде добре... Рідний мій край
вкупі зі мною одужав від злигоднів,
небо не хворе, не плаче, не хмурилась,
люди веселі і я... не будить...
Все буде добре...

Нарешті зустрілися із завідувачкою Музею п. Вірою Комзюк, яка була дуже заклопотана заважким своїм ювілеєм, але знайшла хвилину для киян. І показала я ілюстрації до “Лісової пісні”, і був складений акт про передачу їх у дар Музею Лесі Українки в Колодязному. Хай їм буде затишно в цих стінах на Лесиній землі!

А завтра самі вітали і були свідками пошанування Віри Михайлівни і владою, і громадою Ковельщини та Луцька. І було приємно, що з такою повагою ставляться до представниці культури, яка вже 24 роки стоїть на сторожі Музею в Колодязному. Недарма її було назва-

Дуже давно вабила своєю загадковістю Волинь, та все було не до часу. А вирішилося враз, коли в телефонній розмові співачка п. Світлана Мирвода розповіла про свято “Лісової пісні”. І так само миттєво прийшло рішення подарувати акварелі Тетяни Смолянської до драми-феєрії Лесиному музею в Колодязному. Отож, узяті квитки, і складена торба.

ВОЛИНСЬКІ ЗУСТРІЧІ

но невсипующо берегинею Лесиних святинь. Але ж треба було народитися саме 8 серпня — в день закінчення Лесею Українкою “Лісової пісні”! Нічого в цьому світі не буває випадкового...

По спілкуванні з усіма науковими співробітниками Музею нас узяла під своє крило п. Марія Чашук. Із нею ми увійшли до білого будиночка, який збудував Петро Косач спеціально для Лесі, оглянули рожеву з меандрами спальню і голубу вітальню, де Леся влаштовувала Шевченкові вечори. Сумно було дивитися на невиліковно, як нам сказали, хворий рояль. А може, з’явиться чарівник, який поверне його до життя? І рояль ще зазвучить...

Перетнувши алею, завітали до сірого, як його звали, будиночка, де жили батьки, де на сцені у вітальні ставилися п’єси, написані Оленою Пчілкою, а Леся була і режисером, і костюмером, і бутафором. Почули листи Лесі до Михайла Кривинюка, чоловіка сестри Ольги. І забажалося, щоб вони, такі важливі на часі, стали знайомими всім українцям.

А ще пізніше вже п. Людмила Федорук (отак за естафетою дарували нам свою увагу науковці Музею, справжні ентузіасти) показала й озеро з цілющою водою, де рибавив на острові І. Франко, і Лесин знаменитий кадуб, у якому чомусь зникло джерело, і ліс, у якому маленька Леся шукала мавок. Вона ж взяла нас під своє крило, за що ми дуже вдячні.

Ці зустрічі з Лесею, до якої ой як не просто дорости, і з тими, хто береже музей-садибу, з тими жінками-подвижницями, які щоранку, щоб вижити, мусять везти на роверах молоко до Ковеля (бо ж відомо, яка платня у музейних працівників), і з головоною хранителькою — п. Вірою Комзюк, що її заважди залишилися в пам’яті й органічно перейшли у

Свято “Лісової пісні”

біля озера Нечимного, береги якого породжували оповіді про фантастичних істот: вовулаків, русалок, відьом, і на які такий багатий був дядько Лев Скулинський, із яким Леся під час родинного перебування на озері пасла корів, а біля його будиночка сіяла квіти. Оця пуща, ці мальовничі бе-

реги, де їй уживалися й водяники, стали місцем свята з нагоди закінчення 8 серпня 1911 р. драми-феєрії “Лісова пісня” в далекому Кутаїсі. Воно ініційоване Василем Гем, головою Волинської організації письменників України, і підтримане громадськістю та владою.

На лісовій галявині біля вічного дуба і розкішної верби зібралася українська громада. Під звуки сопілки з лісу вийшли Лукаш і Мавка, і всі, хто промовляв, освідчувалися у своїй вічній любові та шані великій Доньці Волині. Співали фольклорні гурти із навколишніх сіл — Скулина та Білина (коли їхали, то ввижались серед дерев вояки УПА, що навечно залишилися на сторожі цих лісів, а по приїзді почули: “Тут тоді співали: “Від Скулина до Білина — самотійна Україна”). Водили танок та відтворювали обряд зустрічі з русалками учасниці етнографічного колективу “Калинонька”, керівник — Валентина Повх, директор Білинського будинку культури (виявляється, не скрізь по Україні висять на їхніх дверях замки). Тільки за рік дівчата навчилися від баби Федори п’ятьох обрядів.

“Таємничі властивості лісу рівняють усіх”, — влучно зауважила чудова ведуча цього дійства поетеса Ніна Горик. І зовсім демократично — не першими — звернулися до присутніх поважні гості з Луцька і Києва. Упродовж усього свята звучало поетичне слово. Виступили і юні з літоб’єднання Ковельщини “Лесин кадуб”. І срібний голос Світлани Мирводи, солістки київського ансамблю “Благовість-2000” підносив до зеленого склепіння Лесину поезію “Хотіла б я піснею стати”, покладену на музику. Струни бандури під її пальцями ніжно вигравали. І вслухалося урочище в мелодію, написану ще самою Лесею Українкою, що її заграв на сопілці Тимофійко Мирвода.

Недарма цю Скулинську пущу селяни ласкаво звуть “Леся”.

Привернула увагу дуже колоритна постать. Виявилось, що це художник Іван Сидорук. Він привіз цілий гурт дітей на своїй колясці, розписаній патріотичними гаслами, серед яких “Мова моя — душа моя” особливо запам’яталася.

Вірилося, що буде відновлена хата дядька Лева, упорядковані

береги озера Нечимного, а дорога до нього під опікою Віталія Карп’юка, голови Ковельської райдержадміністрації, завершена. А також і в те, що це свято стане всеукраїнським, аби духом, високим Словом Лесі Українки причащалося все більше українців. “Хай ця лісова галявина, — побажала поетеса Ніна Гнатюк, — не вмістить усіх, хто приїде”.

А потім ходили ми кладкою до озера, в якому, як кажуть, немає дна, милувалися протилежним берегом і пересвідчилися, що треба тут докласти рук. Гостинно було біля святкового столу, де порядкувала п. Тетяна — в.о. завідувача відділу культури. Гарно було у пралісі з віковими та посадженими М. Рильським і А. Кос-Анатольським дубами, щемно дослухатися до голосів героїв “Лісової пісні”, та треба повертатися до Колодязного, бо назавтра чекали на зустріч із славним озером, що має знакову назву

СВІТЯЗЬ

Велетом простягнулося воно на волинській землі. Як гігантським оком, дивиться вона ним у небо. І здається, саме від нього так багато волинян мають блакитні очі.

Поки їдемо, роздивляємось обабіч дороги. Зелене й жовте весь час єднається: зелені ліси і жовте колосся. Така низенька в засушливі цього року пшениця, немало вже й зібраної.

І раптом — щити із запевненням — “Україно моя, я для Тебе на світі живу!”, освідченням — “Рідна Волинь, мій краю коханий!”, із мольбою — “Україно... будь!” (не встигла прочитати середнє слово, але вгадується або “рідна”, або “вільна”) і ствердженням — “Патріотизм — це праця в ім’я України”. І спокійний та беззаперечний заклик — “Любімо свій край — голубоку Волинь!”

От вам і українська спонукка, імператив без русизму “давайте”, від якого ніяк не відійдемо. Ви коли-небудь упродовж цілого життя бачили на дорогах такі гасла? Я — ні. Тому й запам’яталися своєю щирістю та неофіційністю. Взагалі, Волинь — це така Україна, де за чотири дні не почула жодного

чужого слова. Та на кожному кроці — церкви чужого патріархату. А села нерідко розбратовані на дві непримиренні громади. Он так, як у Колодязному: одна половина гуртується біля о. Івана Оренчука, настоятеля церкви Св. Миколи Ковельського благочиння УПЦ КП, молодого, але мудрого душею, відданого, обдарованого поетичним словом, який разом із парафіянами будує церкву. Ідейна, патріотична переконаність звучить у кожному його слові. Ще змалечку відчув духовне покликання. Друга частина людності села тягнеться за теж молодим священником московського патріархату, який на початках будь-яким. Але, мабуть, не випадково раптом змінився, цідить про “неканонічність” та “неблагодатність” української церкви. А чи знає він правдиву історію становлення московського патріархату? І доки люди фанатично цурати-

ся, а лепту не дають?.. І не казати, так і назви Любимого, Радошин, і навіть корінням — отже, “любити”! А поруч з цим присмаком: Кусниця, і Головичі. І поетичне — Волинь. А в салоні мікроавтобуса — українська музика і... “Прохання насіння їсти разом з лушпинням”. І очі, і вуха відпочивають, тож коментарі зайві. Та ось уже і Шацьк із “музичною” кав’ярнею “Квінта”, а за ним — одразу село Світязь.

— Та не їдьте на турбазу! — застерігає сусідка. — Там у суботу немає місць. Пошукajte краще в людей.

Послухалися, та й попросили жіночку, що вийшла разом із нами.

— От я вас проведу, — запевнила вона, — до вчительки-пенсіонерки.

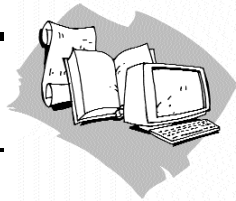
Їдемо, роздивляємось. Хати не туляться густо. Не новітні, — дерев’яні, ніби обперезані жовтою стрічкою, а вгорі та долі мають синю або зелену фарбовану оздобу. Заходимо у двір охайної хатини. Господині немає. Виходить чоловік середнього віку, син. Так, ночівлю матимемо. Поки вминалися з дороги, він уже поставив на стіл тарелі з пловом і вареною кукурудзою. Аякже, люди з дороги. Оця природна національна гостинність не може не зворушити. Ну що ми йому? Випадкові люди. Але подорожні. То з діда-прадіда — треба, перш за все, нагодувати. Розчулено дякуємо і смакуємо, виявляється, його власним витвором, лісничого за фахом, який переживає наразі не кращі часи.

І от виходимо до Світязя, який побачили (і навіть острівця на ньому) космонавти-українці Климук та Попович із далекого космосу. Якщо є в природі блакитні перлини, то це саме Світязь. Вода його цілюща, бо насичена сріблом, солями, йодом, а біла глина теж лікує різні хвороби. І ходять по берегу люди, неприродно білі. Відомо, що озеро — найбільше в намісті Шацьких озер, але уявіть: простягнулося на 27 км!

Їдемо зеленими луками під частими купами дерев і милуємося, милуємося, милуємося...

Так добре віддатися вітру, сонцю, небу, на якому розігрується двобій. Та до дощу не доходить, і ми насичуємо зір дзеркальним плесом, дихаємо якимось особливим повітрям (тут люди забувають про хворе серце) і не думаємо до пори, що не бережуть люди дане

Продовження с. 12

ОСОБИСТІСТЬ

Про голову «Просвіти» міста Луганськ п. Володимира Семистяга — вченого, публіциста, головного редактора літературного наукового історико-філологічного часопису «Бахмутський шлях» Ви, шановний читачу, знаєте не перший рік. І все ж цікаво дізнатися з перших уст, які проблеми особливо гостро постали нині перед просвітянами Луганська та паном Володимиром особисто, як вдається йому за такої економічної скрути видавати досить пристойний часопис. Адаже, окрім усього, це вельми трудомісткий процес! Отож, із питання про секрети видавничої діяльності добродія Семистяга Ваш кореспондент і розпочав цю розмову.

— Напровесні наступного року часопису «Бахмутський шлях» — видаємо ми його щоквартально — виповнюється 10 років. І вже сама ця дата зобов'язує до певних підсумків, бо в цих книгах, на 200 стор. кожна, відбито і становлення місцевой «Просвіти», й поетапні кроки становлення громадської думки в Луганську, які, до речі, дуже взаємопов'язані. Тим паче, що й видаємо наш часопис за фінансової підтримки ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Луганського педуніверситету й ВАТ «Луганський хімфармзавод».

— Як засвідчують останні числа «Бахмутського шляху», часопис піднімає надзвичайно пекучі проблеми нашої доби. Не кожне столичне видання може похвалитися такими, наприклад, авторами, як Микола Жулинський, Станіслав Кульчицький, Ірина Магрицька, Василь Голобородько... І що не публікація, то відкриття! Як Вам це вдається, добродію?

— «Просвіта», робота з людьми вчать зосереджувати зусилля на головних

ВОЛОДИМИР СЕМИСТЯГА: «ЧАС ЛУГАНСЬКА НАСТАВ!»

му... Та й праця в педуніверситеті, де я обіймаю посаду доцента кафедри історії, зобов'язує цінувати час. Отож, бачу своє завдання в тому, щоб організувати, націлити колег на конкретну ділянку роботи — як у патріотичному вихованні молоді, так і в підготовці редакційних матеріалів. А професор Станіслав Кульчицький — член редколегії нашого часопису... Як же було не скористатися з його знань у 70-річчя голодомору в Україні? Так ось і почалися ці публікації, що засвідчили багатомільйонні втрати українського народу в жорстокому геноциді, втрати, які завдали такого нещадного удару по генотипу нації, що його не скоро вдасться залікувати. Донести правду про ті жорстокі часи, зафіксувати всіх замордованих людояжерським режимом — обов'язок і «Просвіти», і влади...

— То як же влада в Луганську ставить до цього свого святого обов'язку?

— Гадаю, з розумінням... Принаймні жодних

намагань перешкодити патріотам не помічалось. І всі просвітянські акції, що проводилися спільно з партіями демократичних спрямувань, — ушанування нашого легендарного земляка Григорія Костюка, великого просвітянина Бориса Грінченка чи в плані підготовки до 135-річчя «Просвіти» — відбулися вчасно й організовано. Хіба що

моя наукова розвідка, присвячена національно-культурницькому життю на Сватівщині в 1942—1943 рр., викликала несподіваний резонанс, бо неймовірна жорстокість каральних органів, які знищили молодих просвітян лише через те, що вони співали українських пісень і ставили національні вистави, не могла не шокувати. Але це

— правда. У відповідь на цю публікацію в редакцію часопису вже надійшли десятки листів, хоча видання щойно лиш з'явилося друком. І тільки зорієнтовані на правдивість умов, за яких удавалося виживати українському слову, врятуватися українській душі, наші читачі зможуть скласти власну думку про час та справжню цінність просвітянських засад.

Влада Луганська починає розуміти, що тільки у співпраці з патріотичними, національно свідомими силами можна планувати належні зміни в житті суспільства. І багато зусиль до цього доклала «Просвіта», яка набуває все більшого авторитету. Зокрема — й завдяки просвітянам університету, які прагнуть, аби люди бачили, хто й для кого працює.

— І все ж таки, чи хотілося б Вам змінити щось у стосунках між владою і «Просвітою»? Якщо так, то що робите для цього особисто?

— Лише в ідеальному суспільстві згадані стосунки можуть задовольнити владу та громадськість. Ясно, що проблеми є, тим паче, що Луганськ надто специфічне місто зросійщеного, здеморалізованого сходу України. І всім нам хотілося б, аби при владі стояли справжні українські патріоти. Що я особисто роблю для цього? Міг би заховатися за реальний план роботи, але натомість переповім Вам такий собі вуличний факт: розглядаючи яскраву брошуру, внук допитується в бабусі, хто такий Ющенко. «Наш будущий Президент», — відповідає та. Хіба не досить яскравий приклад роботи «Просвіти» в Луганську? Час патріотів прийшов! І опиратися історії — марна справа.

• Остап СВІТЛИК

На світліні: Дмитро Стус та Володимир Семистяга переглядають редакційну пошту; вгорі гурт просвітян Сватового, розстріляних НКВС.

КОНФЕРЕНЦІЯ

НАША ІНІЦІАТИВА

У нещодавній конференції обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка взяла участь понад півсотні делегатів із районів і міст Житомирщини. Тутешню «Просвіту» створено в 1907 році зусиллям українських патріотів Олімпіади та Василя Кравченків. Просвітяни несли людям рідне слово, історію, сприяли духовному піднесенню краю. Не дивно, що після перемоги більшовиків і падіння Української Держави в 1920 році окупанти, насамперед, заборонили діяльність «Просвіти», а багатьох її активістів піддали репресіям. У доповіді голови об'єднання Святослава Васильчука було наголошено, що відродилася «Просвіта» лише в 1989 році. Обласне Товариство очолювали свого часу вчителі Любов Ярополк, викладачка педуніверситету Ванга Чайківська, письменник Анатоль Журавський.

Товариство докладає чимало зусиль задля впровадження української мови в усі сфери життя і діяльності суспільства. Члени його виступають перед військовослужбовцями, студентами, учнями і вчителями шкіл, трудівниками підприємств. Націлюють на шанобливе ставлення до рідної мови, історії, культури, національних традицій і звичаїв, часто виступають по радіо, телебаченню, у газетах, організовують дискусії, конференції з цих питань.

Ось і нещодавно відбулося засідання «круглого столу» на тему: «Українська мова в Житомирі: стан і перспективи», — організоване кафедрою української мови педуніверситету та правлінням обласної «Просвіти», яке відбулося в педуніверситеті. В обговоренні доповіді взяла участь Віктор Міхненко — голова радомішльського районного об'єднання (РО) «Просвіти», Марія Масловська, Геннадій Махорин, — викладачка педуніверситету, Валентина Ковальчук — голова житомирського РО «Просвіти», Анатоль Туз — просвітянин, осавул козацтва, Надія Петрук — учителька з Андрушівки, Роман Здорик — голова міського осередку «Молода Просвіта».

У виступах звучала тривога за упосліджений стан української мови в містах області, засилля російськомовних газет, книг, радіо й телепередач надто низького рівня. До того ж обласна держтелерадіокомпанія віддала більше половини свого ліцензованого часу московському телеканалу REN-TV.

Такий стан, послідовно наголошували промовці, не є нормальний, тому висловлювалися претензії до органів місцевої влади, яка недостатньо працює на те, аби українська мова фактично, а не лише формально, таки стала державною, як записано в Конституції України.

Обрано керівні органи обласного об'єднання ВУТ «Просвіта». За спільною згодою головою об'єднання на наступний звітний період обрано Святослава Васильчука. Заступниками — вчителі з Бердичева Петра Костюка та викладача педуніверситету Геннадія Мадорика. Сформовано правління, раду та ревізійну комісію об'єднання.

Прийнято звернення до органів районної, міської, обласної влад, аби вони, відповідно до свого службового рівня, впроваджували Закон про державну українську мову та норму Конституції, стаття 10, де сказано: «державною мовою в Україні є українська мова».

• Василь САГАЙДАК, м. Житомир

ЮВІЛЕЙ

Серед яскравих постатей Луганського краю помітне місце посідає ім'я знаного історика-краєзнавця, етнографа, фольклориста, поета, вчителя за покликанням Івана Михайловича Захарченка, який тут народився (в селі Дякове Антрацитівського району). Коли прийшла пора, почав учителювати в сусідніх селах — Благівці, а потім — у Бобриковому. З юнацьких літ він виявив неабиякий інтерес до збирання духовних скарбів рідного краю — численних казок, легенд, прислів'їв, приказок, вивчав історію власного роду, простеживши її аж до 1730 року (чи це не ознака справжнього аристократа духу?!). На воротах будинку, де тепер мешкає пан Іван, зображений родинний герб сім'ї Захарченків, який відображає козацьке коріння невимрущого роду.

Із початком новітньої хвилі українського національного відродження Іван Михайлович активно включився в боротьбу за державну самостійність нашої Батьківщини. Він став організатором Това-

АРИСТОКРАТ КОЗАЦЬКОГО ДУХУ

рства української мови (згодом — «Просвіта») та Народного Руху в Антрацитівському районі. Пан Іван — учасник багатьох патріотичних заходів не лише у своєму районі, але й на обласному та загальнонаціональному рівні, а з 1992 до 1997 року був заступником голови обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Незважаючи на різнобічну громадську діяльність, невтомний краєзнавець і нині не полишає своєї багатогранної дослідницької роботи. Останніми роками зібраний Іваном Михайловичем етнографічний та фольклорний матеріал неодноразово оприлюднювався на сторінках газет «Кам'яний Брід», «Луганські вісті», «Наша газета», «Україна Придніччя». Цікавими були розповіді Івана Захарченка про походження козацьких прізвищ, християнські та народні свята й пов'язану з ними традиційну обрядовість, принаману селам півдня Луганщини,

та багато інших дописів.

Іван Михайлович не має наукових ступенів і вчених звань, проте його творчий доробок є значним внеском у розвиток етнографічних і фольклорних досліджень нашого краю. Праці його визнаються за серйозні розвідки луганськими науковцями та представниками української громадськості.

Понад тридцять років Іван Захарченко присвятив вихованню юних мешканців Благівки, Бобрикового та Дякового. Талановитий педагог завжди мав величезний авторитет серед учнів і їхніх батьків, і сьогодні уроки Івана Михайловича добре пам'ятають навіть ті, хто закінчив школу не одне десятиріччя тому.

Мені пригадується випадок, коли я їхав у одному купе львівського потяга разом із трьома незаможними добродіями, яких лиха доля понесла до Києва, де вони сподівалися заробити на шматок хліба на одній із незліченних столічних будів. Почувши мою рафі-

новану українську й дізнавшись, що я — з Луганська, вони згадали, що в їхньому селі живе вчитель, який не лише досконало володіє українською мовою, а й прекрасно знає історію та народні звичаї. А в одного із заробітчанин цей учитель, про якого він говорив із надзвичайною повагою та благоговінням, був ще й класним керівником. Невдовзі з'ясувалося, що їхнє село — Бобрикове, а вчитель — Іван Михайлович Захарченко. Кілька років тому пан Іван пішов на пенсію, але й тепер перебуває в центрі громадського життя всього Антрацитівського району. Таким людям хочеться побажати міцного козацького здоров'я, духовної наснаги й Божої благодаті. А особисто добродієві Івану й надалі залишатися таким же активним і енергійним у творчій праці на славу й добро нашої України!

• Юрій КИСЕЛЬОВ, заступник голови Луганського обл. об'єднання товариства «Просвіта»

фото Г. Оборської

ЖИТТЯ — «ХАЛТУ»

Мабуть, недарма 1996-го року А. Потопальського було обрано Людиною Року в США, його життєпис вміщений у список 500 “визнаних лідерів усіх часів і народів”. Не випадково йому не раз пропонували переїхати туди — звичайно, із “приданим”, із передачею країни та відповідній структурі всіх прав на винаходи. Пропонували й розкішний будинок у подарунок. Тут лише можна подивуватися його впертості, дехто відверто говорить про якийсь “нездоровий патріотизм”. Адже навіть окремі високопосадовці з Міністерства охорони здоров’я “подружньому” переконували вченого виїхати у Сполучені Штати.

Імунітет людини, а тим паче, в Україні — на межі смертельної небезпеки. Про це говорить звичайна статистика поширення захворювань. Навіть Київ, найбільш фінансово забезпечене місто у державі — у двадцятці світових “лідерів” із поширення синдрому імунодефіциту. Стосовно раку, — то цьому захворюванню “сприє” споживання м’яса хворих птиць, тварин. Як стверджує пан Потопальський, у нас до 50 % корів хворі на лейкоз (тобто, молоко від них теж не надто безпечно), а близько 80 % виноградників уражені раком...

Як людина, Анатолій Іванович вражає, інколи навіть дивує своєю відвертістю, зятятістю і простотою. А ще помітив якусь навіть надмірну тверезість, без усякої романтики й ідеалізму, в оцінці нашого сьогодення і перспектив. Із захопленням розповідає, як в Індії спілкувався рідною мовою із мешканцями штату Пенджаб — нащадками прадавніх українців, що тисячі років тому розселилися по світу, створюючи нові цивілізації. Наша розмова з Анатолієм Івановичем почалася з його біотехнологічних розробок.

— Протягом мільйонів років відбувається взаємний обмін генетичною інформацією. Створюються нові види, сорти, популяції тощо. Але в сучасну епоху молекулярної медицини й екології ми ці процеси прискорюємо для користі як людини, так і її оточення. Ми розробили метод молекулярної модифікації різних сполук, які дають можливість передавати ту ж саму спадкову інформацію без складних процесів і генних маніпуляцій. Є різні фізичні, біологічні, хімічні фактори, які інколи шкід-

ливо впливають на спадкову інформацію. Ми запобігли цьому за допомогою реакції алкілювання. Деякі рослини вже затверджені Держсортінспекцією. На це йде в нашій країні 25 років. Не кожен доживе, звичайно. Але кавбоз уже затверджений, люпин. жито... Щоправда, вони не використовуються державою, сіємо їх жменьками. Тим часом за кордоном купуємо подібні продукти, а “чайові” знаємо, куди йдуть.

Яка цінність рослин? Передаємо від “донорів” цінну спадкову інформацію. І вирішуємо проблеми — морози, посухи, вірусні, бактеріальні хвороби, мала продуктивність чи поживність. Наприклад, у нашому кавбузі бета-каротину більше, ніж у моркві. Ця культурна рослина, одержана внаслідок дії препаратів нуклеїнових кислот кавуна й гарбуза, дає тисячу тонн із гектара. Уявляєте, як продуктивність?! Може використовуватися і як кормова, і як дієтична рослина. Значна кількість бета-каротину забезпечує протипухлинний ефект, профілактику і лікування атеросклерозу. Пектини та інші біологічно активні речовини кавбуза і продуктів його переробки (сік, джем, пюре, варення, сухий порошок...) виводять з організму важкі метали і радіонукліди.

Далі — солестійкі томати. Я звернувся 27 років тому до нашого Міністерства сільського господарства, але мені відповіли, що є звичайні томати. Фізалис — теж дуже корисний для тих, у кого остеохондроз, оздоровлює протягом кількох місяців. До того ж, дуже смачний. Молекулярний гібрид пшениці та жита “Пашниця” стійкий до хвороб, засухи і морозів, має 18—20 % білка в зерні, високоврожайний. Є кучмів — але назвали ми його ще до того, як Кучма став президентом (гібрид кукурудзи з чорним зерном і ярого ячменю). Нагайстра поєднує лікувальні властивості нагідок звичайних (календули) й морфологічні ознаки айстри, застосовується як антисептичний, бактерицидний і протизапальний засіб. Квагіста — гібрид квасолі й капусти — корисна при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, виведенні токсичних речовин і радіонуклідів. Урешті, маємо багато інших корисних, але поки що нікому не потрібних рослин.

— *Анатолію Івановичу, Ви дуже*

невтішні щодо стану нашого здоров’я. Офіційна статистика, здається, оптимістичніша...

— Візьмемо СНІД. Одеська і Миколаївська області — найбільш уражені у світі регіони. Але вмирає хворий — пишуть “помер від інфаркту”. Колосальні гроші йдуть на цю проблему через міжнародні організації. Де вони? Принаймні ми ні копійки не бачимо. Фактично тільки один у Миколаєві залишився священник, який сповідає і причащає вмираючих від СНІДу молодих хлопців і дівчат. Пройде років 20 і ці регіони будуть заселені вже китайцями, арабами чи іншими активно емігруючими націями. А ми, дослідники і винахідники, люди, які пропонують шляхи оздоровлення, нікому тут не потрібні.

— *Ваш Інститут оздоровлення й відродження народів України поєднує винахідників і священників, учителів і агрономів. Як “практична” наука уживається з релігією?*

— Більшість сучасних проблем нерозривні із духовністю людини. Потребуємо комплексного, духовного і фізичного оздоровлення населення. Тим паче, коли медицина переживає глибоку спеціалізацію. Часто священник і вчитель є ефективнішим і професійнішим лікарем, аніж медик, адже прагне вилікувати причину хвороби і повернути духовне здоров’я. На власні очі бачив, що навіть найкращі медичні ліки нездатні врятувати безглуздо змарноване життя. Тому дуже важливо ходити до церкви, постити, молитися, виконувати церковні настанови, пити свячену воду зранку і ввечері після молитви. До речі, християнство має великий досвід оздоровлення і зцілення найнебезпечніших хвороб.

Наш Інститут, створений у 1992 році, має два найбільш дієві осередки. Карпатське відділення (с. Угерське на Стрийщині) очолює І. Сидор. Там вирощуються лікарські трави, модифіковані нами рослини (ехінацея, чистотіл, синюха, кавбоз, кавбук, пашниця...), правляться молебні, учителі навчають дітей народних ремесел, оздоровлення, бджолярства. Є ще південне відділення у селі Білоусівка Миколаївської області. Узагалі, такі осередки треба створювати в усіх селах, районах і містах. Але, на жаль, ані держава, ані приватний капітал не зацікавлені у цьому рухові. Інститут практично виживає. Дякуючи дирекції Музею народної архітектури і побуту, маємо хоч би приміщення і землю, де зберігаємо реактиви і рослини. З благодійним фондом — не краще. Адже ті невеличкі пожертви бідних людей, якщо не використовуються протягом року, обкладаються податком на прибуток. І тут держава робить свій зашморк. Допомогають нам переважно зі шкурницьких інтересів.

— *Немає шляхетних людей?*

— Насправді у нас є багато благородних людей, особливо по селах. Але ж їм самим потрібна допомога, цим вмираючим бабцям і дідам. За кордоном чому меценатство процвітає? Не тому, що вони такі добрі, ні. Просто благодійність звільняється від податків.

Наш фонд дозволив нам проіснувати, але акумулювати гроші він не може.

— *Як би Ви визначили нашу головну проблему?*

— Ніхто не хоче зрозуміти, що ми запрограмовані на смерть. Людина постійно обдурює себе: замикається на матеріальному. Якщо ми не усвідомимо відповідальності за прожите життя, якщо не думатимемо про якість у всьому, що робимо, — пропадемо. Сьогодні ж усі роблять “халтуру”, усе життя стає “халтурою” — менше вкласти, більше споживацьких благ отримати. ЗМІ теж працюють на примітивні інстинкти мас, пропагують розпусту, жорстокість, злочинність. Чому бандити виграють? Тому, що вони об’єднуються, аби щось зробити разом. І дуже наполегливо захищають свої інтереси. Ми натомість живемо поодинокі, кожен сам по собі, байдухи до інших і до загального блага. Корінь зла — у свідомості. Треба її змінювати.

•

Підготував О. С.

Українські мізки — завжди популярні. Втім, вони, як правило, і дешеві, і невизнані. Їх полюбують використовувати імперії для розвитку і розквіту, споживають великі цивілізації і малі, навіть дикі народи для збереження і захисту. Наша безцінна і, можливо, безмежна сіра речовина не один десяток тисяч років розливається по світу, творить, як запевняють історики, не одну стародавню цивілізацію, але чомусь не знаходить місця тут, у себе.

Служать ці “високі уми” невідомо кому: наука ж — не національне, а світове явище. Але чомусь той світ використовує і забуває “інородні уми” на користь своїх, національних. Перехоплені винаходи патентуються, запускаються на виробничий конвеєр, і мільярди умовних одиниць уже працюють на ту ж таки чужу національну економіку. Ці ж, далеко не інтернаціональні пріоритети заховали від світу Івана Пулюя, Архипа Люлюку, Миколу Духова, сотні й тисячі часто вже безіменних українських учених.

Утім, далеко не треба йти. **Анатолій Іванович ПОТОПАЛЬСЬКИЙ** — наш учений-сучасник. Заслугує не однієї Нобелівської премії. Він — винахідник найефективніших і найбезпечніших у світі ліків від раку. Розробки Анатолія Івановича можуть бути корисними і в так звану “добу тероризму”, і при війсьній агресії, коли застосовується хімічна й бактеріологічна зброя.

Утім, усі дослідження й винаходи українського вченого зводяться сьогодні на нівець. Державні довготривалі інвестиції в національну науку вважаються марнотратством, попри те, що через 10—20 років окремі наукові проекти (зокрема, А. І. Потопальського) мають реальну перспективу постійних мільйонних прибутків. На протипагу “розвинені” країнам, приватний капітал теж не поспішає залучатися до фундаментальних, стратегічних проектів, працюючи за принципом “зранку гроші, ввечері стільці, а краще — навпаки”.

Неймовірно, але ось уже майже 45 років винаходи вченого не “пускають у народ”, хоча ще з 60-х років минулого століття Анатолія Івановича із засекреченими антипухлинними ліками не раз у надзвичайному режимі доставляли у радянський Кремль, аби рятувати того чи іншого вождя. І лише один із сотень, тисяч врятованих високих мужів посприям науковій роботі — допоміг збудувати дослідницький корпус у Львові...

ТРЕМТІВ НАД ТРАВАМИ

Анатолій Потопальський — поліщук, родом із Ходаків Коростенського району Житомирської області. Сьогодні село Ходаки, хоч і не позначене на мапі, але дуже відоме в регіоні завдяки своєму землякові. Сьогодні на близько 39 га ходаківської землі — рідкісний і вже навіть прославлений дендропарк “Перемога”. Вчений завіз і посадив тут чимало лікарських, екзотичних рослин і дерев. Прилучилися й місцеві жителі. Острівці ехінацеї пурпурової, валер’яни, чистотілу, ромашки аптечної, пижми, материнки, звіробоя, алеї акації, ялинок, усіх верб України, лавровишні, горобини, липи, посіви багаторічних лі-

карських медоносних рослин, сад рідкісних цілющих плодкових дерев, калиновий сад, посадки цілющих кушів і ліан — усе це дендропарк. Окрім того, є алея мудрості славетних земляків, алея здійснення мрій молоді; туї, самшит, різновиди горіхів, оксамит амурський, лавр благородний, різні сорти дубів, білі явори і тополі, буки, берізки, обліпіха й багато іншого. Безоплатно доглядає за всім цим сьогодні одна людина — Марія Іванівна Потопальська, сестра вченого, колишня вчителька української мови й літератури (46 років пропрацювала в Ушомирі). Вона згадує, що братова любов до рослин, бажання їх використати для зцілення людини — справа учителя, давно покійного Миколи Хомича...

Далі — Житомирське медучилище і робота фельдшера в Ушомирі. Там — багато безнадійно хворих, у тому числі й на рак, людей. Глибше занурився у народну медицину, шукав і розпитував поліських травознавців. Але — секрети, обмежені знання, недосліджена царина. Продовжив дослідження вже в Івано-Франківському медінституті. Одряду пішов на кафедру і заявив, що береться вивчати усі способи лікування пухлин. На це пішли усі студентські роки, а центральну позицію в дослідженнях зайняв здавна відомий лікарський чистотіл. Коли почав вивчати властивості цієї рослини, зіткнувся із псевдонауковими стереотипами і тавруваннями. Адже будь-яке використання лікарських рослин називалося “знахарством” і переслідувалося. А генетика вважалася псевдонаукою.

ЕПОХАЛЬНИЙ ЖОВТЕНЬ 1959 РОКУ

Робота над біологічно активною витяжкою з чистотілу, виділення і модифікація алкалоїдів дали те, що шукав, — ліки від раку, які молодий учений назвав амітозином. Жовтень 1959 року став епохальним як для студента-медика, так і для світової (!) науки й медицини. Врешті усі біотехнологічні розробки потрапляли під особливу опіку КДБ, як і під гриф “совершено секретно”.

Стартував студент-геній досить успішно. Проректор з науки відразу ж віддав йому свій кабінет: сиди і працюй. У 1961-му вже з’являється перша публікація в збірнику студентських наукових праць, де Анатолій Потопальський через засекреченість пухлинних і вірусних досліджень говорить лише про фітохімічний препарат. Утім, основну дію препарату характеризує його назва, хоча й досить умовна: “а” — заперечення, “мітоз” — поділ. Тобто, амітозин пригнічує поділ (розмноження) ракових клітин, спричиняючи тим самим їхню поступову руйнацію.

За рік до закінчення По-

топальським Івано-Франківського інституту вчена рада, а за тим — поважна наукова комісія вивчають і перевіряють просто дивовижні результати амітозину. Виліковуються навіть пухлини, що становлять третину ваги тварин! На черзі — людина. Безнадійні, з метастазами онкохворі отримують шанс. Більшість із “безнадійних” завдяки препаратів живуть ще 20—25 років у стабільному стані. Учений вперше збирає необхідну для патентування документацію, зокрема й десяток історій із виразною ефективністю лікування, і — до Києва, в Міністерство охорони здоров'я. Далі — понад 40 років тяганини, понад 40 комісій, зобов'язання забезпечити дослідницькі клініки препаратом за власні кошти (зарплата асистента кафедри — 100 радянських карбованців).

ЛЬВІВСЬКА ІСТОРІЯ

Львів для вченого став надзвичайно плідним, хоча із цим містом пов'язують його і невітні історії, зокрема із протипухлинним австрійським препаратом українцем. Чи має якусь причетність до нього Потопальський? Юридично — ні. Україн працює на авторитеті і економіку Австрії, як і на патент нашого экс-земляка Ярослава Новицького. Однак, мало хто знає, що україн — частка амітозину і продукт досліджень Анатолія Потопальського.

Львівська історія почалася, коли із галицького п'ємонт до молодого Анатолія Потопальського прийшов інженер Я. Новицький. Од саркомі простати помирає його 28-річний брат. Була остання надія на амітозин, який як експериментальний, не визнаний (навіть досі не затверджений у медицині!) юридично не мав права застосовуватися у лікуванні хворих. Але критична ситуація і лист-прохання від обласного уролога, який посилався на можливість використовувати такі ліки в безнадійних випадках, врешті, допомогли. Новицький отримав ліки у вигляді внутрішньо-м'язових ін'єкцій та свічок для застосування у пряму кишку, запевнивши, у свою чергу, у всілякій підтримці й лобюванні нового препарату. Через три тижні лікування амітозином Володимир Новицький піднявся і почав ходити, після місячного лікування пухлина зникла.

Подальша готовність Я. Новицького допомогти у дослідженнях втішала. Анатолій Потопальський розповідає інженеру про унікальну властивість амітозину світитися при ультрафіолетовому опроміненні, що дуже цінно для хірургів-онкологів. Уведений в організм препарат всотується в пухлинні клітини. Під дією ультрафіолетового проміння кожна клітина пухлини флюорискує, виділяючись яскраво-жовтим світінням. Досягається чудова діагностика і максимально точно визначається пухлинна ділянка. Далі учений пропонує інженеру Новицькому підключитися до конструювання приладу, що реєструє биогдане явище флюоресценції. Знаходять ще групу львів'ян, заявляють у комітет у справах винаходів, отримують пріоритетну довідку. Міністерство медичної промисловості схва-

лює створення спеціалізованого конструкторського бюро, але невдовзі б'є по гальмах: “немає бази, дорого...”. Рішення про клінічні випробування амітозину у Львові та Івано-Франківську втілюється професорами-світлами у повній секретності. До групи хворих не допускається навіть винахідник. Грошей на очищення препарату не виділяють, як і на його виготовлення для клінічних досліджень. Крутяться — як можеш. У надскладних умовах створюється прилад, що фіксує флюоресценцію препарату. Головну роль у його розробці відіграв Ігор Труш, у дослідницькій групі був і Ярослав Новицький.

Переважаю горе примушувало людей інколи сприяти у дослідженнях. Цього разу в бухгалтера львівської фармфабрики помирала

виграло, чого, на жаль, не можна сказати про нашу злиденну країну, батьківщину винаходу. Адже близько 15 тисяч доларів на повний курс лікування українцем спроможні витратити одиниці. До того ж, ці ліки ефективні лише на ранніх стадіях захворювання і в цьому плані програють амітозину, лабораторне виготовлення якого на курс лікування обійдеться хворому десь у 150 американських доларів. Амітозин діє на всіх стадіях раку, виліковуючи навіть 25 % приречених на смерть (IV стадія). За вітчизняного серійного виробництва, при налагодженні технології виготовлення у нас окремих, дуже складних, реактивів, цей препарат був би доступний усім українцям. Врятував би багатьох людей у країнах “третього світу”.

Фото Г. Оборської

дружина, і згодом він уклав договір про фінансування роботи над очищенням препарату. Підтвердився клас ліків, фабрика випускала очищений амітозин. У львівській лабораторії загалом 44 особи невдовзі винайшли ще понад 60 препаратів цієї групи. Ці люди, як і Я. Новицький, у 1969 році потрапляють у список співвинахідників, подаючи заяву в Комітет винаходів. Через радянський Держпатент інформація потрапляє до 16 зарубіжних країн, і після перевірки групу протипухлинних препаратів патентують там. Лише тоді Москва дає винахідникам авторське свідоцтво і патенти.

Попри це, клінічні випробування фактично припиняють. Начебто хворі відмовляються від лікування амітозином. Після п'яти років тяганини і формальних випробувань — майже смертельний вердикт союзного міністерства: “препарат не має переваг над існуючими”.

Коли препарат тут запис, в Австрії сенсационно патентуються ліки цього напрямку, демонструючи неабиякі переваги над існуючими. Винахідником виявився не хто-небудь, а наш інженер Ярослав Новицький, котрий емігрував до Австрії і з частки амітозину виготовив ліки, назвавши їх “україн”. У патенті, очевидно, — жодного слова про Потопальського та інших.

Подібні “винаходи” не дивина для Анатолія Івановича. Як мінімум п'ять разів затримує подібні історії. Так, у Росії дисертант ученого запатентував уже готовий, затверджений і запатентований препарат.

Здоров'я заможного Заходу від України неабияк

Фото Г. Оборської

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЗАТИЗОН ВИКИДАЮТЬ ІЗ МЕДИЦИНИ

Після закриття дослідницької лабораторії у Львові науковців розкидали, і справа далі не пішла, хоча подібний науковий відділ і створюється в Києві.

Коли амітозин надовго “підрізали”, Потопальський із колегами подають на вивчення новий винахід, ліки іншої групи, хоча і близькі до амітозину — ізатизон. Препарат із сильним імунотонічним, протипухлинним і протівірусним ефектом. Це справді універсальні за спектром дії ліки: масові інфекційні вірусні захворювання, зокрема грип,

СНІД, епідемічний енцефаліт, вірусні гепатити А, В і С, гострі захворювання верхніх дихальних шляхів, туберкульоз легенів, хвороби ротової порожнини, герпес шкіри, слизових, лишай, опіки, гнійні рани і трофічні виразки, абсцеси, фурункули, карбункули, псоріаз, мастити, лімфаденіти, грибові ураження. Дієвий ізатизон і при урологічних та гінекологічних захворюваннях (нефрити, трихомоніаз, простатит тощо), при хворобах порожнини (перитоніти, плеврити), суглобів (травми, артрити), ураженнях мозку, зокрема при менингітах, енцефалітах, дитячому церебральному паралічі, розсіяному склерозі. Можна було б продовжувати, але препарат відразу ж із медицини викинули, заявивши, що “віспу вже ліквідовано, а проблеми грипу не існує, бо є вакцини”. Тому наступні 20 років Потопальський із колегами доводили ефективність ліків у ветеринарії. Була створена “економічно ефективна технологія безвакцинної профілактики і лікування масових вірусних

економічний пріоритет. Аж коли уклали договір про міждержавні відносини, Потопальський і співавтори ізатизону “допросилися” українського патенту. Але гроші на його серійне, заводське, виготовлення не пливуть, а попередні виробники, Львівський та Уманський заводи, перепрофілювалися. Лабораторні умови, звичайно, дають мізер від потреби у ліках, які просто злочинно за межі ветеринарії не пускають.

НОВА ІСТОРІЯ СТАРОЇ ХВОРОБИ

Незалежність поки що не принесла очікуваного прориву. Послідовні звертання до кожного наступного міністра охорони здоров'я не знайшли навіть відповіді. Штурмовані особисті прийоми зустрічають лише розведення рук: немає грошей. Ідея звернутися до тих, кому потрібні ці ліки, втілюється в створеному 1992 року десятима винахідниками “Інституті оздоровлення і відродження народів України” (ІОВНУ). Як

базі ІОВНУ. Звертання до Президента, прем'єрів, інших високопосадовців наразі закінчилися нічим.

МАСОВЕ КОМПЛЕКСНЕ ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІД ПОТОПАЛЬСЬКОГО

Певним виходом із ситуації Анатолій Іванович бачить у створенні Центру молекулярного оздоровлення людини та довкілля як міжнародної корпорації, що діятиме на базі Інституту молекулярної біології та генетики. На жаль, ніхто не підтримує цієї ідеї, а Бюро відділення молекулярної біології, біохімії, експериментальної і клінічної фізіології НАН України вважає її недоцільною.

Тим часом, як стверджує пан Потопальський, в Україні сьогодні офіційно близько мільйона хворих злосудними пухлинами, понад 650 тисяч хворих на туберкульоз (20% — на відкриті форми, що загрожує оточенню). За останнє десятиліття Україна “збагатилася” хворими на СНІД від кількох зареєстрованих до третього світового місяця із швидкістю поширення (у Європі — перше місце). Основна причина таких смертельних темпів загрози — слабкість системи захисту організму, імунітету. Анатолій Іванович Потопальський відкрив новий науковий напрямок з одержанням препаратів, які на молекулярному і генетичному рівні оздоровлюють людину і довкілля. Його інститут також розробляє і впроваджує найновіші біотехнології з очищення довкілля, селекції рослин, здатних засвоювати атмосферний азот замість добрив, давати високі врожаї на різко засолені ґрунтах, споживати морську воду. Працюють над молекулярним підвищенням урожаю основних сільськогосподарських культур. Винайшли оригінальні оздоровчі комплекси лікарських рослин і напоїв, що сприяють виведенню токсичних речовин та радіонуклідів (“Бадьорість”, “Молодість”, “Будьмо здорові”). Збільшують продуктивність бджіл, шовкопрядів, трихограм, риб, птахів, тварин. Знайдена ефективна технологія боротьби з агробактеріальним раком рослин (250—2500 доларів додаткового прибутку з 1 га площі виноградників тощо).

Анатолій Потопальський та його колеги пропонують технологію масового комплексного оздоровлення населення. Але найгірше те, що люди, знаючи про існування ліків та можливість вижити й оздоровитися, приходять до пана Потопальського, але немає грошей і часу, щоби виготовити достатню кількість препарату в лабораторних умовах.

Олександр СОЛОНЕЦЬ

P.S. *Посьогодні абсолютно нетоксичні, імунотонічні, нешкідливі для кровотворної системи та здоров'я клітин організму (на відміну від інших протипухлинних препаратів) ліки не пускає до хворих бюрократія. Ваш внесок у справу оздоровлення Нації і світу спрямовуйте за реквізитами: Благодійний фонд А. Потопальського “Небодарний цілитель” р/р 26006012818021 в Укресімбанку, м. Київ МФО 322313 код ЗПКО 21688650.*

ПІВСТОЛІТ-ТЯ МАРНУЄМО НАЙКРАЩІ ЛІКИ ВІД

фінансова база створюється фонд “Небодарний цілитель” (“чистотіл” з латинської — “дарунок з неба”). І основним його завданням стає збір коштів на чергові клінічні випробування амітозину, знову дозволені Фармцентром України в 1999 році. Адже давши “дозвіл”, Фармцентр не виділив жодної копійки на дослідження, аналізи, роботи лікарів. І саме завдяки бідним, невідним українцям препарат таки пройшов клінічні дослідження. У випробуваннях, що проходили в Інституті онкології Академії медичних наук України, було задіяно 81 онкохворого з різними типами раку. Амітозин виявив протипухлинну дію, не викликавши жодних ускладнень. Він рекомендований і як імунотонізатор, і при лікуванні пухлин на різних стадіях захворювання, і після видалення пухлини хірургічним, хімотерапевтичним чи променевим методами. В останньому випадку амітозин запобігає виникненню рецидивів (відновлення хвороби) та метастаз, а чимало хворих гине саме від цього. До того ж, препарат дозволяє нормально співіснувати організмові й пухлині протягом тривалого часу.

Таким чином, у грудні 2001 року директор Інституту онкології С. О. Шалімов відправив у Фармцентр усі матеріали успішних випробувань, аби затвердити амітозин у медичній практиці. Але на цьому все й до сьогодні завершилося. Ліків в аптеках немає, вони досі не визнані й не запущені у серійне виробництво. Панує Потопальському необхідно як мінімум 30 тисяч доларів, щоб налагодити випуск перших серій препарату на

хвороб птахів і тварин” (на гривню витрат — 15—20 гривень прибутку). Ця технологія, у свою чергу, одержала срібну медаль міжнародної виставки у Будапешті 1985 року, кілька медалей союзної “виставки досягнень”. У В'єтнамі, Угорщині, Болгарії та Індії проводилися виробничі й клінічні дослідження ізатизону, а згадану технологію на його основі згодом впроваджує не одна країна.

Ізатизон юридично визнають і затверджують під час розпаду Союзу, і... Росія як правонаступниця одержує всі права на препарат. Москвичі, хоч і були лише технічними виконавцями у проєкті, мають правовий та

ЯК ПРАВИЛЬНО — ДИВИТИСЯ В ОЧІ ВОРОГА

— *Військові зазвичай упереджені до жінок-журналістів. Як Вам вдавалося це переламати?*

— Навпаки, мені іноді навіть дуже допомагало те, що я — жінка. Хоч, здається, у фільмі Штірліц сказав: коли вона починає займатись чоловічими справами, їй не треба розраховувати на ставлення до себе як до жінки. Цілком справедливо. Тим не менш, у багатьох неприємних ситуаціях, що виникали і з росіянами, і з чеченцями, що воювали на їхньому боці, до мене ставилися шляхетно.

— *Шляхетність військових зазвичай закінчується, коли журналісти стають надто цікавими.*

— У нашому випадку йшлося про те, щоб забрати відеозаписи і камеру. Відтак група без мене в Україну не могла б повернутися. Це був час переговорів, чеченський польовий командир їздив в одній машині з російським командиром полку. Нами російське ФСК зацікавилася й тому, що ми випадково розкрили свою приналежність до УНСО, хоч це — інша історія. І тому, що знімали “те, що не треба”, — і в Ханкалі, і в Грозному. Заарештувати нас на місці — не виходить — навколо багато інших журналістів, надто російських незалежних. Ті не промовчали б, якби ми раптом зникли.

Я в цьому не дуже тямлю, але знайомий говорив: з того, що ми зняли в Ханкалі, можна було точно підрахувати кількість бойової техніки, задіяної росіянами в чеченській операції. До речі, хлопці українського походження з російських спецслужб дали зрозуміти: нам треба втікати. Вибиратися з Чечні допомагав польовий командир Іса Мадаєв, він загинув у другій чеченській кампанії. На російському блок-посту нас зупинили. Чую розмову по спецзв’язку: журналістів з України не пускати, якщо їм щось не подобається, хай їдуть до мене. Приїжджаємо до російського полковника; виявляється, він з України. Про всяк випадок почали розмовляти російською, а він: чого це ви зі мною собачою мовою розмовляєте? І вираз очей у нього такий... Що на війні головне — вміти подивитися людині у вічі й зрозуміти, чи це друг, чи ворог. Тоді це був ворог. Від нього були змушені дременути назад у Грозний. А взагалі, багато важить — знати чутливу струну, коли спілкуєшся з ворогом. Коли мене, фактично, викрали, мабуть, саме це допомогло.

— *Вимагали викуп?*

— Не про викуп була мова. Викрадачеві — 27 років, молодий хлопець, командир полку Чібісов. Він брав Шатой і Ведено, росіяни називали його “князь Веденський, граф Шатойський”. У тих боях втратив багато своїх людей. А в Ісі Мадаєва тоді ж загинула половина родини. У мене зберігся кадр, на якому Чібісов з Мадаєвим разом п’ють воду з одного джерела.

То ось, нас супроводжують чеченці й росіяни, і раптом у чеченців забракло бензину для “газика”. Чібісов каже: я вам дам бензин, але один із журналістів поїде зі мною. Ну, що я буду Сашка Теслю, оператор підставляти? Який ні копійки на тому відрядженні не заробив і погоджувався їздити в найнебезпечніші точки. Або ще один хлопець-журналіст, Володимир Мамалига унсовець, той точно назад не повернувся. І я — керівник групи. Поїхали ми з комполку.

Там накритий стіл. Питаю: навіщо це, заправете машину — їдемо. Ні, давайте посидимо-вип’ємо. Я кажу, що не питиму, адже їду за репортажем до чеченців, там не те що жінки — чоловіки не п’ють. Тоді він каже, що нікуди я вже не поїду. Я поважаю життя і всі його аксесуари, поїсти — це не остання справа. А якщо випити, то, можливо, буде не так боляче, коли битимуть. Сидимо, розмовляємо. Виявляється, “князь Веденський” воював у Афганістані, був важко поранений,

втрачав зір. Його мати — в Україні, вмирає від раку. Менше з тим. Незважаючи на солідну різницю у віці, він починає поглядати на мене ласим оком, каже, що ще з вечора для мене “баньку натопив”. Я розумію, що переді мною — фатовий убивця, але ж якась шляхетність у нього мусить бути: чорне з білим чудово уживаються поруч. Питаю:

— Невже ви настільки скучили за жінками, що залицяєтеся до мене, хоч я — майже у віці вашої матері? Якщо мені ще років 10 накинати. До того ж, у мене двоє синів.

Враження було таке, ніби його облили окропом. Я натисла на хворе місце, про яке він сам розповідав. Добре ж розповідається тому, кого завтра мають закопати — нікому вже не розкаже. Після того сам сів за кермо і відвіз мене назад.

будь-які міжнародні конвенції. Мені відомий випадок, коли один російський журналіст — не називатиму прізвища — у Бамуті залишив просто у штабі “маячок”.

Чібісов на зустріч запізнився, виглядав здивованим, що ми ще живі. Вирішили пекти шашлики на мальовничій галявині над річкою. Троє командирів — двоє російських і один чеченський — випитують один одного, чи мінували ту галявину. Ні, не мінували, а хто піде першим? Пішли втроях шеренгою, щоб ніхто не був першим, ми — слід вслід за ними. Баранця було шкода, але шашлики вийшли смачні. Іса Чібісова питає: ти навіть що авіацію викликав?

— Бо журналісти — це все одно шпигуни, — ця розмова велася цілком спокійно в нашій же присутності.

— *На Кавказ Ви їздили по адреналін?*

ЖІНОЧА ДОЛЯ НА ВІЙНІ ЯК НА ВІЙНІ

ШАШЛИК З АВІАБСТРИЛОМ — УСЕ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ

— *Припустимо, та історія закінчилася б не хепі-ендом. З України Вас шукали б?*

— Я вас прошу — коли це з України когось із її громадян шукали? “Князь Веденський” на що розраховував — що по мене приїде група, з якою легше впоратися, коли навколо — самі росіяни. Я розповідала йому байки, що ми домовилися: ніхто по мене не їде. Жодної домовленості не було, але по мене і так ніхто не збирався їхати, бо на війні така поведінка — єдино правильна. Інакше і в чеченців, що були з нами, могли б бути неприємності, а репортаж дописали би без мене і врятували б відзнятий матеріал. Треба віддати належне чеченцям — ніхто з них групу не залишив, хоч серед них був передостанній живий син Мадаєва. Втім, варто додати і те, що задля батьківщини чеченці своїх дітей не шкодують.

Але та історія ще не закінчилася. Домовилися, що наступного дня зустрічаємося з Мадаєвим і Чібісовим, будемо разом баранця пекти. На війні це просто — не вийшло когось украсти, то не вийшло, це не заважає подальшому мирному спілкуванню, або щоб через п’ять хвилин один одного постріляти. Іса каже: ми ночуватимемо не під Ведено, де розташований штаб Масхадова, а в сусідньому селі, в моєї матері. Слушно — на світанку тієї ночі “граф Шатойський” викликав авіацію і влаштував масхадовцям ракетні обстріли. Які, взагалі-то, призначалися нам — не міг комполку пробачити, що вислизнули з його рук. Про це розповів Іса. Сказав, що жодного прищільного попадання не було, ні в штаб, ні в госпіталь не влучили. Тому нам пошастило, інакше чеченці просто змушені були б нас розстріляти — деякі журналісти порушували

— Якщо починати з того, чому взагалі туди поїхала, то не я першою сказала, що Кавказ — це зона геополітичних інтересів України. Про це ще Шевченко писав. А українці, які поїхали туди воювати, воювали не стільки за Чечню, як за Україну.

— *З Дудаєвим важко було зустрітися?*

— Легко. Бо з нами був Анатолій Лупиніс, нині, на жаль, покійний, легендарна особистість в УНСО. Він Дудаєва добре знав ще до війни, попереджав, що вона буде широкомасштабною. Дудаєв тоді не дуже вірив — він недооцінив потенційного ворога, який може безглуздо воювати.

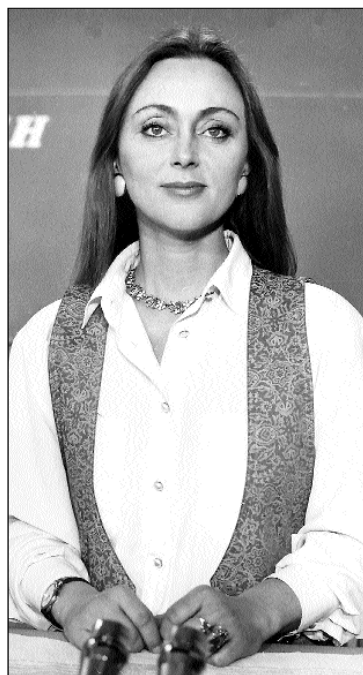
Лупиніс влаштував нам зустріч з Дудаєвим. Той уже другий день тримав під кабінетом російську делегацію депутатів Держдуми — щоб ті переночували під бомбардуваннями і зрозуміли, що таке війна. Депутати дуже дивувалися, що спочатку генерал прийме все ж таки українців, а не їх. Моє улюблене інтер’ю, точніше, невеличкий його фрагмент — я запитую, чи бачить Дудаєв якийсь вихід із цієї війни, крім того, щоб стояти на смерть за свою незалежність? У відповідь: — Досить оборонятися, треба переходити в наступ.

Це кредо для багатьох народів і багатьох ситуацій.

...І ВСЕ Ж ТАКИ КУЧМА КРАЩИЙ ВІД ЛУКАШЕНКА

— *До речі, про УНСО і навколо нього. Зараз є чи то два, чи три УНСО, його колишній лідер Дмитро Корчинський щодня “мочить” позицію на “1+1”, про організацію переважно говорять зі скепсисом. Вам, як людині, що пам’ятає кращі унсовські часи, це прикро?*

— Про те, що робить Корчинський, треба тільки в нього запитувати. Ми з ним часом бачимося. В гості одне до одного не ходимо

Наталія ЧАНГУЛІ, яка сьогодні працює на СТБ, була першою серед українських журналістів, що висвітлювала чеченську кампанію безпосередньо з її епіцентру. “Бо Кавказ належить до зони українських інтересів”. Актуальність питання на тлі грузинських подій не завадила нашій розмові про жіночу долю на чеченській війні, в білоруській тюрмі і в УНСО часів серйозного статусу цієї організації. І, звичайно, — паралелем із сучасними подіями.

року десь із 1997-го. Лупиніс тоді казав, що це я винна. Можливо, — чоловіки все ж таки розумніші від жінок, але там, де нема розуму, є інтуїція. Я інтуїтивно відчула момент і вийшла з УНСО. А за мною і вся моя родина — ми ж сім’ями до партії вступали. Не вдаватимуся в інші подробиці.

Природно, що цієї організації цікавилася багато спецслужб — це все ж таки було явище, суттєва сила. Тим більше, що люди там збиралися не задля грошей чи нагород, їх цікавила тільки доля України. На мою думку, підконтрольною владі ця організація не була. Але раніше УНСО була п’ятьма пальцями, зібраними в один кулак. Зараз це просто п’ять пальців.

— *Поїздки у гарячі точки — справа недешева.*

— Є люди, які працюють за великі гонорари. У нас було по-іншому. Я вам скажу тільки, що грошей на дорогу ми просили в різних людей. А для того, щоб поїхати в Білорусь — це була 10-та річниця Чорнобиля, — я брала відпустку за власний рахунок. Інакше на УТ-1, де тоді працювала, було неможливо. І я їм вдячна, бо це сприяло моїм мандрам. Не без бою пропитувала потім привезені сюжети — не тому, що керівники були погані, а через велику політику.

В Білорусі довелося чотири дні посидіти в тюрмі. Чеченська, порівняно з нею, — курорт. Власне, і в’язницею те не назвеш, чеченці, знали, що палю, — тож у мене був “Camel”, кава, чай, мед і масло протягом цілого дня, а під вечір приходила жінка, приносила м’ясо, овочі. Хоч самі чеченці їх не щодня могли їсти.

В Мінську тоді саме починали серйозно утискати журналістів, нас у будь-якому випадку зняли б із поїзда. Операторові добряче вгадали по печінках, мені дісталось менше. Тоді ж за ґрати потрапили чимало українців, дехто — на кілька років. Білоруси знали, що їхні

спецслужби, у першу чергу, цікавляться нашими громадянами, тому радили залишати мітинг ще до його завершення. Отже, познімавши несподівано багатолюдний мітинг, ми з оператором пішли знімати “Білий легіон” — аналог нашого УНСО. Після відвідин “легіону”, коли замінили несподівано спущене колесо в машині і прощалися з кимось із легіонерів, під’їхав автобус, із якого вискочили спецназівці в масках і почали гамселити кийками по авто. Я натерпілася страху, на якийсь час навіть пропав голос і заїкалася після того. Мене з машини витягли за волосся, і саме тоді я раптом навчилася швидко виконувати команди — і “ноги на ширині плечей”, і “руки за голову”. Поруч гукали по оператору.

Допити, щоправда, були без мордобою; в камері сиділи нас троє “політичних”, одна старенька рецидивістка і ще одна молода жінка, “кримінальна”. Ніколи не вгадаєте, хто посприям звільненню з тюрми.

— *Невже “Репортери без кордонів”?*

— Ні, Кучма Леонід Данилович. Про це мені розповідав наш консул у Білорусі. Нашому послу зателефонував Президент і суворо наказав “знайти цю Чангулі”. Все сталося з подачі журналістів, а якщо чесно — це заслуга мого сина. Я не така чутлива, як мої близькі люди — саме пів на десяту вечора, тоді, коли мене ткнули обличчям об машину, старший син відчув, що зі мною щось сталося. Вони з братом телефонували скрізь, куди можна було зателефонувати. По центральних каналах прокрутили сюжет зі словами молодшого сина: “Поверніть мою маму”. Це був вияв справжньої журналістської солідарності, за який досі вдячна колегам. Офіційні джерела кажуть: нічого страшного в Білорусі не сталося, а журналісти наполягають: ні, сталося, і наших людей посадили. Консул тоді особисто приїхав по мене в тюрму, і саме завдяки йому вдалося вивести відео і камеру.

— *Усе ж таки, коли телевізійникам працювати легше — тоді, в середині 1990-х, чи сьогодні, коли кожен канал має свого власника, який одночасно є політичним гравцем?*

— Завжди можна робити щось корисне. Чим відзначалися ті часи — тоді було ще мало молодих журналістів, які виховалися на перших роках незалежності. Сьогодні вони складають кістяк журналістики в пресі й на телебаченні. Тоді було складно, бо люди були внутрішньо затиснуті. В 1991-у треба було себе в першу чергу переламати, і тоді ти переламував усіх інших. Тоді шодня чекали: ось це — твій останній матеріал, після якого звільнять.

Зараз розумних журналістів, які тямлять у своїй справі, і до того ж, — романтично-чесних, просто багато, і це добре.

Якщо ж говорити про власника каналу, який може втручатися в мою діяльність, то я цього ні разу не відчула. Врешті, я не працюю з владними структурами. І я вдячна цьому каналові, що по ньому показали мої речі, якими можна пишатися. У нашій родині є традиція — 31 грудня за святковим столом згадуємо, що в цьому році зробили доброго, що свідчить: життя не минуло марно. Йдеться і про справи суто сімейні, і професійні. Скажімо, у мене був омріяний матеріал — про отруйний речовини побутового призначення, які були розроблені у спец-лабораторіях МВД для знищення власного народу, їх мали застосовувати на Північному Кавказі. На деякі навіть не було розроблено протитрути. Матеріал вийшов до 23 лютого.

— *Цього Нового року про який матеріал задуватимете?*

— Тузла! Це взагалі була знакова тема. Я чула, що навіть “темників” не було, коли навколо острова почали розгортатися події, тобто всі, незалежно від приналежності, встали на захист батьківщини. А якщо повернутися до попереднього Вашого запитання, то, мабуть, немає часу, в якому працювалося б легше, чи важче. Хтось це сказав: час стоїть, минаємо ми.

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ЗАЛУЧАЙТЕСЯ ДО КОЛА ЖУРАВЛЯТ

“Журавлик”. Газета для дітей та дорослих. Вона облітає всі куточки України і залучає читачів до співпраці. На сьогоднішні дописувачами цього видання є тисячі школярів, учителів, батьків та освітян. 560 обдарованих журавлят закінчили заочну школу юних кореспондентів при “Журавлику”. І приємно, що на фестивалях “Золоте яєчко”, “Досвітні вогні”, “Мереживо думок”, на Всеукраїнському конкурсі, організованому Конгресом Українок, наші дописувачі зайняли майже всі призові місця. Уже видані збірки поезій Ірини Сави з Кіровоградської області, Аліси Новикової з Червоноармійська Донецької області, Ганни Момот із Харкова, Сашка Степаненка з м. Деркачі Харківської облас-

ті, Мирослави Ковалишиної із м. Мала Виска. Готуються до друку конкурсні роботи за темою: “Голодомор—33”, “Я вірю в майбутнє твоє, Україно”.

Приємно, що багато передплатників беруть участь у виконанні контрольних робіт, запропонованих освітянами та дописувачами. Так діти залучаються до самовдосконалення своїх знань, навчаються працювати з додатковою літературою, пізнають нове і корисне. Можливо, це — найкращий результат роботи редколегії. Заради таких відгуків та листів варто багато працювати. Адже, коли беру в руки листи і читаю в кожному: “Наша родина дякує тобі за все, “Журавлику”: за те, що примушуєш поглиблювати знання, за підтримку обда-

рованих дітей”, “Я з нетерпінням чекаю улюблене видання. Воно допомагає мені у навчанні”, “Журавлик” читаємо всією родиною”, “Ви вивели мого сина у люди...”

Звичайно, є у нас і проблеми, і недогляди. Не влаштовує, що на початку року маємо більше передплатників, а влітку їх число зменшується. Та є надія, що 2004 рік буде успішнішим і ряснішим на читачів.

Залучайтеся до кола журавлят — і ви віднайдете для себе, своєї родини щиро друга.

А ще читачів “Слова Просвіти” я б хотіла познайомити з творчими доробками юних кореспондентів “Журавлика”, котрі брали участь у Всеукраїнському конкурсі “Золоте яєчко” і стали його призерами.

Я ВІРЮ В МАЙБУТНЄ ТВОЄ, УКРАЇНО

Немов у сні крізь пелену століть побачив я Україну в майбутньому... Ні, навіть не побачив, а на мить відчув, усією своєю суттю усвідомив себе людиною нової епохи. Немов дивовижна машина часу дала мені, єдиному, можливість побачити те, що нас чекає, немов хотіла застерегти від чогось сама матінка-земля... І тому та мить для мене здалася вічністю...

Вулицями міста подорожує Вона, для мене єдина і найчарівніша в світі. Вона летіє з вітром — з кожного вікна, проникає в серця кожного, хто гідний зватися українцем. Вона — українська мова, найдорожчий скарб, що проніс народ через віки. І охоплює мене почуття гордості, що діти наші розмовляють рідною мовою, що ми вистояли у страшному випробуванні й довели, що гідні називатися нацією. У майбутньому люди забули про війни, розлади, скрізь панує добро і любов... Адже лише тепер повністю усвідомили, що вони — частинка природи, що їхню праматір треба оберігати, якщо хочуть донести той неповторний край тихих вод і ясних зір, вишневі садки, де колись бігали

малими, якщо хочуть, щоб не стали їхні діти безбаченками, щоб не забули, якого вони роду-племени. Вогнем і мечем, і полум'яним словом, і жертівністю своїх синів проклала Україна шлях до вічності, і ніхто, як вона, не заслужила цього щастя — жити в мирі та злагоді.

Героїчна історія цієї землі не має права на забуття, а творцями цієї історії, літописцями кращого майбутнього повинні стати ми. Не маємо права зупинятися на досягнутому, милуючись тими картинами, що відкрилися крізь завісу часу, ми повинні стати Творцями прийдешнього, творцями Високої Духовності, якщо хочемо не побачити тих запроданців, що за гроші здатні продати і землю свою, і душу, і святість почуттів, і красу природи. Адже вони — незрячі, не розуміють істини: не стане України — не буде і їх. Це люди без душі, любов покинула їхній внутрішній світ... Я твердо вірю, що будеш ти, земле рідна, існувати завжди... Будеш, доки живий я. Адже я — українець і повинен захищати свою державу.

Отakoю примарилася мені

Україна, коли задивився на тихі хвилі Дніпра, коли побачив зорі у його водах, отakoю хотів би її побачити в майбутньому... І хоч не легко бути патріотом у ці скрутні часи, важко не зневіритися у своїй правоті, мені допомагає почуття вдячності й любові до тієї, що зростила... Звідки ж це відчуття?! Як може людина, чий батьки — росіяни, відчувати себе українцем... Чи не лицемірить вона, чи не кривить душою? Такі питання ставив я собі, сидючи на березі вічної ріки. І прийшов до висновку, що людина бере початок свого існування від батьків, духовний розвиток — від Бога, а честь, усе те, що ми називаємо мораллю... Морально українець народжується Україною. І через віки не буде забутий той девіз, із яким прийшов і проніс своє життя Василь Симоненко, з яким жили і житимуть люди на землі:

Щоб не сказали про вас
грядущі:
Іх на землі не було...

Ілля КЛИМОВ,
випускник 75-ої школи,
м. Харків

Уже 6 літ минуло з того часу, коли я вперше передплатила “Журавлика”. Звідтоді — його постійна читачка і шанувальниця. Газета підтримує мої творчі поривання, навчає відбирати для віршів слова-перли, дарує мені радість. Уже кілька літ у номінації “Поезія” я займаю призові місця і в своєму місті, і серед читачів. Крила для злету мені дав “Журавлик”. Сьогодні я виношу на суд просвітян свій вірш “Спогади осені”.

Аліса НОВИКОВА, м. Червоноармійськ Донецької обл.

СПОГАДИ ОСЕНІ

Коли я прийшла, тут усе зеленіло,
Літали метелики й води бриніли.
Немовби комочки із пуху та пір'я,
Ходили курчата малі по подвір'ю.
А в небі веселім літали пташки,
Під ними шуміли розкішні сади.

Я тихо за справу свою узлася,
І фарба з макітри рікою лилася.
І видно було, як природа щодня
З бурштину прикраси
із скрині брала.

Вона одяглася у жовтий батист,
Оздоблений золотом
був кожний лист.

І раптом на небі з'явилася хмара,
Вона так гриміла, що всіх налякала.
А я зупинити її не могла,
Бо ось уже черга зимі підійшла.
Шумів сильний вітер і листя тріпав,
Калини рубінові грона хитав.
Свистів понад полем, де жнива були,
І рвав павутиння й кидав по землі.
З-під дерева сумно дивилася я,
Як фарби й коштовності мила вода.

ГАЗЕТУ ЧИТАЄМО ВСІЄЮ РОДИНОЮ

Ми вже багато літ передплачуємо це видання. Читаємо кожну сторіночку всією родиною.

Долучили до співпраці з “Журавликом” більше 40 сімей. І радіємо, коли дорослі й діти дякують нам за пораду передплатити цю газету.

Добре, що редколегія опікується розвитком здібностей хлопчиків та дівчаток, дає можливість повірити в себе. Адже стільки творчих доробок читачів уже надруковано! А контрольні роботи! Ми перечитуємо десятки книжок, щоб їх виконати. А це ж додає знань, умінь працювати з матеріалом. Навіть учні початкової школи розшукують цікаві статті про видатних синів України, беруть участь у конкурсах: “Мій рідний край, моя земля”, “Золоте яєчко”, “Нові обрії”. Така газета просто необхідна, ми, степанівці, дуже її любимо. Залучайтеся, добродію, до кола журавлят. Передплатіть видання на 2004 рік — і ви знайдете для себе друга і радника.

Тетяна КРИКУН, смт. Степанівка Сумської обл.

Іра Сава — обдарована дівчина. Уже 5 літ вона з “Журавликом”. Пише вірші, прозу, чудово малює. Читачи її твори, я певен, що на нашому небосхилі загорілася невеличка поетична зірочка. І дай Боже, щоб вона стала Зіркою. Спасибі “Журавлику”, що постійно підтримує Ірину, навчає серйозно працювати над собою.

Григорій КЛОЧЕК,
професор Кіровоградського педуніверситету
ім. В. Винниченка

БАБУСИН ЗАПОВІТ

Відлітаючи в незвідані світи, бабуса залишила мені заповіт. Це любов — осяйна скарбничка. Коли відкрити її, то побачити дно неможливо. Поринаючи у цей безмежний простір, можна розгледіти стільки всього дивовижного й цікавого! Ось прокидається від сну квіточка. Така тендітна, вся в росинках-кришталіках, і вже чарує. Її дуже хочеться любити. У цього прекрасного почуття немає кордонів. Можна любити й усмішку сонця. Можна любити й батьківську ласку, і мелодії веселого дощичку, і спів пташок. Можна передавати свої почуття в малюнках, поезії, музиці та інших творах. Усе це об'єднує найбільша любов — до рідної Батьківщини. Це почуття, ніби промінчик надії, що визирає з-за хмар негоди, освічує дорогу в майбутнє і зігріває наші душі.

А десь на невидимому дні скриньки жевріє маленький вогничок. Коли я простягла до нього руку, то відчула надзвичайне тепло, ніжність і затишок. І тоді я зрозуміла, що це — материнська любов. Вона показує нам сонячну дорогу до країни щастя, де можна купатися в її безмежному океані, напиться нею сповна.

Усвідомивши все це, я зрозуміла, яке багатство дісталася мені у спадщину. Бабуса залишила мені найцінніший скарб. І найбільшу користь, яку я можу зробити для покращення життя, — це по-

казати світові свою любов. Відчути, про що замріялися квіти, поринути в їхні думки, зрозуміти мову природи і стати її співрозмовником. Полетіти разом із вітром у незвідані краї та побачити те, що бачить він.

У природі все взаємопов'язане. Тож якщо порушити одне, — то загине інше. Кожна істота — ніби ниточка павутинки. Усе дуже міцно в'яжеться між собою. І коли людина розірве хоч одну ниточку, то вся павутинка довго триматися не буде. Поміркуймо: якщо десь зірвати хоч одну квітку, то скільки загине самих рослин і від них залежних тварин! Але ж коли зміцнювати цю павутинку, то якою багатою стане наша планета та й сама людина. Природа — це міцно пов'язаний між собою ансамбль, який легко порушити вторгненням людини, тому зберегти її — прагнення моє і моїх друзів.

Ми садимо дерева і квіти, які дивують нас навесні своїми барвами й стоголоссям бджіл, ми виготовляємо годівнички для пташок, які дарують нам свої пісні, а деревам довголіття. Ми прагнемо зробити джерела чистими, береги річок прикрасити хороводом красунь-вербочок.

І де б я не була, якими б стежками не повела мене доля, — ніколи не забуду про цінність природи та бабусин заповіт.

Іра САВА

Ми довго-довго будемо чути і голос, і пісню Григорія Гурійовича, бо вона для людини вихлюпнулася зі щедрого серця творця.

Михайло Стельмах

Стихією Григорія Верьовки був хоровий спів. Ще учнем Чернігівської семінарії він спочатку співав у хорі, яким керував Павло Тичина, а згодом і сам заступив Павла Григоровича. Після революції і Павло Тичина, і Григорій Верьовка, великі ентузіасти хорового співу, керували різними аматорськими капелами.

“Ще тіснішою стала наша дружба з Григорієм Гурійовичем, — напише свого часу П. Тичина, — у році 1921, коли ми, почувши сумну звістку про трагічну смерть улюбленого нашого композитора Миколи Дмитровича Леонтовича, об’єднали свої два хори в Новобудівельному районі Києва в один і дали йому назву “Капели-студії імені М. Д. Леонтовича”.

На довгі роки з’єднала пісня два великі полум’яні серця, дві щедри на красу душі. Мабуть, немає в Україні куточка, де б свого часу не співали або хоча б не чули пісень, створених у цій прекрасній співдружності: “Там на горі за Дніпром”, “Нехай собі та шумлять дуби”, “Осінь”, “Десь на дні мого серця” та багато-багато інших. Ще гриміла війна, а в щойно визволеному Харкові Григорій Верьовка організував Український народний хор. І вже через рік, у вересні 1944, у присутності сотень киян, відбувся перший концерт створеного ним колективу.

Григорій Верьовка створив хор із самобутнім мистецтвими обличчям, із тільки йому властивою манерою виконання. Згадаймо інтерпретації ліричних пісень “Ішли корови із діброви”, “Ой не пугай, пугаченьку”, “Понад садом, садом”, “Тихо над річкою” або запальних жартівливих “Пожену я сиві воли до води”, “Дівчино моя, перелясавко”. Скільки в них почуття, неповторної краси, скільки глибинної народної мудрості та невмирущого українського гумору!..

Новостворений колектив допомагав композиторові вивчати фольклор. Переосмислюючи народні твори, записані від хористів, що походили із різних куточків України, він розширював репертуар. Так народилася ціла низка пісень, хороводів, музичних номерів, танців.

Не маючи професіоналів у перші роки існування хору, Григорій Верьовка зумів поставити колектив за візиром, що сприяло утворенню нових професійних та численних самодіяльних народних колективів. А будучи професором Київської консерваторії, Григорій Гурійович добирав і виховував молоді диригентські кадри, які ставали згодом керівниками Черкаського й Поліського народних хорів, Буковинського, Гуцульського та Закарпатського ансамблів пісні й танцю.

Його чудовий колектив поєднав найголовніші компоненти народного мистецтва: співу, хоровади, інструментальну музику, танцювальні номери. Митець створив монументальні народні дієтва-композиції: “Запорожці”, “Вечорниці”, “Марена”, “Тополя”, “Карпатський гомін” тощо.

Вдумливий педагог і наставник дбав про виховання творчої молоді, прищеплював любов до пісні, заохочував до творчості. Людина високої культури, Верьовка знав і кохався в народному мистецтві, вивчав та популяризував його все своє життя.

Вірний традиціям Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Миколи Леонтовича, Григорій Гурійович був одним із фундаторів пореволюційної музики, збагатив її високими візирями власної творчості. Чимало його пісень та романсів посили почесне місце в скарбниці української духовності.

Колоритна постать Григорія Верьовки і в моїй біографії посідає чи не найчільніше місце. Ще десь у повоєнному 1946 році моя мати — тоді двадцятивосьмирічна

ЖИТТЯ У ПІСНЮ ПЕРЕЛИВ

вродлива жінка з вокальними даними й хистом до співу — працювала в Комітеті у справах мистецтв і, за сумісництвом, у Республіканському будинку народної творчості. Туди заходили туди у справах багато видатних особистостей української культури, ну і, звичайно ж, Григорій Верьовка, який запрошував мою маму до керованого ним Народного хору.

Та це запрошення стало тільки приємним епізодом у нелегкому вдовиному житті моєї мами... Але через одинадцять років на запрошення того ж Григорія Гурійовича Верьовки я став солістом-танцівником Українського народного хору, який носить тепер його ім’я, і працював там п’ятнадцять років.

Мені пощастило спілкуватися з ним понад сім років. Співрозмовник він був чудовий, умів створити атмосферу невимушеності й товариської приязні, заохочував до творчості, віднаходив у кожному виконавцеві лише йому властиві риси.

Будучи керівником ушлявленого колективу, професором, видатним діячем української культури, Григорій Верьовка залишався позапартійним, аж доки в п’ятдесятих роках не примусили обставини, і його, за рекомендаціями хористів, прийняли до лав КПРС. І в той же час він залишався людиною глибоковіруючою, звичайно ж, приховуючи це, як тільки міг. Кілька разів і я був свідком, коли він перед самим виходом на сцену, потайки хрестився, сподіваючись на Божу допомогу. У нього був дуже старий портфель, латаний-перелатаний, але він дуже дорожив ним та беріг його як зніжню ока. На гастролях у Югославії за незрозумілих обставин він забув його в белградському готелі, і спеціальний кур’єр лігав із Загреба, що привезти його звідти. Щасливішого обличчя, ніж у Григорія Гурійовича Верьовки у мить передачі йому його реліквії, я більше не бачив.

15 жовтня 1959 року пізно ввечері Народний хор на чолі з Григорієм Верьовкою кількома автобусами прибув до Мюнхена, де нас зустрічали офіційні особи, журналісти та численна діаспора. Та й не дивно, адже це був перший творчий колектив з України, що ступив на землю ФРН.

Уранці того ж самого дня в Мюнхені біля дверей власного помешкання було підступно вбито провідника національного руху, мученика за волю України Степана Бандеру. Навіть тепер, із відстані сорока трьох літ, не хочеться вірити, що це жакхливе вбивство і приїзд найпопулярнішого колективу підрадянської України не було

зрежисоване в Москві. Дуже ж усе збігається. Під страхом смерті нам неможна було відвідати каплицю, у якій стояла домовина із тілом мученика-героя. Та й чи хто б з артистів ризикнув це зробити, заважаючи на вельми небезпечну ситуацію. Щоправда, авторів цих рядків удалося, хоч іздалеку, з вікна автомобіля, спостерігати за поховальною процесією, про що я лише зараз наважуюся писати.

І згадую це для того, аби показати атмосферу, в якій проходили концерти, керовані Григорієм Верьовкою, напруження й відповідальності, що панували як зовні, так і всередині колективу. Сотні українських патріотів із різних країн світу приїхали тоді до Мюнхена провести у вічність свого провідника. І всі вони, принаймні більшість із них, побували на наших концертах. Я свідок, як хвилювався Григорій Гурійович, як палив цигарку за цигаркою, як було не властиво для нього, як нервово походжав за лаштунками Штаттхалле, де відбувалися наші виступи. Зал стоячи слухав “Реветя стогне Дніпр широкий” та “Чуєш, брате мій”, нескінченними оваціями вітала нас багатотисячна публіка. Програми концертів тривали понад три години, а люди просили ще й ще.

Після першого ж концерту, вранці наступного дня подорожуючи містом у машині, що була закріплена за Григорієм Гурійовичем та Елеонорою Павлівною Скрипчинською — його помічником та вірним другом, Верьовка бідкався, що йому дуже прозоро натякнули, аби він підкріпив програму й вилучив із концертів “Чуєш, брате мій”. Він дуже боляче це переживав і мов пивав у мене поради, бо саме в той час із ними в машині був я. А чим міг зарадити я, ще зовсім юний танцівник, найбільшому музичному авторитетові України?! Категорична ж “порада” радянського посольства була наказом. Відтак декілька номерів із програми концертів було вилучено й усі вважали, що то було примхою Верьовки.

Тоді ж, у Західній Німеччині, я переконався в людській доброті та щедрих подяках Верьовок, бо супроводжував їх час од часу, аби допомогти придбати сувеніри та подарунки для приятелів і численних родичів в Україні.

В одній із закордонних подорожей я придбав розкішну довгограючу платівку американської капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під орудою Григорія Китастого. Упродовж багатьох років ця платівка була і є найдорожчим моїм скар-

бом, яким я дуже секретно ділився, даючи прослуховувати й переписувати. Знаю, що й Максим Тадейович Рильський слухав, бо я давав переписувати для нього. Слухав і Павло Григорович Тичина, бо ж давав я прослуховувати Григорію Гурійовичу Верьовці, а той уже ділився з найкращим своїм другом.

— Ох, і здорово ж співають хлопці! — зазначив Григорій Гурійович при моїх відвідинах його оселі. — Нікому не давай, — притишено говорив він, — бо може бути біда. Хтось донесе — й капець! — А згодом, уже проводжаючи мене до дверей: — Санько, ти хоча б стер оту пісню про Юрка Тютюнника.

Я щось непевне промимрив, але ж, звичайно, порадою його не скористався. Платівки американської капели бандуристів і зокрема “Слово Тараса” я свого часу переписав Іванові Макаровичу Гончару, й слухали шедеври нашого народу в його благословенній господі сотні, а може, й тисячі українців.

Григорія Верьовку любили широкі маси, його колоритну постанову пізнавали на вулиці, в нього просили поради та допомоги, його вітали й дякували йому. Концерти його колективу і за його участю створювалися на справжнє свято. Високе начальство терпіло його, бо ж авторитет незаперечний, та позаочі частенько обзивали “впертим хахлом”. Нагородами та званнями його не обтяжували.

Вийшовши з гущі народної, ввібравши в себе найщедріші народні джерела, керований ним колектив ще за життя митця називали просто “хором Верьовки”. Коли він диригував, у ньому співало серце, очі, руки, він був ніби самою пісню, натхнення його передавалося хористам, музикантам, і всі вони, як одне полум’яне серце, творили мистецтво, що чарівним птахом ширяло по людських душах, наповнюючи їх дивною красою. І на очах виступали радісні сльози, і уста лаштувалися в усмішку від усвідомлення, що твоє мистецтво потрібне людям, що воно робить їх кращими й добрими...

Пригадую, після одного з триумфальних виступів хору в Бельгії, у Брюсселі, коли збуджена публіка ще довго після концерту не залишала зали, викликаючи артистів “на біс”, коли всю сцену було вкрито квітами, Григорій Гурійович зворушено промовив до колективу: “Всі ці овації, всі ці квіти належать нашому народові, а нам судилося велике щастя демонструвати його мистецтво по світах, збираю-

чи плоди слави та визнання”.

Зарубіжні рецензенти нарікали на “бідність слів”, щоб передати всі ті враження, які справило на них мистецтво хору Верьовки. “Такої бурі оплесків наш Штаттхалле ще ніколи не переживав. Те, що можна було почути й побачити того вечора, — єдине й неповторне”, — відзначала “Бадіше Цайтунг” (ФРН). А люксембурзька “Цайтунг” писала: “Неможливо передати словами видатне вокальне й танцювальне мистецтво цього всесвітньовідомого колективу. То ніжні й жартівливі, то як хвилі бурхливого моря, народні пісні... незважаючи на чужу мову, ніби за помахом чарівної палички, переносили слухачів у глибину духовного життя й природи великого народу...”

Уже тяжко хворий, композитор не випускав із рук пера, писав нові твори, давав настанови артистам, піклувався про майбутнє мистецької квітки своєї.

З пліном років усе те, що колись здавалося само собою зрозумілим, тепер набуває якоїсь значущості та романтичного флеру. Влітку 1962 року, простуючи парком Шевченка неподаляк павільйону паркової фотографії я побачив Григорія Гурійовича Верьовку та Павла Григоровича Тичину за мирною приятельською бесідою. Ішов так, що обминуть їх уже не було змоги, тож і мусив, порушуючи їхню бесіду, привітатися. Григорій Гурійович на мою велику радість зупинив мене, аби познайомити зі своїм побратимом. “Це наш артист Санько Доріченко”, — мовив він до Тичини. А той, простягаючи мені руку: “У тенорах стоїть чи в баритонах?” — “Та ні, — усміхаючись, каже Верьовка, — він наш славний танцюрист, такі заклашки виробляє, що ого-го!”

Отримавши від свого керівника таку високу оцінку, було вже якось незручно покидати їхнє товариство, то я й залишився ще на деякий час, примостившись на самому краєчку лави. Залишився й не жалкую, бо розповів тоді мені Павло Григорович, заважаючи на мій фак, про сина знаменитого французького балетмейстра Маріуса Петіпа, що по революції жив і займався літературною працею в Харкові і, головне, був ревним шанувальником та пропагандистом української мови.

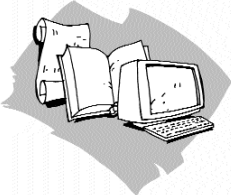
І про знакомитого Касяна Голейзовського, який ставив у Харкові свої новаторські балети, а крім того був ще й неабияким художником і поетом, і звичайно ж, мав українське коріння, розповів. Того дня дізнався я від Павла Григоровича і про батька всесвітньовідомого Ваулава Ніжинського — Фоку, який ставив танці в Українському театрі Миколи Садовського.

...Десь наприкінці п’ятидесятих на концерті хору для делегації Краківського воеводства у першому ряду серед польських друзів сидів Максим Тадейович Рильський. Моєму хвилюванню не було меж, я викладав усі свої молоді сили та артистичний хист, аби привернути до себе увагу свого кумира. І коли в перерві Максим Тадейович завітав за лаштунки, щоб подякувати за виступ, я вже був поруч Григорія Гурійовича Верьовки, який, між іншим, представив мене поетові: “Ось наш Санько теж пише вірші, ми навіть і пісню на його слова виконуємо”. На що Максим Тадейович у тон йому: “А такому славному козакові не гріх і вірші писати”. Це був початок миттєвого мого знайомства з майстром, у якого було продовження і, на превеликий жаль, кінець. Невдовзі пішли один за одним корифеї нашої культури. Пішли... та лишили по собі добру пам’ять, що живе і завше буде жити в їхніх вторах.

І тепер, і в грядущому — розноситиме по світах наше життєдайне мистецтво, нашу сонцекрилу пісню Державний заслужений академічний український народний хор імені Григорія Верьовки, і в цьому — передусім заслуга його засновника й багаторічного керівника, який усе своє свідоме життя віддав служінню рідному народові.

● **Олесь ДОРІЧЕНКО**

На фото: квіти від глядачів (Берлін, 1959 р.)

ПЕРЕД ЕКРАНОМ

Сучасна молодь... Хтось каже, що вона занадто вимоглива або надміру примхлива. Насправді ж її вимоги до себе не менші, аніж до інших, бо те, що значною мірою визначає сутність її існування — це пошук свого "я", пошук можливості втілити власне бачення світу в реальність. Кількість її поразок і невдач ще не перевищила тої граничної межі, за якою кожному крокові найчастіше передують прискіплива прагматичність аналізу, де життя кероване розрахунком і завбачливістю. Тому молоді властива нестримність прагнень і шукань, через що коло її інтересів надзвичайно широке. Цілком природно, що джерелом задоволення цих інтересів стає, насамперед, життя, але не менше значення мають і ЗМІ, а найперше — телебачення.

Іноді саме в банальних речах закладено найглибшу істину. Тож дозволю собі висловити далеко не нову думку: величезне розмаїття сфер життя, які цікавлять сучасну молодь, унеможлиблює створення однієї передачі, яка б задовольнила кожного. Подібний "універсальний продукт" неминуче означав би намагання уніфікувати спосіб мислення, спростити оригінальність кожної окремої особистості, звизити коло її інтересів та уподібнити його до загалу. Але це, у свою чергу, зовсім не є підставою, аби взагалі відмовитися від створення молодіжних телепередач. Просто, враховуючи подібну "банальність", варто дати глядачеві можливість вибору — бажано більшого, аніж увімкнути-вимкнути телевізор.

РАДІО

Спитайте у молоді, що для них є радіо, і вони вам скажуть майже однозначно — музика. Так, сьогодні радіо втратило свою початкову інформаційну функцію, на заміну якій прийшла розважальна. Безліч різноманітних ФМ-радіостанцій (хоч після слова "різноманітних" хочеться в дужках поставити знак питання) беруть на себе обов'язок розвіювати нудьгу тоді, коли телебачення недоступне. Слухати радіо тепер можна будь-коли. Неважливо, чим ти займаєшся паралельно. І важко уявити, що колись прослуховування радіопередач було окремим заняттям, а радіо — одним з основних джерел інформації.

За винятком кількох радіостанцій, досить солідний відсоток аудиторії становлять саме молоді люди. Це тому, що музикою цікавляться, здебільшого, саме вони. Але вся ця картина зовсім не означає, що сьогодиншній український радіопростір цілком задовольняє потреби своїх слухачів. Так, частина з них цілком задоволена музичним репертуаром ФМ-станцій, передачами на зразок "концертів на замовлення" та різними вікторинами. Проте справді молодіжних передач майже не існує.

Давайте тоді розберемося, що таке молодіжні передачі та для чого вони нам. Справді, легше ввімкнути телевізор та подивитися там "Телевізійну молодіжну службу", щоб загасити свою потребу в такого роду інформації. Може, воно й так, але не забуваймо, що радіо має бути самодостатньою системою, яка покликана виконувати всі функції окремого засобу масової інформації, а не бути додатком для телебачення та преси. Наше викривлене уявлення про радіо як про дешево, звідки лунає музика, є хибним.

Молодіжні передачі — це аналітичні програми, які висвітлюють різноманітні проблеми, що виникають у молоді. Як це не прикро, але багато хто з молодих

ТЕЛЕПРОСТІР ЧИ ТЕЛЕВАКУ-

фото Т. Карпінської

Сьогодні ж програм, розрахованих саме на молодіжну аудиторію, не надто багато. Йдеться про українські передачі, а не про численні шоу на зразок "Дівочих сліз" або ж виготовлені славетною голлівудською "фабрикою мрій" американські фільми, що також привертають увагу значного відсотка молоді.

Що ж до національного продукту, то ним ефір, власне кажучи, не переобтяжений. Тому не дивно, що все більшою популярністю користується перший (і досі єдиний) всеукраїнський музичний канал "М1". Він зацікавлює глядача прем'єрами нових кліпів, останніми новинами зі світу шоу-бізнесу,

зустрічами з найвідомішими українськими виконавцями (активне залучення інтернету дає змогу поспілкуватися з ними в режимі on-line), тобто намагається відповісти усім вимогам сучасності. Мабуть, з огляду на ту ж таки сучасність було вирішено використувати російську мову поряд з українською у найбільш популярних передачах (попри те, що мовлення на каналі ведеться переважно українською): мовляв, молодь здебільшого російськомовна, то чому маємо втрачати таку велику частину аудиторії. Але чому ж до уваги не береться те, що через впливовість телебачення ситуацію можна змінити?

шійною силою в розбудові економіки та культури країни. До 1997 року "Промінь" був визначений у статусі "Молодіжного каналу" і мав кілька годин щоденного ефіру. Це були тематичні випуски, присвячені освіті, культурі, мистецтву тощо. Але з часом години ефіру збільшувалися, передачі урізноманітнювалися. Це було викликано і змінами в українській культурі, зокрема в шоу-бізнесі. З'явилися українські популярні та альтернативні виконавці, тож і музичний репертуар потребував змін. Ефір тривав із ранку до обіду з перервами у півгодини. Це були програми "Ранок", програма допомоги молоді "Знаю, як", з порадами психологів, "Точка зору" — передача, в якій молодь сама висловлювала свої погляди на

ПАСИНКИ ЕФІРУ

смішні ситуації зі шкільного життя. Програма "Старшокласник" розрахована на підлітків, висвітлює зловіднесені проблеми, дає поради лікарів та юристів. Для тих, хто вже має сім'ю, або хто прагне налагодити стосунки з батьками, виходить передача "Сім'я — моя фортеця". Культурницького спрямування програми "Літературний компас", "Музичні сходинки", "Кольоровий світ", з яких можна дізнатися про новини української музики та літератури, познайомитися з творчістю відомих та ще молодих музикантів, поетів, художників.

Але особливу увагу хочеться приділити ТВО "Проміню". У своїй основі він є інформаційно-музичним каналом молодіжного спрямування. Створено його було в 1992 році задля підтримки незалежності України. Основних завдань молоді радіостанції було кілька: по-перше, донести до українського народу його культуру та музику, популяризувати їх. По-друге, політично та духовно скеровувати молодь, яка вважалася на той час ру-

різні життєві явища. Далі з'явилися екологічні передачі "Зелена хвиля" і "Світ, у якому ти живеш". Вони поклали на молодь основне завдання: оберігати нашу країну та планету від екологічних катастроф, із різних боків аналізувалися все ще актуальна проблема Чорнобиля. Була й туристична програма, що мала назву "Чумацький шлях". Один із її пріоритетів — проблема розвитку туризму в Україні, поліпшення стану українських курортів та залучення туди туристів з усього світу. Нарешті була й передача, що торкалася питань виходу держави з економічної кризи.

Тепер стає цікаво: хто слухає такі програми. Ми знаємо, чим захоплюється сьогодиншня молодь, і важко собі уявити, що значний відсоток молодих українців став би слухати подібні радіостанції та передачі. Але, звичайно, вони й розраховані на окрему аудиторію. Це ті, кому небайдуже життя: власне та країни, — хто прагне знайти вихід зі складних ситуацій у своєму бутті та сприяти розквітові держави.

Скажімо, аналогічна за тематикою передача "Мелорама" (телеканал "Інтер") уже декілька років поспіль користується великою прихильністю тої частини молоді, яку цікавить "музична аналітика", адже саме ця програма аналізує останні тенденції у світі музики, подає найгарячіші події тижня, надає глядачеві ексклюзивну інформацію, що стосується сфери шоу-бізнесу. При цьому проект є українськомовним. До того ж, близько 70 % ефірного часу займають репортажі, присвячені власне українській музиці.

Варто згадати ще "МТС" — молодіжну телевізійну службу, яка, попри свою актуальність, є менш відомою, що не дивно: вона виходить на телеканалі "Київ", а отже переглянути її мають можливість лише мешканці столиці.

За винятком ще декількох проектів розважального характеру, це — майже все, що пропонує сьгодні українське телебачення спеціально для молодіжної аудиторії. Звичайно, кожен може знайти щось цікаве для себе в сучасному телепросторі. Але нестача уваги до цієї проблеми все ж відчувається. Г. Гайне колись зазначив: "Молодість є винятково щирою у своїх думках і почуттях. Тому вона найбільш глибоко відчуває та усвідомлює правду". Не хотілося б, аби цією правдою стала та ж таки неухага.

● Інна ПРЯДКО

На завершення варто згадати про проблеми. Так, молодіжних передач у сучасному радіопросторі вкрай мало. Ті, що існують, просто не в змозі охопити всі питання, що цікавлять тепер молодь. До того ж, радіо значно поступається популярністю телебаченню. Слугуючи музичним фоном для паралельної роботи, воно навряд чи змусить прислухатися до розмов на різні теми.

Ті передачі, що існують нині, не є популярними. Їх слухає невеликий відсоток людей. І хоча державні радіостанції номінально лідирують за кількістю слухачів, це викликано, насамперед, тим, що радіоточки є майже в кожному будинку. Насправді ж усім відомо, що першість розділили між собою "Шансон" та "Русское радио". А оскільки дійсний рейтинг, особливо серед молоді, далеко не на користь національного радіо, то й коштів на їхній рахунок потрапляє менше. Звідси — і не завжди задовільна якість передач.

Та працівники Національної радіокомпанії України не переймаються недостатньо високим відсотком аудиторії. Вони не хочуть перетворюватися на "тридцять третю ФМ-станцію" та міняти репертуар і спрямування. Їх завжди будуть слухати ті, кому просто небайдуже. До того ж, вони прогнозують універсалізацію ефіру популярних ФМ-станцій. Це означає, що з часом постійне музичне навантаження заміниться на чергування музики та тематичних програм. І це добре. А нам залишається вчитися та створювати нові молодіжні програми високої якості, які будуть цікаві всім. Бо ж від кого, як не від нас, залежить, що ми дивимось, читаємо та слухаємо.

● Марія КИСЕЛЬОВА, Київський міжнародний університет

Р. С. Висловлюю подяку за допомогу першому заступникові директора ТВО "Промінь" Вадиму Анатолійовичу Гнеденку.

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

ГЛУМ

Що робить нормальний свідомий українець, коли хоче пом'янути померлих родичів, друзів, знайомих? Може, він влаштовує веселу гулянку з піснями, танцями-шманцями, напивається до нестями? Ні, він іде до церкви, щоб поставити свічку чи замовити молебень, та поминає померлих "незлим, тихим словом". То є наша традиція, наша ментальність. Що робить країна, коли відзначає День пам'яті жертв голодомору? Проводить траурні мітинги, збори, висловлює свою скорботу усіма можливими способами. У тому числі за допомогою ЗМІ. Замість цього 22 листопада наші телеканали, як приватні, так і державні, дружно і смачно харкнули в обличчя українського народу вахханалією істеричного сатанинського реготу та веселощів. Наведу витяги з програм телепередач лише деяких каналів на 22 листопада. ТРК "Ера": 6.00 — "Спозаранку", 00.40 — "Ера гумору"; 1+1: 7.00 — "Прихована камера", 8.05 — "Поле чудес", 15.55 — "Жарт за жартом", 16.30 — комедія, 22.00 — комедія; "Новий канал": 10.00 — "Посміхніться, вас знімають", 18.45 — комедія; "Інтер": 9.05 — "Городок", 10.15 — "С добрим утром", 10.50 — "Камера смеха", 19.20 — "Академія смеха", і на решті апофеоз цієї оргії — 17.20 ("Інтер") — ПРАЗДНІЧНИЙ (!!!) КОНЦЕРТ. Від такого блюзнірства, такого відвертого цинізму просто подих перехоплює. У той час, коли країна запалила поминальні свічки, застигла в жалобі, у них ПРАЗДНІЧНИЙ КОНЦЕРТ!!!

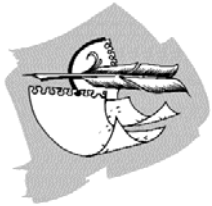
Хотілось би запитати у вельмишановних власників телеканалів, панів пінчуків, медведчуків, деркачів та інших сукрисів: чи їхні батьки й діди пухли від голоду 33-го? Сам же і відповім: навряд. Скоріше, вони сиділи по торгзінах, та, накравши золота, за яке продавалось життя, плодили собі подібних. Інакше генетична пам'ять не дозволила б їм так познуватися із дня Національної Трагедії Українського Народу. Навіть російські телеканали НТВ-мір та ТНТ включили до своїх телепрограм передачі, присвячені голодомору.

На нашому ж телебаченні замість цього "придуркувати" куми та ПРАЗДНІЧНИЙ КОНЦЕРТ.

Я живу на Полтавщині, яка чи не найбільше потерпіла від геноциду. Хліборобський край, серце України. Місцезнаходження могил померлих у 33-му в нашому селищі невідоме, але на місцевому кладовищі є меморіал жертвам репресій та голодомору, споруджений у 90-х.

То як, ви думаєте, місцева влада відзначила трагічну дату? А ніяк! Вона просто проігнорувала цю річницю. Громадські організації та осередки політичних партій теж делікатно промовчали. Це я веду до того, що мало звинувачувати в нинішньому стані речей саму лиш антинародну владу. Можливо, більша вина лежить на нас, на народі, який "проспав еси степи, місце і всю Україну". Вина за нашу інертність, нашу байдужість, байдужість навіть до пам'яті наших предків, яка стукає в наші серця. То допоки? Коли "зійдуть і виростуть ножи обоюдно, розпанахають погане, гниле серце трудне, і вицідять сукровату, і наллють живої козацької ті крові, чистої, святої!"?

● Віктор ВЕРМЕНИЧ, с. Гладизьк Полтавської обл.

ІСТОРІЯ КОХАННЯ

З другого поверху гуртожитку мені видно цілий світ. Цвіте черемха, бузок, яблуні. По той бік площі бабуня у довгому кобеняку продає квіти. Старі будинки жадібно ловлять травневе сонце, мовби від нього вони стануть видючішими. Я сиджу на відчиненому вікні й дивлюся вниз — мені незабаром вісімнадцять, навчаюся на першому курсі педінституту. У мене ще ніколи не було хлопця, вдома батьки не відпускали в клуб, а тут, у місті, нікуди не ходила сама — читальний зал, театральний гурток, поліклініка. У поліклініці я працюю на півставки масажисткою — щойно вивчилася і тепер маю підробіток. Я часто дивлюся в дзеркало і думаю: чому в мене досі немає хлопця? Он Тетяна. На три роки старша, не така щоб гарна, але одягається. І залиціальників — можна солити. Усіх знає і всі знають її.

Вранці до автобусної зупинки навпроти підійшов молодий чоловік, глянув на вікна і сказав:

— О, сеньйорито, здрастуйте! Ви не мене чекали? — У нього смагляве обличчя і чорний смоляний чуб. А в руках — гілочка черемхи. Високий, зухвалий. Я трохи не випала з вікна.

— Ви на першому курсі? Бо в ЦССД таких я не бачив, — (центральный склад старих дів, — так називали гуртожиток). — Ще зустрінемося, правда?

У поліклініку йти не хотілося. Я проклинала всі медичні заклади — зараз би блукати містом, а ввечері — на танці. А тут — знову товсті попереки, сірі спини: остеохондроз, рештки перелому, ревматизм, бронхіт. “Кахи-кахи”, “ой-ой”, “та не ляпайте так дуже”, “ой, лікарю, ця дівка з мене робить паштет”. Тру, розминаю, розминаю. Година, дві — руки стають дерев’яні. Усе, усе, скоро кінець. Оревуар!

Вискакую на вулицю. На місто опускаються сутінки. У читальню йти не хочеться, а в гуртожитку всі збираються на танці.

— Ти йдеш? — Тетяна запитально стає біля порога.

— Іду!

Я з готовністю повертаюся до дверей.

— Вона йде! Ну що за теля? Ану розпускай свого хвоста. Діставай туш, одягай “міні”.

А в парку вже грають “Солов’я”, біла естради — не протовпитися. Тетяна мене виховує:

— Не витріщайся на всі боки. Відвернися до огорожі і стій так, наче тобі тут усе до лампочки, ясно? Наче ти зануджена і хочеш піти, зрозуміло?

— Мені ж цікаво.

— Теля! Ти хочеш лишитися старою дівкою?

Ні, я не хочу. З розпущеним волоссям почувуюся, мов гола. Дехто проходить, штовхається і скубе мене. Ото ще Тетяна. Хай би був хвіст.

фото Г. Оборської

ПРОЩАЙ, МАРЧЕЛЛО!

Оголошують “білий” танець. Повертаюся, р-раз — і трохи не падаю. За п’ять кроків стоїть той смаглий хлопець. Господи, який же він гарний. Може, запросити? А як не захоче? Тетяна штовхає мене під бока — не витріщайся! Скільки тобі казати.

Після танцю вона проходить повз нього, щось шепоче йому. Я трохи не реву.

Знову тупаємо в колі, я танцюю класно, у театрі дечого навчили. На повільний танець Тетяну вхопили відразу. А коли він підійшов і взяв мене за лікоть, — усе навколо щезло. Музика, сміх, штовханина. Навіть п’яний дух травневого цвіту.

— Ох, панночко! З вікна ви здавалися... не такою. Це ж ви? Слово “я”десь вдавлюється в горлі. Пізніше Марчелло розповість, що я стала бліда, мов смерть, дихала, наче після кросу. Він вивів мене в коло. Я відчула зненацька, як пахне моє вимите волосся, які тонкі та білі в мене руки, яка фігура — ніжна і граційна.

Коли по-темному зайшла до кімнати, не вмикаючи світла, шуснула в ліжко, Тетяна голосно, як для ночі, сказала: — Теля! Це я його попросила до тебе підійти. Ясно?

II

Марчелло не з’являвся, у мене прокинувся жіночий норов. Перестала відбиватися від залиціальників свого партнера в театрі мініатюр. Він проводжав мене в гуртожиток і щодня пригощав морозивом. Професорський синок був такий худий і вирячкуватий, що здавалося, ніби поруч зі мною ходить пожежна драбина. А Марчелло все не з’являвся. Зате, коли одного разу у вестибюлі гуртожитку його застала Тетяною, то була у всеозброєнні. У мене в руках були троянди, сумку з костюмами ніс нещасний партнер. Те-

тяна стояла спиною і щось доказувала Марчелло. Я тільки почула: “Теля, розумієш, теля!”

Марчелло підняв голову — мої ноги підкосилися. Ураз перед очима постало: нічне місто, акації, що палають білим вогнем, і ми з ним танцюємо серед площі.

— А це що за скелет? Ти по ньому вивчаєш гуманіт-дів?

І знову ми на вечірніх вулицях. Знову й знову. Марчелло посеред площі бере мене на руки:

— Ей, слухайте всі! Я люблю цю дівчину! Я нікому її не віддам. Почули всі?

А потім була літня сесія. Тетяна замикала мене в кімнати, аби я не завалила екзамен. Згодом — студентський табір на Десні. Від того табору до села, в якому працював тепер художнім керівником Марчелло, було більше ста кілометрів. Він роздобув десь старого мотоцикла і їздив до мене. Дні й години, доки його не було, здавалися роками.

Якось у таборі проводилися змагання з плавання. Після запливу я піднімалася на місток, тренер подав мені руку. І в ту мить під’їхав Марчелло. Він одним духом опинився в містку, а старий круглий викладач булькнув у воду при всім параді. Після цього мій хлопець приїздив у табір крадькома. Одного о вечора він сказав:

— Їдьмо кататися, бо я в цьому мурашнику здурію од ревновців. Ти бачиш?

Ми рвонули в степ. Блискавка сліпила нам очі, грім стрясав усе навколо. Чорні рядна хмар нависли над чорною землею. Важкі холодні краплі почали бити в обличчя. Мотоцикл заглох. Ми сіли під великим розлогим деревом. Марчелло обняв мене і став шалено цілувати. Я не відповіла. Я злякалася його шалу й почала вириватися. Проте руки в нього були мов залізни.

— Ти ж поїхала, — лютував він. — Чого ти поїхала? Ти все одно не вирвешся.

Не зли мене. Я люблю тебе, відьмо проклята.

Ми боролися, качаючись по грязюці. Я кусалася, била руками, рвала на ньому одяг. Якби він борвся до ранку, то не здалася б. Але раптом він відпустив мене, встав, обтрисився, пішов до мотоцикла.

— Теля!

Допоміг встати, обняв і пригорнув до себе.

— Яке ж ти й справді теля!.. Мені восени в армію йти. Як я тебе таку залишу...

III

Гуртожиток заселили заочниками, група роз’їхалася на канікули. Я теж подалася в рідне село, і тепер нас із Марчелло розділяли триста кілометрів. Про те, щоб приїхали йому до мене, не було й мови. Батьки боялися поговору, та ще й сімейна традиція — до загсу вдома наречених не приймали. Марчелло писав щодня. Якось мати, прочитавши його листа, обурено влетіла до кімнати:

— Ти дозволяєш йому отаке писати?

По тому я листи одержувала зрідка. Їх перехоплювали й палили. А може, він охолов і писав менше. Та надходило перше вересня, я знов поїхала на навчання. Усі його листи були зі мною: “Здрастуй, пташечко! Оце прокинувся вранці, бо в шибку щось стукнуло. Глянув — велика чорна вишня. Її грак упустив. І я подумав, що то привіт від тебе”. “Дорога моя, добрий день. У нас на танцях грали оту пісню: “Песни у людей разные, а моя одна на века — звездочка моя ясная, как ты от меня далека”. Ти стояла в мене перед очима така, як у перший вечір, перелякана і красива...”

Зустрілися ми біля гуртожитку, просто взялися за руки і пішли. Усі вже знали про наше кохання — хто заздирив, хто співчував, бо характер у Марчелло важкий. Ми знову блукали, згадували, цілувалися. Були щасливі. І все-таки щось

між нами було не так. Я обережно про це натякнула. Марчелло усміхнувся:

— Ти просто відвкла від мене. Це минеться.

Усю осінь до 10 листопада ми були разом. Спали на вокзалі, схилившись одне до одного, на лавочці біля гуртожитку, на сходах будинку. Марчелло брав фотоапарат, ті знімки часто переглядаю сьогодні.

Ми не стомлювались одне від одного. Здається, хотіли набутися вдвох на всю решту життя. А потім його проводжали в армію. В село на проводи я не поїхала. Домовилися, що зустрінемося о 5-й ранку біля військомату. Я прийшла, а черговий сказав, що групу повезли раніше на поїзд. Лив холодний осінній дощ і

змивав мої сльози. Кинулася бігти до вокзалу — чотири кілометри, за півгодини — божевілья. Біжу, задихаюся. На трасі — ні машини. Дощ, вітер, холодно, страшно. Раптом вдалині серед дороги щось замаячило. Біжу не піднімаючи голови. Серед мороку — розпачливий крик:

— Я люблю тебе, чуєш? Я так страшно тебе люблю!

Марчелло. Мокрий, задиханий, щасливий. Ми обнімаємося серед дороги.

— Жоден у світі чоловік тебе так не любитиме. Ніколи! Я любитиму тебе вічно. І коли нас не буде, і коли ніхто не знайде наших могил, у далекому небі я кричатиму твоє ім’я. Ти моя, моя, моя. Якщо ти забудеш мене, я вітром упаду на твоє скло, обірвуся стежкою під ногами...

Машина засигналила зненацька. Лейтенант закричав, відчинивши дверця. У гарячій кабіні ми обнялися так, що, здавалося, були однією людиною, яка от-от мала розірватися і померти.

— Якщо ти не дочекаєшся, життя твоє пропало. Пам’ятай. Усе пропало.

В останню мить перед тим, як зачинилися двері вагона, він схрестив на грудях руки і розпачливо відвернувся.

IV

Потяглися дні, години. Посипалися листи. Тетяна стиха підсміювалася наді мною, а одного разу не витримала:

— Теля! Ідеальна любов. Безгрішна і свята. І ти йому віриш?

— Вірю.

— Теля! А знаєш ти, що він...

Тетяна осікла. Їй хотілося посадити мене, але вона лиш захікала.

— Що — він? — істерично кричала я. — Що, що? Ти хочеш мене принизити. Що — він? — Я трясла її за халат.

— Добре, ти сама напросилася. Він спав зі мною. Літом, коли ти на канікули

їздила. Ясно? Ми бухонули тут, у кімнаті. І на цьому ліжку. Теля! Ти ж із ним не захотіла. Він розказував.

Я вийшла з кімнати, вилетів протягом схопив балконні двері, і скло шелеснуло вслід. У цілому місті не знайшлося лавчини, де б могла присісти, вулички, на якій зупинитися. Я морочила голови телефоністкам, просила дати військову частину в Ленінграді. Писала телеграму бозна-куди і про що. “І коли нас не буде, і коли ніхто не знайде наших могил...” Бродила в снігу, обнімала дерева, просила у неба смерті: “...В далекому небі я кричатиму твоє ім’я...” Говорила сама до себе і лякала здивованих перехожих. “... Обірвуся стежкою під ногами...”

Марчелло - о - о - о ! Зрештою зрозуміла сама — то правда. Розуміла й те, що з Тетяною звела його воля випадку. Але переступити не змогла. Усе обвалилося. Я постригла на самотність волосся, майже ні з ким не розмовляла, залишила театр і роботу. Листи складала у валізу, не читаючи. Минали місяці за місяцями. Якось випадково познайомилася в автобусі з моряком-ленінградцем, згодилася вийти заміж. Нас розписали. Моряк пішов у море, а я залишилася зі своєю образою. Знову настала весна, літо, осінь. Ще весна. Травневого дня виходжу з інституту, спускаюся по сходах. Раптом — о Боже! Опиняюся вгорі. Я кричу та бачу — Марчелло. Це він підняв мене вгору і разом із квітучою гілкою тримає над собою.

— Слухай, яка ж ти гарна! А мені в гуртожитку сказали, що ти заміж вийшла. Уявляєш? Хотіли наколотити! Чого ти не писала, за що образилася?

Група стояла навколо нас, мов прибита. Ще мить — він опустить мене на землю і почнеться нове життя. Без Марчелло. Без Марчелло. Господи, що я наробила?

За три роки, коли в мене народиться дитина, коли я буду сільською вчителькою і сидітиму біля хати з коляскою, раптом зайде у двір Марчелло — високий, смаглий. Він тихо привітається, візьме на руки дитя.

— Ось так, як стоїш, сидай у машину — і їдьмо. Нам не жити одне без одного.

— Не могу.

— Я чекатиму за селом дві години. Я чекатиму!

Мине ще багато років. Він одружиться. Виростуть його і мої діти. Якось він надішле телеграму: “Зустрічай буди поїздом Мінськ—Сімферополь”.

Я стоятиму за кілька метрів на мосту. На перон вийде високий смаглий чоловік і шукатиме когось очима. У руках у нього буде біла квітуха гілочка. Умить я відчую, що між нами — тисячі кілометрів.

● Любов ПОНОМАРЕНКО

ЗНАЙОМСТВО ЗБЛИЗЬКА

ОСЯЙНИЙ ТАЛАНТ ВОЛОДИМИРА ОПЕНЬКА

На сцену Київського міського будинку вчителя він вийшов елегантний, стрункий, високий, у чорному концертному фракці, що так вдало підкреслював атлетичну поставу, осяяв переповнену залу посмішкою — й одразу ж справив надзвичайно приємне враження. А вже як заспівав арію графа ді Луна з другої дії опери “Трубадур” Дж. Верді, в якій продемонстрував неабиякі можливості свого лірико-драматичного баритона, взяв публіку в полон і тримав її до кінця свого творчого вечора-бенефісу, що його організував, підготував і вів автор цих рядків.

Творчий вечір молодого, талановитого, до речі, вже провідного баритона Національної опери Володимира Опенька — перший у його житті. Звичайно ж, був сумнів, чи витримає він величезне емоційне і психологічне навантаження впродовж цілого вечора, на якому був центральною фігурою, зосереджував на собі увагу вимогливої публіки; були й хвилювання, якісь незначні прорахунки, але й вели артиста виняткова воля і цілком законотворче прагнення представити свій вокальний хист і артистичні можливості якнайкраще. І Володимир сповна зреалізував свій творчий потенціал. А це запорука того, що перед ним відкривається цікава й манлива дорога співака-концертанта, якому під силу і виконання оперних арій, і класичних романсів українських та світових композиторів, і народних пісень.

Що вокалістові підвладні драматична стихія, емоційність, яскравий світ складних психологічних переживань героя, засвідчило виконання складних за характером і теситурою арії князя Ігоря з однойменної опери О. Бородіна, сцени Остапа з “Тараса Бульби” М. Лисенка і надто — балади Гната з опери “Назар Стодоля” К. Данькевича, в якій патріотичні почуття героя і виконавця злилися воедино.

Чудово показав себе Володимир Опенько і в дуетах графа ді Луна і Леонори (“Трубадур” Дж. Верді), Розіні і Фігаро (“Севільський цирюльник” Дж. Россіні), де гідними партнерками йому були солістки Національної опери Олена Клейн (міцне лірико-драматичне сопрано) і Катерина Абдуліна (красиве лірико-колоратурне сопрано). Обидва дуети виконавці не просто легко й бездоганно проспівали, а й розіграли на кону, справивши на публіку незабутнє враження.

Свій виступ співак переможно завершив майстерною інтерпретацією романсу “Безмежнеє по-

ле” М. Лисенка — І. Франка, розкривши наявний у мініатюрі порив і хвилюючий наплив почуттів.

Такому вдалому виступові молодого соліста, безперечно, сприяла й Ірина Євгенівна Паламаренко, концертмейстер Національної опери, котра ним опікується з перших кроків на оперній сцені. Вона по-материнському любить Володю, багато з ним працює, готуючи оперний і концертний репертуар, тонко відчуває природу його вокалу й емоційне самопочуття. Тому-то з нею він почувається завжди впевнено, співає розкрито, як і на цьому вечорі.

У проміжках між концертними номерами перед слухачами розкрилися і шляхи-дороги молодого вокаліста до столичної сцени.

То звідки ж він, Володимир Опенько, володар чудового за красою баритона широкого діапазону, багатого на темброві відтінки й нюанси? Народився 1972 року в Полтаві, в музикальній родині. Батько, Василь Іванович, — професійний співак і педагог із вокалу. Серед його численних вихованців — і видатна наша співачка Людмила Юрченко, народна артистка України, провідне меццо-сопрано Національної опери. Та й сину Володимирові — його перший учитель із вокалу: він застав підвалини правильного дихання, звуковедення.

А хлопець ще з раннього дитинства виявив нахил до співу, його ніжним альтіно, схожим на голос всесвітньовідомого Робертіно Лоретті, зачаровувалися близькі, знайомі. Коли хлопчині виповнилося вісім-дев'ять років, батько на місцевій, полтавській, студії “Мелодія” записав на платівку цілу програму виконуваних ним пісень. Хоча Василь Іванович і ретельно стежив за розвитком голосу Володі, займався вокалом не поспішав, бо не знав, як поведеться голос після мутації, тому й послав сина до Полтавського музичного училища імені М. В. Лисенка опановувати фортепіано. Навчання хлопцеві дава-

лося легко, та коли нарешті в нього “прорвався” теплого тембру баритон, мистецтву співу в батька надав перевагу, бо ж плекав надію стати професійним, і то оперним, співаком — сама атмосфера рідної господи сприяла цьому: до Василя Івановича приходили на навчання учні, й Володя жадібно вбирав усе, що батько їм показував, радив; тут часто звучала в грамзаписі класична музика — цілі опери, уривки з них, концерти видатних співаків світу (у Василя Івановича була унікальна фонотека, якою і пишався, і дорожив). До того, ж нерідко щойно прослухані записи обговорювалися, з'ясовувалися плюси й мінуси виконавства. Усе це на все життя глибоко запало в Володину душу, живить її і тепер.

Потім була служба в армії, яку проходив в Київському військовому окрузі. Тут його спів почули і послали солістом до Ансамблю пісні й танцю при КВО. 1992 року Володимир Опенько став студентом столичної консерваторії.

Ще п'ятикурсником його педагог з вокалу, професор Анатолій Мокренко взяв талановитого юнака стажистом до театру, де Володя через десять днів виступив у відповідальній партії Євгенія Онегіна в однойменній опері П. Чайковського. Дебют був на-

стільки успішним, перспективним, що Володимира Опенька після того, як він вдало виступив у партіях Жермона (“Травіата” Дж. Верді), Фігаро (“Севільський цирюльник” Дж. Россіні), його зарахували солістом столичної опери.

Сьогодні Володимир Опенько — в прекрасній вокальній формі, багато й успішно працює над партіями, дошукуючись правильного вираження почуттів своїх героїв як вокальними засобами, так і сценічними прийомами. І в цьому своєму прагненні має вже неабиякі здобутки. Присутній на вечорі Анатолій Юрійович Мокренко щиро радів за свого вихованця, сказав про нього тепле слово, відзначив його творче зростання, бо ж співак уже виходить на міжнародні оперні сцени.

...То не біда, що Володимир Опенько мешкає з трьома малолітніми дітками і дружиною Оксаною в тісній однокімнатній квартирі, що вдома немає елементарних умов для творчої праці. Головне — є молодість, оптимізм, вогонь у серці та золотий скарб у горлі. Співак вірить, що всі незручності, незгоди, невлаштованості перебудуться.

• **Микола КАГАРЛИЦЬКИЙ**, письменник, заслужений діяч мистецтв України

ПОДІЯ

135-РІЧНІ ЮВІЛЯРИ- ОДНОЛІТКИ...

18 січня 1868 року при Київському відділенні Імператорського російського музичного товариства було створене державне вище музичне училище ім. Р. М. Глієра, що й стало першим професійним музичним закладом України. З самого початку училище готувало музикантів-виконавців для музичних колективів та організацій міста, зокрема Київської опери та оркестрів. Минувало більше ніж століття з того часу, але свій ювілейний рік викладачі та студенти знаменитого навчального закладу відзначали як такий, що має що розповісти і про майбутнє музичної культури. У ювілейний рік відбулася і зміна керівництва. Директором призначено Сергія Волкова. Нові програми, відкриття нових кафедр та запровадження навчальних предметів, що сприятимуть комплексному вирішенню проблем у подальшій долі випускників, а головне — експериментальні проекти, які просто зворушують своїми ідеями, бо йдеться про залучення та навчання музики дітей від півтора-дворічного віку до п'ятирічників, які вже можуть стати учнями початкової музичної школи. Ну й цікаві ж ці класики в підгузниках, яких турботливі батьки приносять на руках або приводять за ручку до талановитих молодих викладачів, яким довіряють духовне виховання своїх малюків. А малюта вчаться в училищі ім. Глієра слухати класичну музику, грати на ударних, духових інструментах та розвивати свої природні здібності за допомогою спеціальних дитячих клавішних. Це уроки майбутнього і чи не найтуманніша сторінка нашої жорстокої духовної дійсності.

Ще про одну з нових сторінок із життя 135-річного навчального закладу, що не хоче старіти ні душею ні розумом, хочеться розповісти детальніше. В останні роки вже викладання суто музичних предметів не задовольняє сучасних вимог розвитку музичної індустрії. Саме тому актуальними є такі дисципліни як музичний менеджмент, аранжування, підготовка фахівців, які творитимуть професійні структури для нормальної роботи шоу-бізнесу. Один із випусків уже став комплексним продуктом для нинішніх зірок української естради. Про нині вже дуже популярний гурт “Таліта-Кум” можна сказати, що всі вони — родом із училища ім. Глієра. Бо саме цей гурт та його структури складають випускники, які протягом років навчання познайомилися, придивалися один до одного, задумали свій проект і показали іншим, як можна працювати.

З останніх новинок є й така, що здається цікавою, бо віднедавна іноземних студентів в училищі навчають також комплексно. Як приклад: до Китаю вже повернувся готовий духовий оркестр. Як і замовляли.

І як не змінюються реалії нашого життя, а музика — вічна. До цього жанру мистецтва людина тягнеться душею. Тож і виховання та навчання студентів у музичних закладах належить до тих сфер, що належать до духовних і душевних. В училищі ім. Глієра з вихованнями серйозно працюють психологи та педагоги, що володіють знаннями з цієї галузі людинознавства. На сьогодні цей навчальний заклад є одним із престижних не лише в Україні, а й у світі. Випускники училища крок за кроком створюють позитивний імідж України скрізь, де їм доводиться виступати. Вони — модні й стильні зовні, але досить оригінальні за змістом свого виховання, бо такі ж національні традиції у системі виховання та програмі навчання цього закладу — пріоритетні.

• **Лариса БЕЗСМЕРТНА**

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

І ДРЕЗДЕН ЗААПЛОДУВАВ...

Авторський концерт українського композитора П. В. Петрова-Омельчука, що відбувся нещодавно в колонному залі імені М. В. Лисенка, став помітною подією музичного життя не лише Києва.

Ювілейний концерт — рубіжний етап у творчому житті кожного митця. Це звіт за довгі роки невтомних пошуків, сумнівів, сподівань і наполегливої праці. Петро Володимирович витримав цей іспит на відмінно: байдух серед слухачів його авторського концерту не залишилися. І просто не могло залишитися. Адже, про що б не говорив композитор, до яких би музичних жанрів та стилів не звертався: чи то до романтичної опери людських стосунків, як “Мона”, “Він і вона”, чи до сповненої філософських роздумів пієторії “Син небесний”, чи до (за власним визначенням автора) “танцювальної ритміки та класично-джазових асоціацій” концертної сюїти “Mysik fŕ Blechblaser”, — його музика завжди сповнена надзвичайного тепла, людяності, любові до життя й здорового оптимізму, якого часом так бракує у повсякденному житті. Певно, що світле, тепле враження від концерту надовго

збережеться у пам'яті тих, хто побував у цей вечір у колонному залі імені М. В. Лисенка.

Пробігаючи від метро “Університет” повз Ботанічний сад, черговий раз зупиняюся біля афіші Оперного театру: Чимароза, Доніцетті, Россіні, Верді, Пуччіні... Відвідуючи київський театр, можна досконало вивчити історію італійської опери, і певно, що це — чудово, але... Усе-таки хотілося б послухати і наших, українських авторів. Тим більше, що ми справді маємо сучасну українську оперу, яку варто слухати не тільки тому, що вона “наша”, а тому, що це — прекрасна музика, гідна репрезентувати українську національну культуру. Принаймні так стверджують у Дрездені, адже на Міжнародному конкурсі оперно-сценічної творчості імені Карла-Марії фон Вебера (Дрезден — 1988) опери П. В. Петрова-Омельчука “Він і Вона” посіла 1-ше місце серед представлених 45-ти опер із 14 країн. Тим же, хто у Дрездені не бував або кому не пощастило потрапити на авторський концерт П. Петрова-Омельчука, не залишається нічого кращого, як вірити на слово.

• **Оксана ХРИСТОЛЮБСЬКА**

ПОЛІТИКА І КУЛЬТУРА

— *Пане Юрію, давайте почнемо нашу розмову з діагнозу, все інше буде стосуватися способів лікування.*

— Ви хочете, щоб моя книжка називалася “Україна: діагноз і лікування”?

— *Ви все ж таки за фахом лікар...*

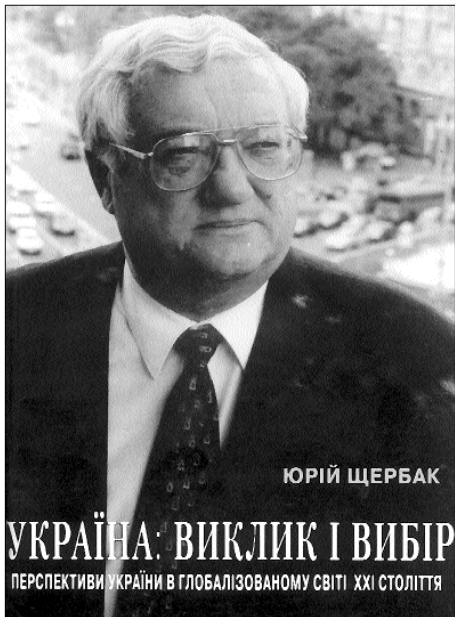
— Знаєте, можна було написати книжку з ідеалістичних позицій: про Україну, де всі розмовляють рідною мовою, всі знають історію... На жаль... Але не будемо впадати у песимізм. Уже дуже багато зроблено, щоб цей державний організм був життєспроможний. Не можемо закреслити те, що зроблено за останні дванадцять років.

— *Ми приблизно знаємо, як уявляє Москва “руську ідею”. Давайте окреслимо українську...*

— Для мене є важливими слова В’ячеслава Липинського: “Тільки в українській державі, тільки в процесі співжиття мешканців на одомовленій державою території може витворитися українська нація”. Я сповідаю ту ідеологію, у котрій ідеться не лише про етнічну націю. А визначень... Їх безліч. Кожен має своє персональне. Докотилися до того, що як читаєш ті визначення, то вже не зрозуміло, чия вона, та ідея: українська чи африканська. Нівеляція... Українська ідея охоплює глибинні потреби, бажання та сподівання народу. Що це означає? Насамперед, — бути вільними. Це є природою українця, нехай навіть із дешицією анархії, котра вважається недоліком. Тяглість до республіканського ладу, а не до імперського. Ніколи на цих теренах не приживеться імперія. І як завершення — економічна свобода.

— *Думаючи над геополітикою України, я прийшов до висновку, що Україна не може бути в серединній позиції. Вона може бути, грубо кажучи, або в “опущеній” позиції, або займати ключову роль у Європі.*

— Я з Вами погоджуюся, що Україна повинна бути, і вона вже є значним гравцем на європейській сцені. Її геополітичне ста-

ЮРІЙ ЩЕРБАК

УКРАЇНА: ВИКЛИК І ВИБІР
ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

НІКОЛИ НА ЦИХ ТЕРЕНАХ НЕ ПРИЖИВЕТЬСЯ ІМПЕ-

новище дуже вигідне — в оточенні восьми країн, коли надзвичайно зростає роль транзитних можливостей. Це — стратегічна позиція. Я переконаний, що Україна може стати впливовим регіональним гравцем. Тобто, наддержавою у своєму регіоні. Так, як такою державою стає Туреччина.

— *Балто-Чорноморська спілка — давня ідея Пилипа Орлика...*

— Конференція з цього приводу була проведена з ініціативи Руху десь у 1994 році. Ще за В’ячеслава Чорновола... Ідея залишається актуальною і сьогодні, хоча тепер має

Нещодавно у видавництві “Дух і Літера” вийшла нова книга. Її автор — шанована в Україні персону — письменник, лікар, державний діяч і дипломат Юрій ЩЕРБАК. Зміст книги відповідає її назві: “Україна: виклик і вибір”. Власне, це не стільки мемуарні “цікавинки” досвідченого дипломата (Надзвичайний та Повноважний посол України в державі Ізраїль (1992—1994), Сполучених Штатах Америки (1994—1998), Мексиці (1997—1998), Канаді (2000—2003), скільки чітка та виважена аналітика політики професіонала. Перспективи нашої держави в глобалізованому світі ХХІ століття. Дещо про ці перспективи спробував розпитати журналіст Андрій ОХРИМОВИЧ.

бути надзвичайно модифікованою. Із врахуванням нових реалій, оскільки Балтія відходить до НАТО та ЄС. З приводу Вашого попереднього запитання про український шлях, то маємо три варіанти: або приєднатися до російської нафто-газової імперії, або до Євро-Атлантичного простору, прихильником якого я є, або вибрати нейтральну позицію, що дуже непросто. Бо треба, щоб усі гравці визнали цю нейтральну роль України.

— *Беручи до уваги таке актуальне сьогодні поняття, як глобалізація, складно якось уявити Україну в стані нейтралітету. Укра-*

їна та світова глобалізація... У Вашій книзі розглядається ця проблема?

— Книга просякнута роздумами про глобалізацію та її роль для України. Думка моя проста: ще не вибудувавши української національної держави, ми зіткнулися з викликом глобалізації. Результатом такого виклику може постати реальна загроза втрати державою частини її суверенітету.

— *З іншого боку, і державний “формат” ХІХ століття нікого не влаштовує...*

— Але частину українського суспільства влаштовує. Вважають, що держава старих традицій спроможна витворити замкнуту і життєздатну систему. У своїй книзі я намагаюся довести, що це — нонсенс, і ми не в змозі ухилитися від виклику глобалізації.

— *Існує альтернативна думка. Глобалізація — пріоритет більш-менш розвинутих країн. Мовляв, нам не загрожує цей усевітній процес, бо ми ще не спроможні виборстися з колоніального минулого.*

— Я не погоджуюся з такою точкою зору. Не сумніваюся, що Україна вже включена в процес глобалізації.

— *Але в якій ролі? Суб’єкта чи об’єкта?*

— Звичайно, суб’єкта. Знаєте, любимо ми займатися самоприниженням. Самі собі творимо міф, що ми найгірші. Забуваємо, що існують балканські держави з їх жахливими проблемами. Країни африканського континенту... Або Колумбія... Міномети повстанців були спрямовані на Боготу під час інавгурації президента. Я був там... Неможливо без охорони вийти на центральну площу... Тобто, я закликаю уважніше дивитися на світ. Відчувати міжнародний контекст, в якому існує Україна. І тоді ми зрозуміємо, що ми — не найгірші. Хоча, безумовно, не найкращі... Бо вийшли з вєлетенського концтабору. І будемо жити під впливом радянської спадщини, як мінімум ще 30—40 років.

— *Мойсеєвих 40 років?*

— Це — не голослівність. Має змінитися два покоління. Отож, треба до цього ставитися спокійно, як до об’єктивної даності.

ПОЕТИЧНА ЗОНА ВПЛИВУ

У час, коли українська книжка переживає ненайкращі часи, а загальний рівень культури населення, особливо його молоді частини, відчутно впав, усе ж знаходяться люди, котрі не бояться видавати сучасну поезію. І однією книжкою не обходяться, а розраховують на випуск щонайменше 50-ти, об’єднаних у серію “Зона Овідія”.

Ідея проекту Тараса Федюка втілилася у видавництві “Факт”. Випуск перших трьох книжок серії став можливим за підтримки народних депутатів України Олексія Козаченка й Богдана Губського, Фонду інтелектуальної співпраці “Україна — ХХІ століття”. Початок покладено, і ось ми вже маємо перші ластівки “Зони Овідія”: “Коник на снігу” Павла Гірика, “Синопис” Дмитра Кременя, “Опись имущества” Ірини Євси.

“Зона Овідія” — серія поетичних книжок сучасних авторів, які живуть в Україні й пишуть не лише українською мовою, а й російською та мовами інших національних меншин. Засобами цього проекту, зазначав президент Асоціації українських письменників Тарас Федюк, хотили об’єднати всіх поетів, і відбір відбувався не за мовою, а за якістю написання віршів.

Дещо хаотично, по-волонтаристськи Тарас Федюк і Асоціація українських письменників здійснювали відбір 50 авторів, надаючи перевагу письменникам, які давно не друкували своїх віршів, і тим авторам, чий збірник творів були погано презентовані на книжковому ринку.

До того ж проект має акцентований регіональний характер. Ось і три перші автори представляють Хмельницьку (П. Гірик), Миколаївську (Д. Кремень) та Харківську області (І. Євса).

“Зона Овідія” — символічна, інтригуюча, провокаційна, багатообіцяюча назва. Як і неперевершений римський митець, автори поезій блискуче володіють пафосом та іронією, сміливо експериментують із відомими образами заради їх максимального художнього впливу.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЕКТ

І якщо Павла Гірика можна по-праву вважати істинним продовжувачем традиції Тараса Шевченка, спадкоємцем Шевченківської інтонації, Шевченкового болю і Шевченкової віри, то Дмитро Кремень, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, приходить до читача з новою книгою віршів “Синопис”. Його поезія переносить тих, хто пірнув у її розмаїті глибини, в український степ, козацьке минуле, мимоволі відчуваєш еллінський дух Причорномор’я... Словом, — зона Овідія.

Менше й менше води прибуває
До річки на імення Життя...
Але як же ця пташка співає,
Наче буде ще нам вороття,
Прибуватимуть води й народи,
І оркестри нам гратимуть туш,
Наче втратя душі і природи —
Це просте переселення душ.

Більшість поезій збірки “Опись имущества” Ірини Євси написані під впливом музи Ерато. Духовний світ сучасності з усіма його химерами вилився на сторінках книжки, виданої російською мовою.

И, словно форму, Ты заливаешь тьмой —
вплоть до мельчайшей трещинки, шва,
пятна —
тело, в каком всё меньше меня самой.
Стёрты приметы. И не важна цена.

Придбати книжки (видавничі ціна одного примірника — 9 гривень) можна вже у книгарнях Києва та Львова. Трохи згодом вони з’являться у містах, з якими співпрацює видавництво “Факт”: Харкові, Одесі, Вінниці, Дніпропетровську, Донецьку, Ужгороді, Івано-Франківську, Луцьку й там, де живуть автори. Хоча наклад кожної з книжок лише півтори тисячі, але сподіваюся, що всі поціновувачі високої поезії зможуть їх переглянути.

За словами Тараса Федюка, до друку готові й наступні 7 книжок проекту. Вже до кінця весни шанувальники поезії зможуть поринути у світ музи Назара Гончара зі Львова, Олега Солов’я з Донецька, молодих поетів Полтави, одесита Василя Сагайди та інших.

Олена БРЕЗІЦЬКА

РЕФЛЕКСІЯ, ЗАБАРВЛЕНА В КОЛІР ІНДИГО...

Коли ноосферою “гуляють” полчища ідей... Гудуть і вібрують тією самою “сферою” так, що неможливо бодай щось розрізнити. Тотальна какофонія... Але не для Сергія Васильєва — автора ідеї книги “Нерви ланцюга”. Дружить, мабуть, із ноосферою... Ініціативним двигуном проекту став Форум Видавців. Під його “маркою” і вийшла книга есеїв.

Ідея нібито проста: напружити український “істебліш”, розворушити... Найпоміжніше про свою, та й нашу з вами свободу. “Нерви ланцюга” складають тексти 25 персон. Письменники, інтелектуали... Умовно кажучи... Не кожен письменник може бути інтелектуалом. Добре це чи ні... Не знаю. Але відчувається збентеження, з яким панове бралися за перо... Я розумію їх, я солідарна. Якби мені по-філософськи “при-

НОВЕ ВИДАННЯ

чесати” звинини мізків та й зайвих два-три десяти років на плечі... У мене з’явиться маса спогадів і рефлексій. На жаль, одновимірних: свобода в тоталітарному суспільстві. В умовах диктатури вона реальніша на дотик. Рельєфна, випукла. Мабуть, на абсолютному тлі гвинтоподібних людських організмів будь-який попередбачувано-навмисний рух вирізняється. Трактуються, як непокоря. І відчуття ейфорії сильніше. Бо небезпека, бо “стрём”. Оцю ейфорію панове митці й мислителі, мабуть, і плутають зі свободою. Інакше, куди ж вона вивітряється, коли виникають такі суспільні умовності, як “свобода слова” і т. д.? Авторі есеїв не спромоглися від-

ступити бодай на крок від тотальних рефлексій на тему “свободи у ланцюгах”, тим паче не спромоглися на її (свободи) банальну проекцію у просторі й часі. Грубо кажучи, на сьогоднішній майданчик незалежності...

Нервова рефлексія, забарвлена в колір індиго... Пшик...

Уляна ГЛІБЧУК

СОЦІОЛОГІЯ

Нещодавно в Києві видано книжку Ганни Залізняка “Чинники національно-патріотичної орієнтації молоді Києва”.

Праця містить результати соціологічного опитування та їх аналіз, проведені Центром “Громадська думка” Науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем міста Києва на замовлення Управління у справах сім’ї та молоді Київської міської держадміністрації в середині 2002 року.

Було опитано 703 особи віком від 16 до 35 років (52 % жінок, 48 % чоловіків; українців — 88 %, росіян — 10 %, інших — 2 %).

Щодо політичних уподо-

ПОЛІТИЧНИЙ ПОРТРЕТ СТОЛИЧНОЇ МОЛОДІ

бань, то фаворитом у молоді столиці є виборчий блок “Наша Україна”, який готова підтримати третина молоді, а лідера блоку В. Ющенка хотіли б бачити Президентом України 42 %. На друге місце ківська молодь поставила виборчий блок “Єдність”, який уособлює міську владу столиці. Його готові підтримати 15 % молодих людей від 15 до 30 років, а лідера блоку О. Омельченка на посаді Президента бачать 20 %.

Натомість партії, що складають виборчий блок “За єдину Україну”, підтри-

мує лише один молодий киянин із ста, а партія соціал-демократів об’єднаних має прихильність 6 %. Отож, партії, які нині складають парламентську більшість, у молодіжному середовищі мають ліві партії, які в сумі набирають до 5 %. Молоді українці, прихильні до лівого руху, скоріше віддають перевагу соціалістам, у той час як росіяни — комуністам.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ, м. Ірпінь, Київська область

— *Нашу розмову хочу розпочати із запитання: як живе́ться музесві нашої славетної землячки?*

— Те, що музей виживає тяжко, — це само собою зрозуміло. Виходячи з тих реалій і з того ставлення держави до культури взагалі, мені не раз спадало на думку написати статтю: “Кому потрібен музей Ольги Кобилянської?..” Але нинішній рік, можливо, тому, що він ювілейний, засвідчив — музей потрібний людям!

— *Що вплинуло на зміну думки?*

— Конкретні заходи влади щодо впорядкування території та будинку, в якому розташовано музей.

По-перше, оце ми сидимо з вами на веранді, яка на сьогодні відбудована повністю. Від старої, що зовсім прогнила, і для якої було достаньо сильноного вітру, щоб вона завалилася, залишилися тільки старі рами. Ось ці вхідники, які під час попередніх ремонтних робіт завжди заливалися бетоном, — нині їх відновлено, і вони такі ж, як були за життя О. Кобилянської. По-друге, ота криниця, що на подвір’ї, теж мала з дня на день завалитися, — вона також повністю відреставрована. І задля справедливості треба сказати, що всі ці ремонтно-реставраційні роботи були проведені завдяки экс-начальнику управління культури та мистецтва Раїсі Гульпе та чернівецькому міському голові Миколі Федоруку. Ба більше — криниця не була закладена у кошторис, але нам спільними зусиллями вдалося її відновити. По копійці, по гривні збирали кошти на реставрацію жінки товариства “Славія” Всеукраїнської асоціації жінок, кафедра літератури Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. Паркан зроблено завдяки і при допомозі добродія Івончі, директора Путильського лісокомбінату, дах відремонтований за сприяння австрійця — шанувальника творчості Ольги Кобилянської.

А загалом, допомагали, хто чим міг, — і обласний краєзнавчий музей, і обласна наукова бібліотека ім. М. Івасюка. І сьогодні — зовні порядком, музей має святковий вигляд.

— *А що стосується внутрішнього ремонту приміщення?*

— На нього у нас грошей немає. І влада навіть не обіцяє вишукати на ці роботи кошти.

— *Чи будете перебудовувати саму експозицію музею?*

— Хоча у нас експозиція досить стара, але, на жаль, ми її перебудувати також не можемо. Враховуючи сьогодинішні ідеологічні й політичні реалії, за останні 12 ро-

лишких. І це було пов’язано зі спогадами, які він викликав. Іноді, як писала сама Кобилянська, доходило до галюцинацій. Їй ввижалася сестра. Надалі рояль увесь час був у цій родині, в Коломиї. Раніше вони не хотіли його продавати, хоча інструмент був зіпсований. Але сталося так, що вони змушені були перейти в іншу квартиру, на четвертий поверх, і тільки тоді родина Балицьких згодилася продати релік-

ЮВІЛЕЙ

27 листопада громадськість Буковини відзначила 140-річницю від дня народження української письменниці Ольги Юліанівни Кобилянської. Про підготовку та заходи, які будуть проведені з нагоди ювілею, журналістці **Марії ВИШНЕВСЬКІЙ** розповідає директор Меморіального музею письменниці, поет і дослідник її творчості просвітянин **Володимир ВОЗНЮК**.

«КОМУ ПОТРІБЕН МУЗЕЙ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ?..»

ків багато чого зроблено в експозиції. Але ці доповнення все ж незначні.

— *Але вже час виставити й низку нових документів, які за радянських часів не оприлюднювалися?*

— Безперечно. І ми це малопомалу робимо. Скажімо, що стосується 1940 року, коли радянською владою було сфальсифіковане 75-річчя Ольги Кобилянської, то ми про це розповідаємо нашим відвідувачам. Адже насправді тоді їй виповнилося 77 років. А влаштовано ювілей було, аби продемонструвати: як нова влада шанує краших синів і доньок народу. Як зрештою, говоримо і про те, що в радянський час Ольга Кобилянська не написала жодної статті. Через хворобу, вона була просто неспроможна це робити. У неї був другий важкий параліч. Внесли ми до експозиції деякі нові матеріали щодо самого вшанування. Оскільки маємо нові видання творів письменниці в Канаді (“У неділю рано зілля копала” — англійською мовою), а також наукову роботу кандидата філологічних наук Світлани Кирилюк.

У ці дні, після довголітнього мовчання, зазвучить, нарешті, рояль Ольги Кобилянської. Після смерті сестри Євгенії Ольга Кобилянська його продала родині Ба-

вію... Відомий на увесь світ, наш чернівецький скрипковий майстер Володимир Соложук взявся за не легку працю: повернути голос роялю письменниці. Минув рік його каторжної праці. Інструмент уже заговорив. І напередодні ювілею, на традиційних “Гостинах у Ольги Кобилянської” вперше зазвучить її рояль.

— *Преса свого часу багато писала про те, що Ольга Кобилянська вітала радянську владу...*

— Це все дурниця. Після 1936 року Ольга Кобилянська фактично нічого не писала. Вона фізично не могла цього робити. І є листи за 1936—1937 роки до Олени Кисілевської, в яких вона пише, що “літери стрибають по папері”. І це видно з написаного, бо одна літера вище, друга нижче. Непевність руки відчувається. У 1903 році в Кобилянської був лівобічний, частковий параліч, а в 1936 році в неї і праву руку відняло, і вона не могла працювати. А після 1938 року вона не могла й самостійно рухатися. По квартирі ходила тільки з чиеюсю допомогою.

— *А хто ж писав?*

— А писали за неї Петльованний і Косарик, а потім підходили до Панчука і питали: “Ви не проти, щоб тут було прізвище О. Кобилянської?” Хіба могла родина

бути проти? Адже вони добре знали, чим це могло закінчитися. Або Сибіром, або... Бо ж інтелігенція було поінформована про те, що відбувалося в Україні, — про голодомор і репресії.

І ще одне. Якщо співставити написане Кобилянською до 1936 року з тим, що було підписано, начебто, нею, то видно, — це лексика східняка, а не людини, котра жила в Західній Україні. До того ж, у Ольги Кобилянської, попри те, що вона писала українською мовою, синтаксис ближчий до німецької мови.

А про ставлення письменниці до нової влади говорить відома бувальщина, яку мені розповідав сам покійний Косарик. Коли святкували у цьому домі, де нині музей, 75-річчя Ольги Кобилянської, то був такий момент: прибігає на кухню блідий Косарик до Олени Олександрівни Панчук-Кобилянської, прийомної доньки брата Олександра, яку всі, подомашньою, називали Галюсею, і каже: “Йой, Боже, щоб ви знали, що панунця кажуть!” — “Та що вони кажуть, пане Косарику?” — “Вони кажуть: “Пане Косарику, це все добре, лиш би більшовики не прийшли”. А в той час за столом “ювілярки” сидів Грушецький, — перший секретар обкому КПУ — та інші представники нової влади.

— *А що нового буде видано з нагоди ювілею?*

— До ювілею в “Буковинському журналі” будуть уперше опубліковані десять листів Ольги Кобилянської до своєї широкі подруги Олени Кисілевської. Дмитро Григорович Бучко в 1996 році, працюючи у Варшаві, скопіював ці листи. Копії виявилися дуже складними, бо зроблені з мікрофільмів. І, часом, над одним словом доводилося працювати по півдня. Але листи дуже цікаві.

У радянський час про цю жінку не згадували, бо вона була сенаторкою польського сейму. Але це була унікальна людина. Вона об’їздила півсвіту і про все це написала. У Коломиї вона видавала часописи “Жіноча доля”, “Жіноча воля”.

Цього року я повністю завершив новий путівник по музею. З відчаю я писав навіть таке: якщо не я, то хто... Бо багато таких речей є, про які я знаю від покійного Е. Панчука, зятя Кобилянської. Він із 1925 року жив при ній. Від Олени Олександрівни Панчук-Кобилянської. Та ще ми підняли дуже багато архівного матеріалу. І не хотілося б, щоб усе це кануло в небуття. Ми хочемо зробити цей путівник англomовним, з анотаціями румунською, російською та німецькою мовами, щоб видання було солідним. Бо нинішній ювілей, 140-річчя, — це само собою. Але наступного року маємо ще одну поважну дату — 60-річчя музею.

На жаль, до ювілею не буде перевидано повне зібрання творів Ольги Кобилянської. Принаймні ми про це не маємо відомостей. Відомий, і єдиний, п’ятитомник письменниці — він наполовину неповний. До нього не увійшли й поки що не видані: її щоденники, листування, роман “Апостол черні”, німецькомовні ранні твори, переклади яких є, і вони зберігаються в музеї літератури, твори антивоєнного спрямування періоду Першої світової війни і 20—30-х років, унікальна стаття письменниці “До українців всього світу”. Адже Кобилянська якоюсь мірою в 20—30-ті роки стала навіть символом для українців усього світу. Їй було присвоєно звання почесного доктора Вільного Празького університету. Це досить-таки показовий факт.

— *Які заходи плануєте на ці ювілейні дні?*

— Разом із кафедрою української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича готуємо на 27 листопада конференцію. Маємо таку рожеву мрію, щоб ця конференція мала міжнародний статус. Оскільки до дня народження Ольги Кобилянської в Румунії, в Гура-Гуморі буде відкрито пам’ятник — погруддя письменниці. І, як нам видається, було б доцільно, щоб конференція відбулася частково тут, а частково на базі Сучавського університету. Адже Кобилянська народилася в Гура-Гуморі, жила в Кимполунзі й Сучаві.

• **Марія ВИШНЕВСЬКА**

НОВІ ВИДАННЯ “ПРОСВІТИ”

Про епістолярну спадщину родини Косачів, видану видавництвом “Просвіта” вже згадувалося у нашому часописі. Щоправда тільки у зв’язку з презентацією книги. Але видання варте більшої уваги. Уже хоча б тому, що перед нами речі унікальні. Так звані “знадобы архіву Лесі Українки в Слов’янській бібліотеці у Празі”. Що воно за “знадобы”? Не беруся чітко сформулювати, але для себе семантику цього претензійного слова я помістила десь поміж “знахідкою” та “оздобою”. Рукописи знайшли у славновісному празькому Климентинумі — Слов’янській бібліотеці при Національній бібліотеці Чехії. Цілком випадково — в один з “експедиційних” днів 1998 року. Майже півстоліття тому хтось заховав ці потьмянілі від часу аркуші, намагаючись урятувати від повоєнного лихоліття. Імовірно, Ольга Косач-Кривинюк — сестра Лесі Українки...

Для сім’ї Косачів історія “не повторювалася”. Утративши цілісність, переломилася на минуле і сьогодення. З хрускотом і кров’ю... На відносно беззмарну другу половину XIX століття з її народництвом та ставелі хаос початку 20-го. Контраст — вражаючий.

Визбирування українського фольклору, поступовий розвій літературного процесу та формування тонкого шару української інтелігенції. Такого своєрідного, з провінційним колоритом. Немов зі старосвітської по-

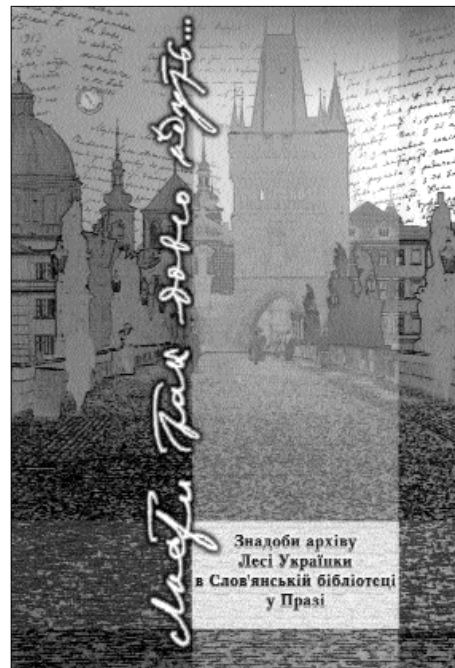
З ОДНОГО БОКУ — МИ, З ДРУГОГО — ШАКАЛИ...

міщицької шуби, теплої та затишної. Фікуси в діжках, герань, накрохмалені обруси, півдесяток подушечок на постелі. Улітку — агрус, малина, порічки. Діти — замурзані. Поруч з прислугою вибериють врожай. Над варенням чаклує Олена Пчілка. Сім’я, котра витворює власне арго, має добротний мур. Зоя, Бомбал, Пуц, Кна-Кна, Дробишка, Мака... Розшифровувати не буду. Вихоплені з контексту листів, утратять чар сенсменту. Але мама шести дітей “пантрувала” не тільки слоїки джемів та “мармулад”. З усього видно, що Олена Пчілка — письменниця, редактор літературних часописів, етнограф — була і главою сімейства. Принаймні “націоналізм” малечі прищепила саме вона. “В глухому волинському селі Жабориці прожила я ціле літо 1876 року з тією метою, щоб мої діти знову вернулися до чистої мови української, бо, поки я була місяців два за кордоном, то ті, хто глядів моїх дітей, поспували їм мову...” Батько, Петро Антонович, був пацифістської вдачі. Далекий від “політики”, тим паче від радикалізму. Листи писав своєрідні: у них російська плавно переходила в українську, і навпаки. У мене

склалося враження, що старий Косач чи не єдиний у сім’ї “задушив” у собі “спеціаліста” з літературних вправ. Юрист за фахом, дійсний статський радник, — якимось ніби не пасує. Але сімейна традиція... Через те в його листах виникали оригінально-кумедні “штуки”. “Маму одолеває малина, чорная смородина і страшенна жара... Бережись простудитися. Гадюк не бойся, вони в нашому кліматі при докторах не опасні”...

Замріяна добра провінція. Ще спокій, наївність, сподівання на “рацію”... Згодом зникнуть не тільки “гайвки” на Могилівщині, котра “приграйшана та завше повна військовим людом, що не співає гайвок”. Зникне впевненість у дні прийдешньому. Натомість — відчуття страху: аби дожити до світанку... А Лесині вірші так “перешерстять”, що вийде вона “червона, як кумач”. З пробірки “більшовицького перевороту” зароджувалося плем’я булгаковських шарикових. Олена Пчілка надала “породі” ледь східного глянцю: “Тепер ці дві породи людей особливо визначилися: з одного боку — ми, з другого — шакали...”

Книгу епістолярної спадщини Косачів

назвали “Листи так довго йдуть...” Рядок із листа Лесі Українки до сестри Ольги. Сумно та елеґійно. “Хто знає, в пору чи не в пору прийдуть, у якому настрої хто їх буде читати”.

• **Уляна ГЛІБЧУК**

МЕЦЕНАТСТВО

— *Пані Юліє, Ви хто — бізнес-леді, культуролог, журналістка?*

— Не культуролог. Сучасний музичний ринок я знала і знаю лише тому, що замолоду, тобто з юнацьких років, цікавилася українським культурологічним життям, завжди відвідувала концерти... А вже пізніше, коли була в інших країнах, то цікавилася тим, як розвивається там шоу-бізнес, і думала, як це і з ким можна зробити у нас. Можна сказати — придивлялася. Коли познайомилася із Михайлом Крупівським, то зрозуміла, що з цими хлопцями можна ризикнути і втілити мої задуми.

Не все так просто було... Моя пропозиція організувати сольний концерт Тараса Чубая саме в Палаці "Україна" викликала сумніви спершу в самого Тараса. До останнього моменту і Михайло, і Тарас не вірили у те, що такі вийде все якнайкраще... А після концерту Михайло Крупівський якось так задумливо прорік: "А чого було не провести ще один концерт?..." Тарас ще й досі не може отямитися від успіху.

Я згідна з Вами стосовно оцінки цього концерту як акції, але ми цього не планували. Бачите, виходить, що ще не вмерли українці, якщо так монолітно реагують на патріотичний поклик митців. Я спочатку звернулася до Крупівського з пропозицією щодо вшанування пам'яті Володимира Івасюка, та це вже робили інші... Якось мій батько, викладач Києво-Могилянської академії, дав мені почитати книгу Григорія Чубая. І тут я зрозуміла, що творчість його сина Тараса і є те, що допоможе нам почати потужний проект. Знаєте, зараз у нас у компанії всі читають і захоплюються поезією Грицька Чубая. От вам і енергія зв'язку поколінь, яка рухає кращими помислами і допомагає усвідомити нам, що ми за народ.

А з тих професій чи титулів, до яких я мала і маю відношення, то скажу так: "Я — професійна піарщиця". Тобто, я починала як успішна журналістка відразу після закінчення Чернівецького університету. Працювала десять років у різних ЗМІ, а ця робота сприяє розвитку аналітичного мислення. І ще: коли я працювала журналісткою, то задумувалася над тим, як розвивається наш рекламний ринок. Почала аналізувати й досліджувати цю проблему і прийшла до висновку, що ті компанії, які рекламують себе за допомогою мистецьких чи субкультурних одиниць, як правило, підбирають абищо, або те, що лежить на поверхні, не задумуючись, чи задовольняє загал саме цей вибір. Такі рекламні акції, як правило, не є успішними. Саме такий висновок навів мене на думку, що рекламу-

«ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК» ВИНИКАЄ, КОЛИ МИНУЛЕ МОЖЕ ПОСЛУГОВАТИСЯ МАЙБУТНЬОМУ..., або «ПРОФЕСІЙНА ПІАРЩИЦЯ» ЮЛІЯ БЕЛОВА ТА ЇЇ ІДЕЇ

вати добрий (умовно кажучи) товар треба за допомогою (прямо кажучи) високоякісного мистецького продукту.

Я не є глибоким знавцем музичної культури, але маю суто інтуїтивний смак як споживач, і цей смак часто співпадає з думкою професіоналів високого рангу. Це додало мені впевненості в собі, бо зараз я втілюю свою ідею за допомогою тих людей, які вже є знаковими посталями в музичній культурі. Тобто, команда професіоналів від шоу-бізнесу та культури на сьогодні погодилася співпрацювати з УТЕЛ.

Якось ми, тобто працівники компанії, сіли і задумалися над тим, що ж кожен із нас являє собою як суспільно корисна одиниця чи громадянин? І прийшли до висновку — нічого. Так такі далі ми не погодилися й ось винайшли, яким чином можна бути корисними не лише справам компанії, але й загалу.

— *Кого Ви підтримуєте і за якими критеріями робите свій вибір?*

— Поки що ми чітко знаємо, що будемо співпрацювати з тими, хто вже має якісь вагомні здобутки за плечима, але в силу об'єктивних чи суб'єктивних факторів не має фінансової підтримки. Тарас Чубай, Костянтин Ріттель-Кобилянський, вокальна формація "Пікардійська терція" і ще півтора десятка проектів, які ми плануємо, але

поки що не розголошуємо поіменно. Тобто всі вони — одиниці високого рівня мистецької вартості.

Задум проекту — за допомогою комунікацій і народний традицій через зв'язок поколінь прокласти стежку в краще майбутнє. Звідси і його назва.

— *Ким Ви працюєте в УТЕЛ?*

— Відповідаю за корпоративні стосунки, тобто за рекламу, зв'язки з громадськістю, урядом, пресою... І тут треба з'ясувати ще один момент: коли ми усвідомили, наскільки є дієвою іміжева реклама, то зрозуміли, що вона стане ще дієвішою, якщо діятиме через спонсорство. А вже про тому ми зрозуміли, що дієздатність стає потужнішою, коли ставити за мету ще вищі цілі, тобто меценатство. А відмінність цих двох термінів у тому, що від спонсорської допомоги, як правило, очікують, рекламної віддачі. Меценатство — це вже інший ступінь свідомості тих, хто хоче прислужитися вищим цілям. Але зауважте, що суспільство також повинне бути готовим до меценатства як такого. Ці люди в усі часи і в усьому світі були і є глибокошанованими. А в нас поки що такий стан свідомості не спостерігається. Тому, можливо, поки-що таким шляхом інші компанії не йдуть. Ми — своєрідні сучасні революціонери відродження меценатської традиції, тобто ті, хто хоче нагадати про неї і реально вті-

Моя розмова з Юлією Іванівною Беловою відбулася після заочного знайомства з цією жінкою, яку, як кажуть у колі музикантів, треба шукати там, де робиться щось добре і цікаве. Але, як з'ясувалося, зустрітисся з нею не так і просто, бо її робочий час розписаний похвилинно, і все планується заздалегідь, як і готиться тій категорії наших громадян, що можуть претендувати на титул бізнес-леді. Виникло бажання ідентифікувати особистості та ситуацію, тобто власне дієві механізми культурологічного проекту "Зворотний зв'язок", що має добрий наслідок і потужний резонанс серед молодого та середнього покоління непересічної української громадськості, що заявила про своє існування на акції-концерті Тараса Чубая... Про цю подію вже сказано багато, але одна фраза, якою можна охарактеризувати патріотизм та успішність задуму, може бути класичною: "Після цього концерту якось незручно стало спілкуватися на "общепринятом"... "Дай, Боже, і нашому теляті..." — подумалося мені.

Сумніви мої підтвердилися вже після другої прес-конференції, коли серед організаторів наступного концерту лише двом було "льогше" викладати свої думки перед представниками мас-медіа українською (Є таке лихо нашого суспільства, яке виявляється у невідомості чи то неосвіченості громадян, які охоче беруться за українську справу, коли вона стає прибутковою, але забувають про те, що так вона і кульгати там, де робиться одне, а маєтись на увазі інше). Тож недарма мою увагу на цій події привернула жінка, що якось органічно, привабливо зуміла довести ідею проекту "Зворотний зв'язок" до журналістських мас та ще й українською мовою. Хто ж вона, ця представниця УТЕЛ, про яку так захоплено говорять музиканти?.. Ким була, є і хоче стати?

лито в наших умовах і в наш час. А ще хочу нагадати, що ми з самого початку створення компанії чітко написали стратегію спонсорської діяльності й у нас усе чітко розмежовано. Є благодійницька діяльність, і вона стосується, перш за все, здоров'я дітей. А все, що стосується мистецьких проектів, то тут як критерій відбору спрацював той фактор, що десятки імен дуже яскравих і талановитих виконавців останнім часом зникли як мистецькі одиниці, бо не мали матеріальної підтримки. Отаким ми і шукаємо та піднімаємо.

Повірте, що ми відкриємо для українського загалу найкращих, якими можна буде творити позитивний імідж України й поза її межі. У мене як у "піарщиці" завжди сидить у голові думка: "А як зробити позитивний імідж України?" Ось саме через цей мистецький проект це можливо зробити й ефективно, й успішно для компанії. Але я хочу ще сказати ось що... Для мене цей проект — "Зворотний зв'язок" — щось уже більше, ніж ідея, робота... Думаю, що навіть якщо компанія відмовиться від нього, то я знайду, з ким продовжити і проект, і справу відродження меценатства. Треба лише час, щоб довести, що це і вдало, і корисна справа, яка не повертається матеріальними благами швидко. Оця енергія, яка потужно єднає нас через зв'язок поколінь

та культур, — найвища нагорода за працю. У нашому випадку мова йде про створення якогось іншого середовища в культурі, підняття планки для тих, хто гідний нести свої здобутки в маси, якщо хочете, розвивати ці маси, забиті сурогатом, який кишить у медіа-просторі. Ви ж добре знаєте, що це викликає протест уже не лише в колах інтелігенції. Людям набридло все те, що їм пропонують щодня. Хочеться чогось смачнішого, не бійтеся цього слова, — елітного. Ми це й пропонуємо тим, хто має смак і розум, здоровий глузд і душу.. Трапляється і так, що люди, які мають гроші, не всі є такими, яких скрізь називають "крутими — новими". Є серед нашого заможного людю й ті, хто потенційно вже готовий до меценатства. Є!

Ось ще такий факт. Ми з науковцем Оксаною Сліпущою якось засіли за книги, присвячені меценатству. Це ж так цікаво! Думаю, що про них повинен знати кожен бізнесмен. Знання про таких людей та їх справи роблять і рутинну виробничу чи бізнесову працю світлішою і життя цих людей змістовнішим... Це ж так цікаво! І корисно для людей, які не вбачають сенсу в тому, щоб заробляти гроші не лише на задоволення власних первинних потреб. Ми є!

● Розмову вела
Леся САМІЛЕНКО

ДИСКОГРАФІЯ

Того холодного осіннього вечора, коли "Арт-Велес" презентував диск "Українська епічна традиція", клуб "Бабуїн" нагадував такий собі таємничий батискаф, який поступово занурювався в невидимі глибини народного духу і в кожного, хто був там, прокидалися, здавалося б, навіки "приспані" монстром-мегаполісом українські гени. Генотип історичної пам'яті — це основний код, який нанесено на звичайний лазерний диск із записами п'ятнадцяти народних пісень про історичні події. Співають сучасні носії тієї ж таки історичної пам'яті — прості мешканці сіл і містечок і розсіяних по всіх усядах країни. Співають так, як чули від своїх бабусь і дідусів. І саме в тому полягає сенс і цього диска й усієї серії "Моя Україна. Берви". Цей диск — шостий. Виявляється, пісенна епіка своїми витоками сягає Київської Русі-України та

КОСМОС УКРАЇНСЬКОЇ ЕПІКИ

утворює цілу систему жанрів. Епіка, як сукупність жанрів, переживала розквіт у часи козащини і гетьманщини. То були, насамперед, героїко-патріотичні думи. До "малої епіки" належать історичні балади, карпатські співанки-хроніки, духовні псалми, сповіді та казки. Мистецтвознавці Михайло ХАЙ та Сергій ГРИЦА, які й виступили укладачами і редакторами CD-серіалу "Берви", одноголосно наголошують на великій цінності саме цього прошарку автентичної спадщини. Сергій ГРИЦА: "Українська епіка не тільки яскраво відбиває глибини історичної пам'яті про подвиги і втрати, але й відображає особливості становлення національного характеру, ментальності, моралі. Це — справжнє мистецьке надбання з відшліфованими віками засобами пое-

тичного і музичного вислову і вільним віршем, багато орнаментованим музичним речитативом, колоритною силabisною поетикою і мелосом, урізноманітненим регіональними виконавськими стилями. Думи і псалми відійшли в минуле. Сьогодні вони екзистують лише в творчих реконструкціях, проте залишаються нетлінним нашим духовним скарбом.

Варто ближче ознайомитися з деякими зразками епічної традиції. У пісні "Ой з-за гори, да ще з-за лиману" йдеться про героя визвольної війни, брацлавського полковника Данила Нечая, підступно вбитого в 1651 році на Поділлі, внаслідок нападу польських військ. Пісню записано в селі Розумівка Кіровоградської області.

"Аркан". Напевно, це найдревніший чоловічий танець

Карпат, який танцюють із топірцями і півколом, підпирючи один одного роменами. Мелодію "Аркана" зафіксовано в селищі Верховина Івано-Франківської області. Також із Верховини походить пісня "Про бій". Це співанка-хроніка про бій у Карпатах із більшовицькими загонами.

Балада "Про Бондарівну" була популярна у всій Україні в середині XVIII століття. Її реконструкцію здійснив лірник Михайло Хай.

"Ой ішли наші славні, славні запорожці". Пісня записана на Чернігівщині від бандуриста Івана Рачка. За своїм сюжетом належить до поширеної групи історичних пісень, присвячених одній із найбільш драматичних сторінок історії України — руйнуванню Січі Запорозької російською імператрицею Катериною II. Ця пісня нале-

жала до числа заборонених радянським режимом.

Ці та інші пісні відбиралися до збірки з великого масиву народних творів дуже ретельно, адже всі п'ятнадцять треків на диску — це і є гроно жанрів, які сукупно складають епічну традицію.

Головною "родзинкою" презентації диску був концерт народного колективу з села

Старі Коні, що на Поліссі. Чотири жіночки в народному вбранні лише спочатку мали вигляд інопланетянок, що випадково потрапили до модного клубу. А далі... Далі, як сказано вище, в кожному повідкривалися якісь потаємні дверцята, що ведуть у Космос. Космос української Епіки.

● Олександр ЄВТУШЕНКО

НОСТАЛЬГІЯ СКУЛЬПТОРА СВІТУ

У Національному художньому музеї в Києві відкрилася виставка творів унікального скульптора XX століття Олександра Архипенка, творчість якого справила значний вплив на мистецтво Західної Європи та Америки. Олександр Порфирівич Архипенко народився 30 травня 1887 року в Києві, а помер 1964 року в Нью-Йорку.

Жовте та чорне. 1938 р.

Жінка з віялом. 1914 р.

П'єро-карусель. 1913 р.

Кімоно. 1961 р.

Сьогодні геній українця Олександра Архипенка — безсумнівний. Світ шанує митця як найбільшого скульптора XX століття. Серед його учнів і послідовників — видатні митці Манцу, Екстер, Джакометті, Мур... Мистецькі винаходи Архипенка створили фундамент не лише для подальшого розвитку скульптури, але й прислужилися архітекторам та дизайнерам. Своїм видатним скульптором його вважали французи, німці й американці, а росіяни писали про нього як про “художника, имеющего русские корни”. Але на схилі свого життя, в Америці, Архипенко зізнається Віталію Коротичу, що ностальгія так його і не відпустила. Він збиратиметься в Україну на шевченківські свята...

Визнання до художника прийшло не одразу. Своє творче життя Олександр Архипенко розпочав із суперечності з традиціями. Традиційно було б продовжувати справу батька, Порфирія Архипенка — інженера-винахідника, який завідував фізичними лабораторіями Київського університету і мріяв про наукову кар'єру сина. Але керуючись потягом серця і всупереч настановам батька, Олександр вступає до Київського художнього училища, де навчається у Миколи Мурашка.

Несприйняття Архипенком академічної школи жене юнака в пошуках порозуміння спершу до Москви, а потім, у 1908 році, — до Парижа, де він так само вступає в суперечність із традиціями...

Про Архипенка нині заведено говорити як про людину цілком аполітичну, що, власне, митець і сам підкреслював. Перша світова і революція, громадянська війна на Батьківщині Архипенка не стосуються. Зовні його роботи позбавлені всеохоплюючих ідей часу, в його творчості домінує те, що значно пізніше мистецтвознавці назвуть “первинним естетизмом”, характеризуючи всі модерністські напрями.

Його цікавить естетика форми, перш за все, в чому, власне, можливо, і полягає природа мистецтва. Уже в похилому віці художник згадуватиме, що в Києві, у батьківському домі, він спостерігав, як між двома вазами, приставленими одна до одної, з'являється нова форма. Форма третьої вази. Саме так у нього з'явилася ідея надавати особливого змісту порожнечі. У 1910-і роки в Парижі Архипенко створює скульптуру “Танок” — робота, в якій найвиразніше виявля-

ється змістовність порожнечі. Саме в цей час ним були створені “найрадикальніші” скульптури: цикл робіт “Медрано” — конструкції з металу, дерева й скла.

До Парижа Олександр Архипенко прибуває зі своїми ідеями, і в той же час столиця світу стає для художника джерелом новаторства. З Києва художник привіз давній мистецький досвід східних слов'ян, з його космогонічними образами “скіфських баб”, чия сувора лаконічність неминуче позначиться на його творчості. У Парижі він простує в глибину віків інших світів. Його захоплює мистецтво Єгипту, ассирійські та африканські скульптури, готика та Леонардо да Вінчі.

Париж не сприймає Архипенка однозначно... Навколо Архипенка точаться суперечки... Тут працюють Пікассо, Леже, Брак. Змушений покинути роботу в газеті поет Аполлінер. Його звільнили за опубліковану в прихильному тоні статтю про новоприбулого скульптора. Аналітики часто проводять паралелі між творчістю Пікассо й Архипенка. Знаходячи в їхній творчості спільні витoki й формальні знахідки, критики відносять Архипенка до кубістів.

Глядач не сприймав Архипенка. Йому не зрозумілі прості лаконічні форми архипенкових постатей: голова — куля; ноги й руки — циліндри; очі — еліпси. Приймавши як факт технічні відкриття XX століття (від них нікуди не дінешся), духовно естет не лишався ще там, далеко в минулому. Та цікаво те, що саме зацікавленість технікою значною мірою виховала у скульптора любов до простоти й лаконічності. “Деякий час я вивчав одну книгу з техніки. Вона допомогла в моїх пошуках. Саме вона привела мене до простих форм, які я вперше вжив у період кубізму...” Архипенко “не ладнає” з глядачем і пробує пояснити, що мистецтво не мусить подавати все в завершеному вигляді. Натомість мова символів, пробуджуючи у глядача асоціативне мислення, повинна залучити його до творчого процесу.

Та, власне, Олександр Архипенко не дуже переймається глядачем. Він багато працює. Приятелює з Пікассо, Модільяні, Браком та Леже і проводить свої виставки в Парижі, Женеві, Празі, Цюріху й Лондоні. Архипенко ніколи не вибагливий до сюжету. “Постать”, “Сидяча фігура”, “Поворот торса”, “Жін-

ка, яка зачісується”, “Жінка”, “Солдат, що йде” — такі назви його робіт. Натомість скульптор невгамовний у експериментах із формою. Він знаходить максимальний рівень її узагальнення й умовності. Знаходить ту найтоншу грань, за межею якої форма загрожує перетворитися на дизайнерський знак. Архипенко повертає в скульптуру колір, наголошуючи при цьому, що так робили здавна і... на його Батьківщині теж. Мистецтвознавці писатимуть про те, що саме східні слов'яни зі своїми традиціями писанкарства, народного малярства й кераміки зробили особливий колористичний внесок у європейське мистецтво XX століття. Та художник на Батьківщину не квапиться. То буде пізніше... Він бажаний майстер у мистецьких салонах Європи, хаотично організоване художні школи, які розпадаються так само, як і створюються, а кардинал Венечії проголошує йому анафему за наругу над формою людського тіла. У 1922 році в Берліні Архипенко представляє одне із своїх найбільших дітищ — архипентуру — машину, в якій сто десять металевих пластинок поволи оберталися, створюючи враження рухомості об'єкта.

1923 року художник переїздить до Сполучених Штатів. Він прибуває сюди визнаним митцем, так само плідно працює, читає лекції в університетах і створює школи. Він продовжує дивувати світ своїми винаходами — байдуже, чи той світ розуміє їх. Він митець зі світовою славою — і на мистецтві його не обов'язково знатись. Саме на цьому континенті в Архипенка загострюється відчуття, яке ще давні греки позначили тужливим словом “ностальгія”. Архипенко створює кілька портретів Шевченка і подає проект пам'ятника кобзареві. Проект відхилили. Свого часу Архипенко відмовився повернутися до Києва, де йому пропонували посаду професора в Київському державному художньому інституті. Художник аполітичний, але надто обережний щодо своєї Вітчизни. Архипенко не помирився, бо вже через кілька років стане persona non grata. Він стане небезпечним для Батьківщини, якої сам остерігався.

77-річним Архипенко збирався в Україну на шевченківські свята. Життя його не відпустило. Скульптор помер по дорозі в майстерню.

Підготував
Орест ЧЕРДАКЛІ

КЛУБНИЙ ПРОЕКТ

КОЛО КІНО

Кіно, на перший погляд, — найдоступніша розвага. Увімкнув телевизор, пішов до кінотеатру, купив відеокасету, прокрутив CD на комп'ютері. Здавалося б, вибір є. Так, місця і засоби, але не репертуару. Всі перелічені носії кінопродукції успішно й у великих кількостях згодують глядачам продукцію приблизно одного рівня — загальном, низького, відібрану за принципом “щоб за надто не давило на мізки”. Кіногурманам доводиться доволі сутужно — бо пошук чогось із невмирущої класики перетворюється мало не на “похід за скарбами гетьмана”. А щось із сучасних фестивальних фільмів вдені зі свічкою не відкопаєш. Що ж до українського кіно, то про нього дізнаєшся, головним чином, із часопису “КІНОКОЛО”, але не з теле- чи якихось інших екранів. Мабуть, така замальовка з натури не додасть оптимізму шанувальникам кіномистецтва. Та, зрештою, з будь-якої, здавалося б, безвихіді знаходиться хоча б маленький вихід.

Можливість подивитися справді цікаві фестивальні, документальні або анімаційні фільми з'явилася знову завдяки кіноклубу “КІНОКОЛО”. Минулого року він діяв у кав'ярні-книгарні “Бабуїн”, потім — у клубі “44”. За той час відбулися вечори, присвячені творчості Михайла Іллєнка, Сергія Маслобойщикова, Данила Сиріха, Олеса Саніна. І ось нині кіноклуб повертається на старе місце — в “Бабуїн”. Як і раніше, щосереди — насичена програма. Початок “кінокольного” сезону знаменували спогади про “Молодість”. Далі — відлуння X міжнародного фестивалю анімаційних фільмів “Крок”, який вважається одним із п'яти найкращих фестивалів у світі такого напрямку. Представляючи таку програму, кіноклуб на всі 100 підтверджує своє основне прагнення — показувати те, чого не знайдеш у кінотеатрах, на відео й телеекранах. І справді, те, що демонструється на “бабуїнському” екрані, навряд чи ще десь уполоюєш присіпчивим оком. А сучасне недитяче анімаційне кіно, як та рідкісна птаха, просто не долітає до свого глядача.

У відведений для кіноклубу час усі переможці та дипломанти “Кроку” не вмістилися. Але навіть ті, яких щільно увіпхнули для показу, пробуджують найрізноманітніші емоції — задумливість, сміх, здивування (щоправда, не обов'язково в позитивному сенсі) чи захоплення. Триумф минулорічного переможця — “Йшов трамвай № 9” Степана Ковалю, цього разу, на жаль, не повторився: серед відзначених творів не виявилось українських фільмів. Призери — представники, в основному, Великої Британії та Росії. Стилістика і виразні засоби більшості мультимедіа доволі стримані, частина — навіть похмурі (цікаво, що “хмарністю” вирізнялися “не наші”). А ось візуальні витвори з пострадянського простору виявилися якось ближчими — чи за гумором, чи за філософією. Або ж своїм незвичайним поглядом. Наприклад, естонський пластиліновий фільм “Інстинкт” (режисер Рао Гейдметс) — оригінальна версія створення світу. Бог натхненно творив живу природу. Диявол мучився над виготовленням того, що згодом обізвуть здобутками цивілізації. І взагалі, жінку придумали раніше. От тільки зліпив її... чорт. А вже потім жінка зі своїм інстинктом (здогадайтесь, яким) навела повний безлад на землі, довела до сказу диявола, змусила Бога створити їй когось (тобто чоловіка). Зрештою, Бог чкурнув кудись із землі, залишивши там щасливу жінку, очманілого чоловіка і багатющий світ навколо. В якому, щоправда, всюди розкидані витвори диявола.

На десерт залишили володаря Гран-прі — російський мультфільм “Про раків” (режисер Валентин Ольшванг). І він, мабуть, — свідчення того, що навіть митці скучили за казкою, хоча й нетрадиційною, бо ж вона — з трагічним кінцем. Лаконічний малюнок, стримана колористика. Адже головне — сконцентрувати увагу на оповіді. Ця, по суті майже не казкова, історія — про грубе втручання в чуже щастя. І трагедію — спадкоємицю такого вчинку. Бо журба накриває всіх причетних — душі і жертв і винуватців тепер приречених на вічні поневіряння...

Ось так і розпочалися кінотижні — з невеликим екраном і нестачею сидячих місць. І фільмами, які глядачі ладні дивитися навіть навстоячки протягом не однієї години.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво KB № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакологія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ючук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1,
01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає.
Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.